

Vi beklager!

Dette nummeret av Nytt norsk kirkeblad kommer svært forsinket fram til abonnenterne våre. Det skyldes praktiske problemer som vi ikke hadde kontroll over. Vi er svært lei for dette! Alle våre skribenter legger mye arbeid i få ferdig artikler, bokanmeldelser og tekstgjennomganger i tide. Særlig tekstgjennomgangsskribentene vet at deres tekster skal brukes på gitte søndager, og det er derfor svært frustrerende at arbeidet ikke kommer leserne til gode. For abonnentene er dette også frustrerende, for mange bruker tekstgjennomgangene aktivt i egne prekenforberedelser. Alt dette er vi smertelig klar over. Vi har prøvd å bøte på skaden ved å legge ut de første tekstgjennomgangene på praktikums nettsider, og på Facebook-siden «Det norske prekeskap», der mange av leserne er aktive. I dette nummeret har vi hele 15 tekstgjennomganger. Dermed er søndagene fram til Domssøndag dekket opp. Vi takker alle våre dyktige skribenter og trofaste abonnenter for innsats og tålmodighet, og vi håper og tror at dette ikke vil skje igjen.

Redaksjonen

Dåpskrisen

Angsten har grepet oss og stemningen er panisk. Hvor lavt har dåpstallene sunket der du er? Hos meg er det gått opp med én. Phew! I likhet med andre, setter også Nytt norsk kirkeblad (NNK) fokus på dåpen, men i motsetning til mange andre ønsker vi å forholde oss sindig, her skal det ikke settes på dåpsplaster når det kan være operasjon som kreves.

Det er utvilsomt alvorlig når dåpstallene er så lave som nå. Det er nødvendig for kirken å se nærmere på hva det er som ligger bak tallene, årsakene. For hva er kirkens egentlige utfordring når det gjelder dåpen? Er vi fornøyde så lenge dåpstallene snur eller nedgangen stabiliserer seg? Det stilles mange spørsmål rundt omkring og det opprettes utvalg, skrives og drøftes, men det er særlig et spørsmål som ikke stilles: Finnes det noe positivt ved synkende dåpstall?

Nylig kom Kifo-rapporten: *Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet*. Til grunn for analysene ligger surveydata og intervjuer med foreldre, med et særlig blikk på Oslo bispedømme. Rapporten slår fast en del ting mange har sett lenge: tradisjoner står ikke like sterkt som før; et flerkulturelt samfunn påvirker våre ideer og valg; folk tror ikke på Gud. Rapporten overrasker ikke folk som har vært opptatt av å lytte til andre folk, men rapporten gir også informasjon om forhold også foreldre som døper sine barn opplever som problematisk. Mange synes det er problematisk og stadig flere vil ikke døpe sine barn fordi de ikke liker hva kirken har å si om barna deres og personer med LHBTQ-identitet. De reagerer negativt på noe så grunnleggende som menneskesyn!

Rapporten får fram at «Spørsmålet om Guds barn og statusen til udøpte er spørsmål som kan endre en mor eller fars positive innstilling til dåp til noe mer skeptisk og spørrende.» Videre

går det fram av rapporten at mange er spesielt kritiske til kirkens håndtering av homofili. Mange anser kirkens budskap som negativt og dens etikk som slett. Kan vi leve med det? Våger vi som kirke å lytte før vi iverksetter tiltak? Om flere og flere ikke vil døpe sine barn fordi kirken ikke anses som et sted med et positivt menneskesyn (og gudssyn for den saks skyld), så har vi et langt større problem enn de synkende bevilgningene færre medlemmer innebærer. Vi trenger mer grunnleggende tiltak enn å foreslå individuelle dåpssamtaler framfor dåpssamlinger eller drop-in dåp og bryllup – dåp kombinasjonen.

Dåpskrisen handler ikke om statistikk, den omhandler menneskesyn. Tiden er overmoden, vi må lytte til «folket» for så å gjøre noe med det vi hører. For å øke dåpsstatistikken må vi først overbevise om at kirken er et positivt sted å søke medlemskap.

Om det finnes noe positivt ved synkende dåpstall? Ja. Vi vet hvorfor folk dropper kirken og mange av deres årsaker er gode. Nå vet vi dette og kan gjøre noe med det – lett!

I dette nummeret har redaksjonen ikke valgt en fremragende tekstgjennomgang da grunnlaget var for lite. I neste nummer vil vi derfor kåre en fremragende tekstgjennomgåelse blant de som står i både nummer fire og fem av Nnk. Vi håper dere kan bevare spenningen til neste nummer mens dere har glede av innholdet her.

Lars Martin Dahl

Magasin

Drop-in dåp i Lademoen kirke

Lørdag 9.mai 2015 inviterte Lademoen menighet til såkalt drop in-dåp i Lademoen kirke. Dette var første gang det skjedde i Norge. Både navnet og ideen er hentet fra den svenske kirke hvor de har gjennomført denne form for dåp siden 2012.

Hvorfor drop in-dåp?

Lademoen menighet ligger i randsonen inn mot Trondheim sentrum. Vi er en av de sårbare bymenighetene med stor mobilitet og mangfold. Dette ser vi blant annet på dåpstallene. De senere årene viser tallene at flere og flere av de foreldre som er medlem av kirken ikke døver sine barn. For 2013 viser det seg at av 45 barn er 24 døpt og 20 er tilhørende, som betyr at nesten 50 % ikke døver sitt barn. Vi tror at årsakene er forskjellige til at foreldre ikke velger dåp. De fleste ønsker å døpe sine barn innen ca. 3 mnd. I denne perioden kan mye skje. Sykdom eller andre uforutsette ting kan forkludre planen man hadde om dåp, og en klarer ikke å finne et godt tidspunkt senere når barnet blir eldre. Andre årsaker kan være forventninger om den store dåpsfesten som gjør at man kutter ut av sosiale og økonomiske grunner. En klarer ikke å leve opp til det «vellykkethets-idealet» som er i samfunnet. Oppsplittede familieforhold skaper nye utfordringer. Små leiligheter på Lademoen gjør at en del familier ikke ser seg råd til å leie et stort lokale. De unge familiene har ikke noe forhold til den lokale kirke og det skaper avstand. Noen velger derfor å ta dåpen på sitt hjemsted. Tradisjoner som før var sterke er i ferd med å smuldre opp. Det er mindre forventninger i familien om at

barnet skal døpes. Det finnes andre alternativer til dåp og da kan man velge det. Liten kjennskap om hva dåpen er, fører også til at dette ritualet ikke betyr så mye lenger. På grunn av dette skapes det terskler inn til dåpen, og man velger å kutte den bort av grunner som kanskje egentlig ikke handler så mye om ens tro og forholdet til kirken. Det ble bare ikke slik at dåp passet akkurat nå.

Dette var noe av tankene våre og motivet vårt for at vi ønsket å arrangere drop in-dåp i Lademoen kirke. Vi ønsket å fjerne så mange hindringer som mulig og gi folk i alle aldre en mulighet. En kunne bare komme og bli døpt. Det skulle ikke koste noe.

Praktisk gjennomføring - Informasjon

En profesjonell designer laget plakater og flyers for oss. I forkant av dagen ble det sendt brev til alle tilhørende barn i kullet 2012 og 2013 i Lademoen sokn. Det var ca. 40 brev som ble sendt. Vi sendte også ut en invitasjon til de i neste års konfirmantkull som ikke var døpt men tilhørende. Drop-in dåp var noe nytt og spennende som gav oss stor medieomtale. I dagene før lørdag fikk kontoret telefoner fra flere som varslet at de gjerne ville komme. Vi visste dermed at vi ikke ble alene i kirken denne dagen.

Gjennomføring på selve dagen

Lademoen kirke ble klargjort dagen før. Vi valgte å ha dåpen i et eget sidekapell slik at det skulle bli en rolig samling for familien der. Dåpssamtalen ble holdt i prestesakristiet. Vi har også et lite kontor i kirken hvor menighetsforvalteren tok i mot familiene når de kom og laget dåpskladd og dåpsattest. Nederst i kirken ble det satt ut bord og laget en kafé. Vi laget også noen stasjoner i kirkerommet; et lystenningssted og et sted for en kunne legge bønneperler. Vi hadde også litt musikk i kirken. På et bord nederst stod det kaffe og kaker. Og det fantes en leke/tegne-krok for barna. Slik ble hele kirken tatt i bruk og det ble en fin helhet over det som skjedde.

De som ble døpt.

Kl. 11.30 sto den første familien på kirkedøren, allerede før vi var ferdig med forberedelsene; ei jente på 11 år som var pyntet i sin fineste stas stod der. Nå ville hun bli døpt! Noen i familiene hennes hadde reist langt, de fant seg fort til rette i kirken og fikk vandre litt rundt mens vi gjorde de siste forberedelsene. Etter hvert strømmet det flere og flere inn kirkedørene. Det ble litt hektisk de første timene, men det så ut til at de fleste roet seg ned og hadde god tid. Alderen på de døde var 3 år, 2 år, 2 år, 22 år, 28 år, 11 år, 6 år og 73 år. De kom fra ulike menigheter i og rundt Trondheim. Det var ingen fra Lademoen! Diakonen var aktivt med og hilste på de som kom, mens de to prestene tok seg av samtale og dåp. Samtalen ble naturlig nok en kort prat som dreide seg mest om liturgien og noen korte ord om dåpens innhold. I samtalen ba vi alle fylle ut et skjema slik at de kunne bli kontaktet av den lokale menigheten hvor de bodde litt senere. Dette var det ingen som protesterte på. I dag vet vi at det har skjedd en oppfølging. I selve dåpen fikk alle dåpslys og de fikk dåpsklut. De fikk også med dåpsmateriell. Bøker tilpasset sin alder. Gjennom samtalene fikk vi høre litt om hvorfor det ikke ble dåp før nå. Årsakene var blant annet sykdom, gravid i ung alder, familiesituasjonen og at det ikke hadde passet og at årene hadde gått. Noen nevnte også at det var ekkelt å bry kirken. Rundt kl. 15.00 var det hele over og åtte mennesker var blitt døpt 9. mai 2015 i Lademoen kirke.

Hva har vi lært?

Drop in-dåp ble en fin opplevelse. De som kom var pyntet og hadde sett frem til dagen. Det ble en fest og høytidsstund i kirken. Samtidig var det lett å bli kjent med familiene og barna. Noe av grunnen tror vi var at de ble tatt godt i mot og de var forberedt, ingen bare «droppet innom». At hele kirken var tatt i bruk mener vi skapte en egen stemning for det som skulle skje. Vi var ikke forberedt på at det skulle komme så mange i starten. Vi kunne med fordel ha vært litt flere på jobb, blant annet til å ta seg av praktiske ting på kjøkkenet. Det var også fint å kunne møte hele familien. Presten hadde samtale med alle og det skjer jo ikke så ofte. At de var interessert i

oppfølging var også positivt. Det som var underlig var de som ikke kom. Ble det for nært? Var det uheldig å sende ut brev? Vi vet ikke hva de tenkte alle de nesten 40 som fikk en hyggelig invitasjon i Lademoen. Er det lettere å reise fra sin sognemenighet og inn til byen? Er terskelen for høy for å bry presten på sitt hjemsted?

Vi har også sett at Lademoen kirke er svært godt egnet for slike arrangementer. Johanneskapellet fungerer veldig bra som dåpskapell. Kaféavdelingen nederst i kirken er et godt sted å komme og bli tatt imot. Vi har eget kontor i kirken med data og alt som trengs for å ordne det formelle. Et lite prestesakristi fungerer fint som samtalerom.

Lademoen menighet er en svært diakonal menighet, og en skal ikke se bort ifra at det er nettopp derfor drop in-dåp såpass raskt og smertefritt kunne gjennomføres her. I Lademoen menighet er vi vant til å tenke på at alle må få muligheten til å delta! Eller som det står i Diakoniplan for Lademoen menighet: «Lademoen menighet vil arbeide for at diakoni skal gjennomsyre alt kirkens arbeid, slik at mennesker blir møtt med omsorg og respekt.»

En av de fra staben som var med gir følgende inntrykk fra dagen:

«Dette var en fin anledning og god tid for diakonen og menighetsrådsleder til å ha samtale med hele familien. Før dåpen var alle litt spente på hva som skulle skje. De forsynte de seg med kaffe og kaker, fikk litt informasjon av oss om gangen i denne drop in-dåpen, gikk rundt og så seg om i kirka, tente lys og gikk rundt til andre bønnestasjoner. Etter dåpen var alle i god stemning. De kom ut med dåpslyset, ble gratulert og fikk fadderhilsener og en gave, en bok som passer for alderen. Så ble det kaffe og kaker igjen. Folk tok seg god tid til kaffen. Diakonen og menighetsrådsleder snakket litt generelt om trosopplærings-tilbud. Dåpsfølgene kom fra forskjellige menigheter i og utenfor byen. Det virket også som om de fleste syntes det var greit at vi hadde tid til å prate med dem. De som ville sitte for seg selv, fikk anledning til det. Ikke alle hadde behov for å åpne seg for oss. Dette må vi være oppmerksomme på. Det var forskjellige grunner til at de ikke hadde døpt seg eller barnet sitt. Jeg har i ettertid fått tilbakemelding fra dåpsfamilier som sa at dette var en per-

fekt ordning for dem. De var veldig fornøyd med alt og glad for få døpe barnet sitt.»

Drop in-dåp må aldri bli normalordningen i kirken. Fortsatt må det være slik at dåpen er knyttet til hovedgudstjenesten. Likevel gir det vi har opplevd grunn til refleksjon hvorfor en del dropper ut.

Kan det være at våre tradisjoner og ordninger i dag skaper skiller og hindringer?

Er det vanskeligere for mange å «bry» kirken om dåp når barnet er blitt større? Det er sjelden vi døver barn i for eksempel to-tre-årsalderen. Hvordan inviterer vi inn de som ikke fikk døpt barna sine da barna var unge?

Tar kirken familiene og deres livssituasjon nok på alvor og legger til rette for dem på en god nok måte?

Hva med de voksne som gjerne vil la seg døpe? Bortsett fra konfirmantene, hvordan inviterer vi dem?

Hva vil det si å bli døpt? Kan denne form for dåp gjøre det lettere å sette fokus på selve sakramentet og dets innhold?

Noen har sagt at drop in-dåp virker overfladisk og lettvindt. Vi opplevde det i hvert fall ikke slik. Kanskje må en finne andre ord for denne handlingen, men lørdagen i Lademoen kirke ble en fin opplevelse for alle som jobbet denne dagen. Det var helt naturlig også å snakke om oppfølging og kanskje kan etablering av kontakt bli vel så god med familiene på denne måten. Vi vet ikke om dette er det rette å gjøre for alle landets menigheter, det må en finne ut av lokalt. Men med de synkende dåpstallene vi har i kirken, kan dette være ett av flere tiltak. Dagen har i hvert fall gitt oss troen på at det kan gjennomføres av og til i Lademoen menighet som et supplement til de tradisjonelle gudstjenestene.

Jørn Lænn. *Menighetsforvalter Lade, Lademoen og Bakklandet.*

Marie Hauge Gonzalez. *Leder av menighetsrådet i Lademoen.*

Hilde Rosenkrantz. *Sokneprest i Lademoen.*

Brit Ninni Fossli. *Diakon/ trosopplærer i Nidaros domprosti.*

Stein Ellinggard. *Sokneprest i Lademoen.*

Dåpsløft i tale eller tanke

Ein gang i tida var dåp noko av det første ein tenkte på. Så snart eit barn var komme trygt til verda, bar det avgarde til døpefonten. Ingen barn skulle måtte møte livets skyggesider utan tryggheta i det å høyre til i Guds rike, og visst kunne skyggesidene true allereie dei første dagane av eit lite liv. I vår eiga tid er nøddåp stadig aktuelt ved sjukehus og fødestuer. Det nyfødte livet er stadig sårbart, og ryggmargsrefleksen å døpe sitt stadig i hos mange. Men vi veit òg at det sjølvsagte ved dåpen har endra seg. Spørsmålet om ein skal døpe, ikkje når, blir diskutert av mange foreldre. Og i Kyrkja og fra media er dei synkande dåpstalla oftare og oftare tema.

Denne situasjonen krev at Kyrkja, hennar prestar og teologar og alle lekfolk, utvikler ei ny bevisstheit om kva dåpen er og kvifor menneske i dag treng dåp. For mange kan dette spørsmålet stadig bli svart på med dei gamle svara, men fleir og fleir treng svar som forhold seg til f.eks. religiøs pluralisme og teologisk antropologi på nye måtar. Kyrkjerådet har fått i oppdrag fra Kyrkjemøtet å arbeide for å gi inspirasjon til dei som arbeider med dåp i Kyrkja, så vi kan få eit løft for dåpen. Derfor er heftet Dåpsløftet no gitt ut og sendt ut til landets kyrkjekontor. Redaksjonen har spurt meg om å lese heftet og knytte nokre betrakningar til det. Teksten eg har skrive prøver bare det. Eg les, eg gir neppe mange svar, men ut i fra ei situasjon der dåpen er i ferd med ikkje lenger å være sjølvsagt for menneske i Norge, prøver eg å stille nokre spørsmål.

Flertallet velger dåp, men...?

Når ein får Dåpsløftet i handa, blir ein møtt av positiviteten. Eit bilde av ein gledessituasjon, som er vald ut for å kommunisere noko av denne gleden til oss: Vi ser ein rett inn i to vakne og nysgjerrige barneauge, holdt høgt av presten, omkransa av foreldra sine; nydøpt i Iladalen kirke. Som ein kommentar står tittelen på den første artikkelen i heftet: «Flertallet velger dåp». Eit udelt positivt og for meg lett triumferande utsagn, som truleg er meint å understreke gleden i den avbilda dåpen. Men eit utsagn som likevel ber fleire store spørsmål i seg og som gir inngangen til lesinga av heftet ein bismak. For kvifor skal Den norske kirka ha eit «dåpsløft», om fleirtallet av befolkninga framleis vel dåp? Alle som følger med i samtalen om dåp og medlemskap i kyrkja, veit at utsiktane gir minst like mange bekymringsrynker som smilerynker hos kyrkjas leiarar. Utviklinga er negativ, og derfor skapar tittelen «Flertallet velger dåp» like mykje uro som glede. Og i artikkelen med samme tittel, får vi stadfesta at dei den svenske kyrkja merkar eit stemningsskifte etter at dåpsprosenten sank under 50% og dei som døper ikkje lenger gjør som fleirtallet. Det urovekkande spørsmålet blir kor lenge det også i Norge vil fortsette å vere slik at fleirtalet døper barna sine. Dåpsløftet er sjølv sagt ikkje gitt ut for å diskutere slike scenarier. Artikkelen «Flertallet velger dåp» gir da først og fremst også innblikk i ei fokusgruppeundersøking som fortel om ei stor bevisstheit om grunnane som kan ligge bak, blant dei som får barna sine døpt. Men tittelen på framsida ber likevel eit trugande frampek til ei situasjon Kyrkja ønsker å unngå.

Om ein som meg, bit seg fast i denne problematikken, blir spørsmålet korleis heftet faktisk kan bidra til eit løft for dåpen. Det virker som om hovudmetoden i heftet er den positive eksempelfortellinga, vitnesbyrdet. Sett bort i fra «Flertallet velger dåp», introduksjonen fra Kyrkjerådsdirektøren og ein artikkel av biskop Helga om dåpen som inngangen til trua som reise og fellesskap, er så godt som alle bidraga fortellingar om forskjellige praksisar. Om dåpssamtalen, om kvardagsdåp,

om den nye døpefonten, om dåpskjolen oldemor hekla, om kyrkjeverjen som tar i mot alle telefonsamtalar med eit smil. Nokre av artiklane er artige små glimt inn i alle forberedelsane til dåpen, både fra dåpsfamiliane, dei ungdommane som skal bli døpt, og dei som legg til rette for dåpen – presten, kyrkjeverjen, kyrkjetenaren. Det er kjente situasjonar. Kanskje kan dei gi oss ein ny tanke, men kanskje blir det også bare historiar som speglar det vi allereie gjør, allereie veit. For mange vil det være underholdande, men eg spør meg kor viktig underholdningsfaktoren i eit slikt hefte skal være.

Nye tankar: dåp utanfor hovudgudstenesta

Dei fleste av praksisane heftet trekk fram, er ikkje spesielt banebrytande for dei som har arbeidd i Kyrkja i nokre år. Dette med unntak av to artiklar om måten å ta i mot til dåp på, som derfor blir ikkje mindre viktige. Det gjeld to artiklar om kvar-dagsdåp og drop-in-dåp. Dette er interessante artiklar, fordi dei tar opp uvanlege praksisar som bryt fullstendig med det som er den innarbeida praksisen med dåp i hovudgudstenesta. Kvardagsdåpen for enkeltfamiliar, åpnar for eit anna møte med familien og ei meir personleg dåpshandling. Fra Bekkefaret kyrkjelyd blir det og framheva at enkeltdåp er ei hjelp til dei som ikkje vil eller kan arrangere eit stort selskap. Dette er også noko av bakgrunnen for ideen om drop-in-dåp, som kom fra Sverige og i skrivande stund også har blitt prøvd ut med hell i Lademoen kyrkje i Trondheim.

Slike tankar blir ofte møtt med argument om at dåpen må bli lagt til hovudgudstenesta, fordi det er den som representerer kyrkjelyden ein blir døpt inn i. Sjølv om dette er sant, er også realiteten at hovudgudstenesta reint fenomenologisk er samlinga av dei som sett pris på å gå på gudsteneste. Vi må spørre oss om det teologiske og pedagogiske prosjektet å inkludere dåpsfølge inn i denne samlinga (hovudgudstenesta!), går på bekostning av ei kontekstuell tilnærming til liturgien, der dei som står rundt dåpskandidaten får være med å prege dåpsgudstenesta ut i fra sine forutsetningar, og kanskje til og med kjenne seg meir som gudstenesteaktørar enn om dei hadde dåpen i ei høgmesse.

På eit symposium om dåp på Teologifestivalen i Uppsala

i år, vart det løfta fram erfaringar av at det i alle fall ser ut til at drop-in-dåp auker heller enn senker tilknytninga mellom dåpsfamilie og aktive i menigheita (i den grad dette er ei motsetning!). Særleg vart det peikt på at møtet mellom dåpsfølget og dei frivillige som var med og arrangerte drop-in-dåpen får ein annan kvalitet enn møte knytt til hovudgudstenesta.

Det er nyttig å få presentert disse nye prosjekta i Kyrkja vår, og positivt at dei har fått spalteplass i Dåpsløftet. Eg skal ikkje gå lenger inn i diskusjonen om kvardagsdåp eller drop-in-dåp, men tenker det er viktig at den teologiske samtalen kan komme igang. Heftet gir eit glimt inn, no er det opp til kyrkjelyder og teologar å samtale om dette er noko som kan fungere i vår samanheng. Kanskje bør våre biskopar også ta tak i slike idear i samtalen om dåp i bispedømma.

Positive møte og god kommunikasjon, men kva vil vi si? Sjølv om dei fleste av praksisane som blir presentert i Dåpsløftet som sagt ikkje er spesielt banebrytande, er det tydeleg at redaktørane vil definere nokre gode praksisar vi kan strekke oss etter. Det handlar om korleis vi kan finne gode, positive vinklingar, møte dåpsfamiliar skikkeleg, og korleis vi kan framstå inviterande – i tekst, på nett, og i det fysiske møtet; over alt der dåp blir profilert. Mange av disse artiklane fokuserer på korleis vi kommuniserer i samband med dåpen. Korleis vi når ut med dåpen til alle den breie folkekyrkja. Det er viktig å sette fokus på dette. Det er vanskeleg å kommunisere godt og profesjonelt, både språkleg og visuelt, og når Kyrkjerådet lagar verktøy som hjelper lokalkyrkjelydane med slikt, gjør dei jobben sin. Og samtidig gir heftet og hint om at fokus på kommunikasjon ikkje er nok. I artikkelen «Alle seier 'ja'», blir Knut Grønvik i Lommedalen intervjuet om kommunikasjon til nybakte foreldre, og avslutter med at det ikkje er språket som er det viktigaste: «Det er heilskapen av opplevingar...av å vere velkomen som er det aller viktigaste...». Ei god oppleving som kan stadfeste tryggheita om å høyre til – i kyrkja og hos Gud – gir kanskje også den beste reklamen: den personlege erfaringa som blir delt med venner og kjente.

Kommunikasjon og korleis vi kommuniserer er eit uutøm-

meleg tema for Kyrkja. Som Ordets kyrkje lever vi ikkje vidare, om ikkje det Ordet vi er sett til å bringe ut – konkretisert som i denne samanhengen i sakramentet dåpen – blir kommunisert slik at det kan bli forstått, opplevd som aktuelt og relevant, og tatt i mot. Men i denne tida, er det ikkje bare måten vi kommuniserer på som Kyrkja må arbeide med. Vi må og arbeide med innholdet vi kommuniserer. Ikkje i den forstand at vi må revidere «Ordet». Men vi må finne nye ord for at Ordet skal bli forstått. Dåpsliturgien av 2011 har fått nokre nye ord, men det er framleis frelse og innlemming i Kyrkja vi får i dåpen. Og sjølv om vi teologisk sett og reelt sett kan tenke at disse begge er nødvendige, stiller spørsmålet seg på kva måte dette blir gjenspegla i dåpsfamilane sine tankar om dåpen. No er ikkje det viktigaste spørsmålet i møte med dei enkelte dåpsfamiliane, om frelse er sentralt eller ikkje i motivasjonen for dåp. Men problemet er kanskje heller at Kyrkja ikkje tar den store samtalen om korleis vi meiner den grunnleggande motivasjonen for dåpen kan bli forstått og snakka om i dag.

Gode kommunikasjonsmåter og positive møte kjem ikkje til å være nok når tilknytninga til Kyrkja synk, og det blir mindre og mindre sjølv sagt å døpe. Dietrich Bonhoeffer spør i Motstand og hengivelse kva som blir att av den religionen som lener seg på folks ønske om klarheit rundt utgangen på livet, den dagen folk blir fornøgdde med at det kanskje kan være ingenting. Kan ein spørre seg om vi no står i ei liknande situasjon: Kva blir det att av dåpen vår, om vi lener oss på folks tilknytning til Kyrkja og ønske om «himmel over livet», den dagen tilknytninga er borte og mennesker ikkje er vant til å tenke at dei treng ein himmel over liva sine? Da treng vi den positive fortolkinga som viser til ein grunn som gjør det viktig å døpe, ut i fra den kristne trua og i møte med livet slik menneske er vant til å tenke om det i dag. Prestar som møter dåpsfamiliar i dåpsamtaler prøver nesten dagleg i vårt land å gjøre dette, men det er ei vanskeleg oppgave. Når skal Kyrkerådet og Bispemøtet løfte fram ein teologi for dåpen som står

i tradisjonen men også kommuniserer innholdet i dåpen til menneske i dag?

Inspirasjon eller inspiratio

Undertittelen på heftet er «Inspirasjon til arbeidet med dåp». Oppdraget Kyrkjerådet fikk var å inspirere tilsette og andre i Kyrkja i arbeidet med å løfte dåpen – og løfte antallet døde. Etter å ha lese heftet merker eg at eg synst inspirasjon er ein vanskeleg sjanger. Inspirasjon handlar om glød, om glede, og om å få nye krefter til å gi seg i kast med ei sak. Vi mennesker kan finne inspirasjon i nedskrivne idear og positive løysingar, praktiske tips og eksempelfortellingar – slike som vi kan finne i Dåpsløftet. Men gløden må ofte starte ein annan plass enn i ein tekst.

Nettopp i ein tekst som handlar om dåp, er det kanskje på sin plass å peike på opphavet til ordet inspirasjon: Det latinske inspirare «ande inn i», som i overført tyding vart forstått som den guddommelege innandinga i mennesket. Den heilage Ande som bles inn i kroppen og sjela vår og skapar nytt. Vi skal sjølvstole på at Gud på sitt vis skal gi oss inspirasjon til arbeidet med dåp. Men det viktige i denne samanhengen blir likevel at dåpen er noko som skjer mellom Gud og den som blir døpt. I Dåpsløftet får vi presentert mange perspektiv – dels viktige, dels nye – på korleis kyrkja og kyrkjelydane kan utvikle sine måtar å arbeide med dåpen på. Men mange av bidraga er knytt til nye måtar å gjøre ting på, ikkje til sjølv inspirasjonen til å døpe. Det er lite direkte relevans for samtalen om det som skjer i innandinga, inspiratio, fra Gud til den som blir døpt. Eg trur heftet hadde trengt dette i større grad, og eg trur Kyrkja vår treng det. Eg håper derfor Dåpsløftet snart får teologiske oppfølgjarar i bispedømmet, prosti og kyrkjelydene. Ballen er spilt til Kyrkjeråd og Bispemøtet, men kanskje burde vi alle prøve å fange han, der vi er.

Dåpsfilmene - et kritisk blikk

Barselgruppe altså. En gruppe man får tildelt av bydelen. Et nytt konsept for meg. Plutselig gjør en alt det en før hatet at andre gjorde... En okkuperer to bord på kafé med unger krabbende over alt, og spaserer selvsikkert med 5 barnevogner i bredden oppover stien langs Akerselva. Det fine med en barselgruppe er å møte andre med barn født samme uke som sitt eget. Og ikke minst er det fint å møte naboer som en kanskje ikke hadde blitt kjent med ellers.

Vi sitter og drikker kaffe mens barna leker rundt beina våre. Vi spiser kakerester etter navnefesten til Amund og mammaen forteller om hvor fin seremoni det var på rådhuset. Jeg har ørene på stilker når dåp og navnefest er tema, men som prest velger jeg å holde lav profil. Hvorfor reiser jeg meg ikke og holder en tordentale over hvor viktig det er å døpe barna? Hvorfor bruker jeg ikke en hver anledning med venner som forteller at de vurderer navnefest for barnet sitt, at dåp er så mye bedre?

Dåpstallene synker og kirka opplever at det rokkes ved noe av hennes fundamentet.

Er vi ikke aktuelle lenger? Hva skal vi gjøre for å lokke barnefamilier til kirkes?

I Stavanger bispedømme svarer kirka med å lage en reklamefilm til bruk i kinosalen. En rappende kul baby, med hes voksenstemme, formidler at det er lett å bli døpt. En trenger ikke være tøff, men kan derimot komme akkurat som den en er. Det kan godt hende kinogjengere som er innstilt på å se en actionfilm en kveld, synes at reklamen er morsom. Men hvem

er det som sitter med et nyfødt barn i sine armer og vurderer hvordan de på verdig vis kan markere dette flotte mysterium som et nyfødt liv er, som tenker "yes, barnet mitt trenger visst ikke å være kul for å bli døpt, da går vi for dåp"?

Kirken.no har også laget film. En ganske annerledes film enn den i Stavanger. Tempoet senkes, ordene er veloverveid og fokuset ligger på det å tilhøre en tradisjon, og på mysteriet som livet er. Den spiller på kjente erfaringer for foreldre. Personlig liker jeg den. Jeg syns formuleringene er gode og riktige. Jeg blir selv litt stolt av å være kirke når jeg ser den.

Men hva ville de andre mammaene sagt?

I barselgruppen min er mødrene opptatt av å lage fest og feire det nydelige mennesket de har fått lov til å ta i mot og ta vare på. Flere er opptatt av å ta del i en høytidelig seremoni, og alle er opptatt av at det skal være noe de kan stå inne for. Jeg valgte til slutt å vise begge filmene for en venninne. Hun reagerte som jeg trodde på filmen fra Stavanger. Hun verken lo eller fnyste. I følge henne appellerte den bare ikke. Den virket kunstig og hadde ikke noe med hennes datter å gjøre. Så viste jeg henne filmen som kirka sentralt har laget. Hun kjente seg igjen, og syns den var fin. Men om den på noen måte påvirket valget hun selv stod foran? – Nei, det gjorde den ikke. For det aller viktigste for henne er å være tro mot seg selv og det en står for. Så lenge ikke gud er en del av den pakka, vil det i følge henne være hyklersk å stå i kirka og love å oppdra barnet sitt i den kristne forsakelse og tro.

Jeg er overbevist om at min venninne er en av veldig mange. Jeg er sikker på at fire av seks i min barselgruppe tenker det samme. Det å døpe barna sine handler om tro og overbevisning. Tradisjon er ikke godt nok argument lenger. Så lenge ikke troen gjelder en selv, blir det falskt å late som.

Jeg syns det er sårt å høre og erkjenne. Mysteriet er jo så stort, tradisjonen er så viktig, og det møtet barnet får med Gud i dåpen er så unikt! Jeg *har* virkelig lyst til å rope det ut og gjøre mitt beste for å overtale alle mammaer og pappaer jeg kjenner. Men det går ikke. Det er nok ikke reklamefilmer som skal redde kirka. Jeg tror det derimot handler om små glimt av

noe større enn seg selv. Jeg tror det handler om opplevelser av at kirken er tilstede for barna. Her kan barna komme og synge og leke. Her kan barna finne trygghet og fellesskap. Her er babysang og barnesang, måltidsfellesskap og mennesker en kan stole på. Og ikke minst håper jeg at de opplever et møte med Gud.

Jeg vet ikke om jeg noen gang kommer til å heve min stemme i barselgrupper eller blant andre venner. Men jeg vet helt sikkert at jeg kommer til å fortsette med å invitere til babysang og gudstjeneste for små og store. For menneskers egne veier og egne valg er viktig, men for kirken er gjestfrihet muligheten til overlevelse. Alle vet at du ikke trenger å være kul for å bli døpt, men ikke alle vet om kirka er noe for dem og deres barn.

Jeg har alltid hatt lyst til å bli døpt

Hvert år døpes ca 1300 konfirmanter i Den norske kirke. Her hos oss ser vi en utvikling fra at ungdommene har villet ha en stille og rolig privat seremoni, til at de velger å bli døpt i et større menighetsfellesskap, enten i en vanlig søndagsgudstjeneste, eller i en egen dåpsgudstjeneste med venner og familie til stede. Jeg har snakket med to konfirmanter som valgte dåp som 14-åring i forbindelse med konfirmasjonsforberedelsene, Christoffer Nagy og August Haakstad.

En regntung vårdag tar jeg turen til den lille bygda Sydal i Lofoten. Der på parkeringsplassen ved den kombinerte skolen og kirken, møtes jeg av en hyggelig ung mann som jeg har hatt gleden av å både døpe og konfirmere. Christoffer Nagy ble døpt under friluftsgudstjenesten i menigheten i påsken. Vi rusler inn i menighetssalen og her begynner en interessant samtale.

Når jeg spør ham hvorfor han valgte dåp, forteller han historien om foreldre som meldte seg ut av Den norske kirke da de var uenige med kirken. Christoffer vil ikke komme inn på hva uenigheten gikk ut på. Han har to eldre søsken som begge er døpt, forteller han: Jeg skjønnte ikke helt hvorfor jeg ikke var døpt, og da jeg spurte foreldrene mine ble jeg ikke noe særlig klokere, egentlig. Dåp ble det snakka lite om hjemme, de sa bare "Vi stoppa ved deg, Christoffer." Jeg så på TV at det var vanlig at ganske mange ble døpt i 11-12 års alderen, og tenkte at nå begynte jeg å få dårlig tid! Jeg har nemlig egentlig alltid hatt lyst til å bli døpt, men jeg har ikke hatt lyst til å bli døpt, altså selve dåpen. Da jeg fikk invitasjon til konfirmasjon, visste

jeg at jeg kunne konfirmeres humanistisk, men det var ikke aktuelt for meg. Jeg er oppdratt med kristen tro, selv om jeg og foreldrene mine er uenige om kristendommen. Jeg mener den må utvikle seg og være inkluderende for å overleve, foreldrene mine er mer statisk.”

- På hvilken måte tenker du at du og foreldrene dine skilte lag i hvordan dere så på kristendommen?

- Det gjelder vel kanskje mest synet på kvinnelige prester og homofile. Jeg tenker at hvis Gud er kjærlighet, skal alle med. Det har alltid vært mye samtale om religion hjemme, blant de voksne. Jeg ville konfirmeres i kirka. Det var det perfekte tidspunktet for å bli døpt. Det sto i brevet fra kirka at man kunne bli døpt i løpet av konfirmasjonsåret. Så det bestemte jeg meg for. Dåp og konfirmasjon.

- Du valgte jo en spesiell gudstjeneste å bli døpt på, friluftsgudstjeneste på vårvinteren. Hvordan opplevde du selve dåpsdagen?

- Jeg synes det var nokså fint å bli døpt på friluftsgudstjeneste. Det var ikke skummelt å bli døpt. Jeg hadde en liten feiring hjemme med noen av kameratene mine. Alt for mye kake og Rosa Panther'n brus, en brus fra der jeg egentlig kommer fra. Jeg insiterte på at det ikke skulle være gaver. Det var ikke viktig.

- Hvordan reagerte familien din?

- Mamma var veldig glad for at jeg ble døpt. Faren min sa ikke så mye, men det ble sånn og han aksepterte mitt valg.

- Hva med kameratenes reaksjon?

- Endelig! På tide, var deres reaksjon. De var veldig støttende til valget mitt.

- Hva tenker du om den kirken du er blitt medlem av?

- Jeg er ikke enig med dem som stenger ute. Jeg føler med velkommen i en kirke som tar i mot folk med åpne armer. Sånn føler jeg det er her.

På spørsmål om han ville bruke stemmeretten sin ved det forestående kirkevalget, er han først litt overrasket over at han har stemmerett, men etter å ha tenkt seg om, svarer han at jo, så lenge det inkluderer folk jeg kjenner og meg sjøl, vil jeg selvfølgelig være en del av det og stemme ved valget.

- Kommer du til å gå mer i kirka enn du gjorde før du ble døpt?

- Dørstokkmila er lang, men jeg vil gå i kirka når det er konfirmasjon og hvis jeg får barn ønsker jeg å døpe barna mine, og jeg vil gifte meg i kirka, om muligheten er der.
 - Er det noe miljø eller en aktivitet i kirken du vil engasjere deg i?
 - Jeg kunne godt tenkte meg å ta Minilederkurs og være ungdomsleder i kirken. Arrangerer dere kirke-LAN, kommer jeg med en gang! Ellers er jeg ikke så veldig sosial.
 - Synes du at kirken skal engasjere seg politisk?
 - Hmm. Når det kommer til politiske diskusjoner bør så mange som mulig engasjere seg. For det gjelder oss alle. Men man må ikke basere valg bare på troa, det kan bli skummelt.
 - Hva tenker du når jeg sier Jesus?
 - Kjærlighet. Et menneske som omfavnet alle. God. Selv om han ikke var enig med folk var han alltid inkluderende. Det er det jeg mener med kjærlighet.
 - Har du noen tanker om døden?
 - Jeg liker å se for meg et liv etter døden. Liksom ikke bare en vegg eller alt er slutt. Jeg tror at så lenge man er god, kommer man til himmelen. Og mennesker flest har stort sett gode hensikter i det minste.
 - Har du noe råd til kirken?
 - Inkluder alle uansett hvem de er om de mener godt.
- Når vi kommer ut har regnet sluttet og det vakre nordnorske vårlyset fyller ettermiddagen. Jeg kjører de 3 milene hjem med mange tanker etter et spennende møte med en flott ung mann.

Noen dager seinere treffer jeg August Haakstad fra Kabelvåg. En kjekk ungdom som alltid møter deg med et smil. Han ville ta praten på kontoret, og kommer susende på sitt longboard.

- Hvorfor valgte du dåp og kirkelig konfirmasjon, August?
 - Mamma er ikke kristen, og pappa ikke så mye, men bestemor er veldig kristen. Da stebestefaren min døde, du husker det, ikke sant?
- Jeg nikker bekreftende, og August fortsetter: Jo, altså, da stebestefaren min døde, ble det veldig viktig for bestemor å gå i kirken. Så jeg var med henne i kirken. Det ble helt naturlig for meg å velge kirkelig konfirmasjon. Jeg trodde jeg var døpt, for

alle andre var det jo, men seks måneder før konfirmasjonen oppdaget jeg at jeg ikke var det. Jeg trodde kanskje man kunne bli konfirmert uten å være døpt, men det går ikke, så da planla vi dåp. Pappa synes bare at Jens (kapellanen) kunne ta meg med ned på stranda og få det unnagjort, men det ble dåp i kirken.

-Hvordan opplevde du dåpsdagen din, du valgte en egen gudstjeneste?

- Det var en fin dag. Det er ganske fint å huske noe fra dåpen sin, det er ikke mange som gjør det! Det var en fin ramme rundt dåpen. Jeg synes det var veldig hyggelig med en personlig seremoni. Det var ikke skummelt, jeg var bare litt redd for å snuble. Jeg opplevde at jeg ble tatt seriøst. Jeg ville ha det tradisjonelt, jeg synes det blir finere da. Det var fint å få dåpslys, jeg likte den gesten. Livets lys. Vi brant det helt ned i dåpsselskapet. Jeg hadde taco-fest med familie og venner, og filmkveld med venner etter at familien dro. Det var hyggelig at de hadde stasa seg opp, og ikke bare kom i hettegensere og sånn. Jeg fikk gaver også. Folk hadde spurt meg om hva jeg ønska meg. Jeg fikk mange symbolske ting. Et maleri av mamma og pappa. Sølvtoy med inngraving. En plate med sanger jeg likte før, da jeg var liten.

- Hvordan reagerte familien?

-Mamma ble først ganske paff da jeg ville konfirmeres i kirken, men hun sa det var mitt valg. Seinere, da hun skjønnte at det var dette jeg ville, ordnet hun både til dåpsselskap og konfirmasjonsselskap.

-Hva med vennene dine?

- De tulla litt med meg, og skulle bære meg opp til døpefonten, men de var egentlig positive, de synes det var hyggelig og spurte om å få komme i kirka og sånn. Mange gode venner og familien kom i kirka.

- Kommer du til å være engasjert i kirken framover?

- Ja, det spørs jo hvor jeg skal gå på skole og sånn. Det er artig å være med i Ten Sing, det er variert og jeg liker å styre med det. Jeg kan alltid vite at jeg kan dra til kirka, når jeg trenger det kan jeg oppsøke kirka. Jeg kommer til å fortsette familietradisjonen med å gå i kirka på julaften.

- Skal du bruke stemmeretten din ved kirkevalget?

- Ja, hvis jeg husker det.
- Kommer du til å gå mer i kirka enn du gjorde før du ble døpt?
- Omtrent som før, kanskje. Jeg vil døpe egne barn hvis jeg får dem. Hvis kona sier nei, så får vi heller la dem velge dåp som store. Hvis de er døpt som barn, er det lettere for dem å velge det bort enn å ta det valget jeg har tatt.
- Er det noe miljø eller en aktivitet i kirken du vil engasjere deg i?
- Jeg vil fortsette i Ten Sing, og så vil jeg fullføre Minilederkurs.
- Skal kirken engasjere seg politisk?
- Hvis det er saker som redning av mennesker og natur, synes jeg kirka skal engasjere seg.
- Har du noen tanker om tro?
- Jeg tror på både vitenskapen og religion. Jeg tror på utviklingslæren, men tror at det er en Gud, noe som er større enn oss. Og så tror jeg på Jesus. Jeg tror mer på Jesus enn på Gud.
- Har du noen tanker om døden?
- Jeg håper inderlig det er noe etter døden, det er jo så herlig å leve! Jeg klarer ikke sove i en evighet. Jeg tror det er noe etter døden. Jeg vet ikke helt hva, men at du er i et himmelrike. Være en del av det som skjer på jorda uten å være til stede, kanskje.

August ser på klokka, smiler bredt og sier takk for nå. Jeg sitter igjen med tanker om reflektert ungdom som har tatt modige valg og som heldigvis har hatt et positivt møte med kirken. Jeg er takknemlig for muligheten til å bli bedre kjent med to av mine konfirmanter. De er ganske forskjellige disse to gutta, og har tilsynelatende ulik beveggrunn til å velge dåp, men begge har hatt gode opplevelser og blitt møtt på en god måte av både familie, venner og kirke i forbindelse med dåpen sin. Interessant er det også å legge merke til at de begge vil døpe sine barn hvis de får barn. Begge gutta virker veldig bevisst i sitt valg om å bli døpt. For Christoffer har det til og med vært et ønske over tid i mange år før det ble snakk om konfirmasjon. Konfirmasjon ble bare en perfekt anledning for å bli døpt.

Trond Hans Farner Kverno

– en fargerik musikkpersonlighet fyller 70 år!

Spør man hvem som har skrevet melodiene til «Noen må våke i verdens natt» og «Vi rekker våre hender frem», er svaret Trond H.F. Kverno. I tillegg har Kverno 26 andre salmer i Norsk salmebok 2013. Han er den nålevende komponisten som har flest melodier i Norsk salmebok 2013 – og totalt sett kun overgått av Egil Hovland og Ludvig M. Lindeman. Man finner ham også i andre lands salmebøker - i Sverige, Finland, Danmark og Tyskland.

Trond H.F. Kverno er en fargerik personlighet som har satt sine spor i norsk musikkliv gjennom nærmere 50 år. Han vokste opp i Oslo og fikk tidlig klaverundervisning hos Knut Nystedt. Senere studerte han ved Musikkonservatoriet i Oslo og tok kantoreksamen der 1967. Året etter avla han eksamen i kordireksjon ved Musikkonservatoriet og hovedfagseksamen i musikkteori i regi av Norske Musikk læreres Landsforbund. Kverno har vært organist ved Tanum kirke i Bærum, Rjukan kirke i Tinn, Fagerborg kirke, Ris kirke og Svenska Margareta kyrkan, Oslo. Som den første norske organist ble han vigslet og diakonordinert for kirkemusikktjenesten da han 1975 skulle tiltre i Ris kirke. 1995–96 var han konstituert domkantor ved Oslo domkirke.

Fra 1971 var Trond Kverno ansatt ved Musikkonservatoriet i Oslo, og fra starten i 1973 har han vært en sentral person innen musikkteoriundervisningen ved Norges musikkhøgskole som førsteamanuensis i kirkemusikk og satslære. Da Norges musikkhøgskole 1983 opprettet hovedfagstudium i kirkemusikk,

ble Kverno knyttet til fagområdene liturgikk og hymnologi. 1993 ble han professor i kirkemusikk samme sted, med komposisjon av liturgisk musikk som spesi-alområde.

Kverno ble ordinert til (ulønnet) prest i Den Norske Ortodokse Kirke 1996; kirkesamfunnet er innlemmet i Christ Catholic Church International. Han ble viet til biskop 1998 med det kirkelige navn Johannes Ephrem.

1976–78 var Kverno medlem av Liturgikommisjonen, som hadde ansvaret for utformingen av ny liturgi for høymessen i Den norske kirke og forberedelse til Norsk salmebok 1985. I forbindelse med innføringen av denne liturgien vant han en konkurranse om ny liturgisk musikk. Hans *Kyrie* og *Agnus Dei* er fortsatt meget brukt.

Kvernos opusliste er i overveiende grad kirkemusikk, orgelverker og fremfor alt vokalverker, fra enkeltstående sanger og folketonearrangementer til tidebønner og messer. Hans utvikling som komponist har vært radikal. I ungdommen var han så tradisjonspreget at et av hans tenåringsverker avfødte følgende reaksjon fra en svensk observatør: “Mycket interessant – när dog kompositören?” Om sin musikalske stil sier Kverno:

“Jeg har holdt på med å sitere Draumkvedet i over 20 år, som innfallsvinkel til et kirkemusikalsk språk på norsk”. «Sita-ter» fra dette særpregede norske epos finnes både i instrumen-tale og vokale verker, f.eks. i *Matteuspasjonen* (1986), *Triptychon II* (1989) og *Sett meg som et segl på hjertet ditt* (1993). Tonespråket blir direkte preget av den religiøse folkesangen. Allerede i hans tidlige motetter aner en strømninger fra an-glikansk tradisjon. Dessuten merkes påvirkning fra ortodoks korstil.

Et annet fundamentalt element i Kvernos musikk er den gregorianske sang. Disse tidløse vendinger gjennomsyrrer en rekke av hans verker, f.eks. de bibelske salmene, messene og Matteuspasjonen. Sterke impulser fra armensk kirkesang finner også sitt utløp her. Kirketoneartene, den gregorianske sang, norske folketoner, engelsk katedralstil og armensk og ortodoks korfylde danner i Kvernos musikk en organisk syn-tese, kraftfull, inderlig og staselig, men samtidig ydmyk. For

Trond Kverno er “kirkekunstens oppgave å vise mennesket til en annen virkelighet enn *hard facts*. Den har således ikonens karakter – og gjennomskinner denne andre virkelighet inn i så vel liturgien som i hverdagen”
(fra forordet til Triptychon II).

Den 20.oktober 2015 fyller Trond Kverno 70 år. I den forbindelse vil hans forlag, venner og kolleger hedre ham med et festskrift: I ST. CECILIAS TJENESTE.

Festskriftet inneholder bidrag fra ulike felt: en fagartikkel om Trond Kvernos « Matteuspasjon», ti hovedartikler og en rekke mindre artikler. Sammen med bibliografien gjenspeiler bidragene den store bredden i jubilantens mangfoldige produksjon og menneskelige engasjement.

Redaksjonskomiteen består av Eyvind Skeie, Øyvind Norderval, Jørn Fevang og Thröstur Eiriksson, med Jan Stefan Bengtson og Estrid Hessellund som redaktører.

Komiteen vil invitere til å forhåndsbestille festskriftet, og samtidig få navnet sitt i Tabula Gratulatoria.

Oppføring i Tabula Gratulatoria forutsetter forhåndsbestilling av et eksemplar av jubileumsboken til pris NOK 295,- Boken sendes fraktfritt ved utgivelse.

For oppføring i Tabula Gratulatoria, send en mail til post@musikkforlaget.no. – innen 1. september 2015.

Festskriftet utgis av Cantando Musikkforlag og vil foreligge i november.

Kirkeuka for fred i Palestina og Israels 20. til 27. september

Artikkelen er hentet fra Kairos Palestine Christmas Alert 2014 og har tidligere vært publisert i Kvekeren 4-2014

I flere år har Kirkenes Verdensråd invitert kirker og kirkelige organisasjoner til å være med i Kirkeuka for fred i Palestina og Israel. Årets kirkeuke går fra 20. til 27. september. Tema er ”Muren” og menigheter over hele verden oppfordres til å løfte fram troen på at Gud bryter ned murer (Ef, 2,14) og gjøre noe konkret for å bidra til at det blir virkelighet.

I dette arbeidet er det viktig å lytte til erfaringene til mennesker fra dette konfliktfylte området. En av dem er Nora Carmi, prosjektkoordinator for Kairos Palestina, som nå, vel fem år etter lanseringen av dokumentet Kairos Palestine, er blitt til en bevegelse. En annen er patriark emeritus Michel Sabbah som har skrevet en bønn inspirert av teksten i Efeserne 2, 14-18. En bønn som er en del av ressurs materialet til årets kirkeuke.

I Norge står en rekke kirker og kirkelig baserte organisasjoner sammen om å arrangere Kirkeuka for fred i Palestina og Israel. Disse inkluderer KFUK-KFUM Global, Norske kirkeakademier, Kirkens Nødhjelp, Kvekerhjelp, Kvekersamfunnet, Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Norges Kristelige Studentforbund, Sabeels Venner Norge og Stiftelsen Karibu. På hjemmesidene til Kirkeuka er det lagt ut forslag til bønner, sanger og annet ressursmaterieell. <http://www.kirkeukaforfred.no/>

Ressursmateriellet kan benyttes for eksempel på søndagsgudstjenestene 20. eller 27. september. Bruk gjerne eksisterende møtepunkt – gudstjenester, møter, foreningskvelder og mer – eller se om dere vil lage et eget arrangement. Målet er å unngå steile fronter og polariserte debatter, og skape trygge rom hvor mennesker kan utfordres, inspireres og engasjeres.

Det som nå er Kirkeuka for fred i Palestina og Israel (WWP-PI) ble startet i 2006 under betegnelsen International Church Action for Peace in P&I (ICAPPI) i 2006. I 2007 ble Det økumeniske Palestina Israel- forumet i Kirkens Verdensråd (PIEF) etablert og i 2007 ble betegnelsen endret til World Week for Peace in Palestine and Israel. Det er PIEF som bestemmer tema og produserer bakgrunnsmateriale for Kirkeuka. Se også <http://pief.oikoumene.org>.

*Etter mer enn fem år med Kairos Palestina:
Tiden for handling er nå!*

Mange har fulgt Kairos Palestina helt siden dokumentet som het «Sannhetens øyeblikk», ble lansert i Betlehem for over fem år siden. Nå har Kairos gått fra å være et dokument til å bli en bevegelse av alle kirketilknyttede organisasjoner og grupper som er med i Den nasjonale koalisjonen av kristne organisasjoner i Palestina (NCCOP). Vi har et svært godt samarbeid og har også fordelt arbeidsoppgavene etter hvilke erfaringer og ekspertise vi har. Og vi holder kontakten med våre internasjonale forbindelser fordi vi har tro på at kirken har gjennomslag og kraft. I mai 2014 da maronittenes libanesiske patriark for Midtøsten, kardinal Bishara Ra'i, møtte pave Frans, løftet han opp dokumentet Kairos Palestine mot slutten av en gudstjeneste i Beit Sahour og sa: «Det er dette som er veikartet til fred.»

Det greske ordet Kairos viser til et tidsvindu der guddommelige samspill og hendelser kan skje. Enkelt sagt, det er nuet, det beleilige øyeblikket, et avgjørende øyeblikk der vi kan se Guds herlighet og nåde selv i landets og folkets lidelser, og der vi kalles til å svare, til å handle, til å forvandles og endre oss.

Denne forandringen har skjedd i Sør-Afrika. I 1985 kom Kai-

ros dokumentet fra det sørlige afrika, et dokument som fikk stor betydning. Og vi vet at det samme vil skje i Palestina, i Israel, i Midtøsten ja i hele verden. Kallet gjelder oss som palestinere: muslimer, kristne og jøder, det gjelder kirker og lovgivere, beslutningstakere og det internasjonale samfunnet. Det endelige målet for Kairos-kallet er rettferdighet for alle. I det landet der profetenes ord om rettferdighet er nevnt minst 200 ganger i Det gamle testamente, er det to folk, israelere og palestinere og det er tre religioner: jødedommen, kristendommen og islam, som lengter etter en rettferdig fred. De har gjort dette lenge - men vet ennå ikke hva som skal til for at det skal bli fred. Lidelsene, undertrykkelsen, fordrivelsen og adskillelsen har foregått i mer enn seks tiår, og slik beskriver Kairosdokumentet grunnene til dette:

1. Teologier som rettferdiggjør urett og legitimerer undertrykkelse og okkupasjon: Slik teologi er fjern fra sann kristen lære, for teologien i sann kristen lære handler om kjærlighet og solidaritet med de undertrykte. Vi har et kall til å arbeide for rettferdighet og likeverd mellom alle folk. Det sier min kristne tro som er forankret i Jesus Kristus. Har du samme tro?

2. Israels straffrihet når de setter til side internasjonal lov og internasjonale resolusjoner og samtidig FNs og andre organisasjoners manglende evne til å håndheve eksisterende lovverk som kan tvinge den undertrykkende okkupasjonen til å rette opp det som er galt og holde Israel ansvarlig på samme måte som andre land som krenker andres grunnleggende rettigheter.

Hvordan kan tro, håp og kjærlighet hjelpe oss til å virkeliggjøre Kairos-visjonen?

Tro

Vi tror på én Gud, en god og rettferdig Gud. Vi tror at hvert eneste menneske er skapt i Guds bilde og at alles verdighet springer ut av den allmektiges egen verdighet. Vi tror at Jesus Kristus kom for å oppfylle loven og profetene. Alle profetier er oppfylt med ham og gjennom ham. Vi tror at Guds Ord er et levende ord og at det kan kaste lys over hver historiske periode.

Det er ikke akseptabelt å gjøre Guds ord om til stein som overføres fra generasjon til generasjon på en måte som perverterer Guds kjærlighet. Vi tror at vårt land har en universell misjon. Betydningen av landløftene og Guds utvalgte folk omfatter hele menneskeheten. Landløftene har aldri vært ment som et politisk program, men har vært preludiet til fullstendig, universell frelse. Vår tilhørighet til dette landet er en naturlig rett. Det handler om liv og død, og vi vet at Guds ord aldri kan være kilde til vår ødeleggelse.

Dette er vårt tilsvaer til en partisk teologi som gir bibelsk og teologisk legitimitet til at våre rettigheter krenkes. Slik blir de feiltolkede landløftene til en trussel mot vår eksistens og de «gode nyhetene» (evangeliet) blir et «dødens sendebud».

Den første utfordringen går til teologene: Dere må utdype deres refleksjoner over Guds ord for å få korrigert tolkningene slik at dere kan se at Guds ord er en kilde til liv for alle folkeslag.

Håp

Vi må skille mellom håp og optimisme, for realistisk sett er det ikke noe i situasjonen nå som kan fremme en rask løsning. Israels klare svar gir ingen plass for positive forventninger. Men håpet handler først og fremst om troen på Gud. Håpet innebærer også forventninger om en bedre framtid uten samtidig å jage etter illusjoner. Vi erkjenner at freden ikke er like om hjørnet, men hvis vi godtar at vi er kalt til samarbeid med Den hellige Ånd, som bor i oss, får vi kraft fra denne visjonen til å være trofaste, forbli faste og arbeide for å forandre den virkeligheten som vi er omgitt av. Håp innebærer ikke at vi gir etter for det onde, men heller står opp imot det og fortsetter å yte motstand. Som palestinske kirker har vi lært å bære kjærlighetens styrke heller enn hevners, en livets kultur heller enn dødens. Dette er vår kilde til håp, for oss selv, for kirken og for verden. I Palestina vil vi fortsette å være en kirke med et tydelig vitnesbyrd som står fast og er aktiv i oppstandelsens land.

Den andre utfordringen gjelder kirken: Kirkens oppdrag er profetisk; den skal tale høyt og modig, ærlig og i kjærlighet. Hvis

vi må velge side, la oss da stå sammen med de undertrykte og, som disipler av den samme Kristus, stå sammen med synderen, mens vi kalles til anger, til liv, og til å gjenreise den gudgitte verdigheten som ingen har rett til å ta bort.

Kjærlighet

Budet om kjærlighet, om å elske sine fiender og be for dem som forfølger oss, er lettere sagt enn gjort. Kjærligheten søker å rette opp det onde og stanse aggresjonen. Vi ser derfor motstand som et uttrykk for kjærlighet. Kjærligheten ber oss å yte motstand, og motstandsarbeid er den kristnes rett og plikt, hvis det er en motstand som er basert på kjærlighetens logikk. Vi kan delta i:

- Ikkevoldelig motstand, som de ukentlige marsjene på Vestbredden i protest mot muren og bosettingene.
- Sivil ulydighet
- Uttrekk og økonomisk og kommersiell boikott av alt som produseres av Israel med deres illegale okkupasjon. Målet med denne kampanjen er ikke gjengjeld, men å få slutt på det eksisterende ondet for å frigjøre både gjerningspersonene og ofrene for urett. Målet er å frigjøre begge folk fra ekstreme posisjoner.

Kairos-kallet til deg som leser dette:

Jeg spør deg: Er du villig til å hjelpe oss til å få friheten igjen? Har du forstått at dette er den eneste måten å hjelpe de to folkene til å oppnå rettferdighet, fred, sikkerhet og kjærlighet?

I Palestina er Kairos gått fra å være et dokument til å bli en bevegelse som mange har sluttet seg til, både kirkeledere, lekfolk og politikere. Og denne bevegelsen har støtte både på lokalt, nasjonalt og globalt nivå. Vårt samarbeid med våre internasjonale forbindelser bygger på at vi har tro på at kirken har gjennomslag og kraft. Vi kan ikke godta at den jødiske lobbyen skal skremme og vingeklippe oss og møte oss med overdøvende stillhet. De skal ikke få lov til å styre vår samvit-tighet slik at vi blir passive og handlingslammet. Kairostanken om forvandling vil være like velsignende for alle andre som

den er for oss palestinere. Den kaller oss til å se etter hvor vi står, be om tilgivelse for våre synder og tilkortkommenhet og sammen holde stø kurs mot alles frigjøring. Dette budskapet bekrefter at sammen kan vi få til en positiv forandring. Jeg ber dere derfor inntrengende om å besøke dette veldig lille stedet i verden og den beskjedne krybben der fredsbudskapet lød for første gang - i virkeligheten eller i tankene.

Muren

En bønn av Patriark Emeritus Michel Sabbah

Inspirert av Efeserbrevet 2:14-18

Å Gud, du kom for å bryte ned skillene mellom mennesker,
for å grunnlegge fred og forene hjerter,
for å skape et nytt menneske som ikke kjenner fiendskap, bare
kjærlighet.

Se til oss alle, vi som lever i dette landet som du selv gjorde
hellig.

Du gjorde det til et land av møter og forsoning mellom alle
mennesker.

Se til oss i Det hellige land.

Vi lever fremdeles adskilt av murer,
selv om vi tror at du elsker oss alle, med den samme kjærlighe-
ten for alle.

Vær oss nådig, Gud, og hør våre bønner (Salme 4:1)

Å Gud, murene eksisterer fremdeles, og de er høye,
ikke til forsvar, men til isolasjon og adskillelse, uvitenhet, dis-
kriminering og drap.

Murene er tause, men de skaper vold og driver kjærligheten
bort.

Å Gud, dine barn slåss,
forvandle du deres hjerter.

Forvandle du deres utgifter til murer og la i stedet disse utgif-
tene bli til bygging av fellesskap og kjærlighet mellom dine
barn.

Vær oss nådig, Gud, og hør våre bønner

De sier om oss: De er redde.

De sier om oss: De er fornøyde og tilfredse.

De sier om oss: De vil ikke vite noe om det som er på murens
andre side.

Vi sier: Vi er beleiret og lever i et stort fengsel.
 Det er angst i våre hjerter og forvirring i vår tale.
 Vi er alle dine barn, født til å elske og bli elsket.

Vær oss nådig, Gud, og hør våre bønner

Vi tror at din time vil komme, timen for fred og rettferdighet.
 Vi er tålmodige.
 Fyll vår tålmodighet med din kjærlighet.
 Gi oss styrke til å gjøre det du vil vi skal gjøre.
 Å Gud, fyll våre hjerter med din trygghet og din makt.
 Slik at frykten vil forsvinne og sjelene møtes i deg.
 La murene falle og bli til broer som binder dine barn sammen.
 Vær oss nådig, Gud, og hør våre bønner

Å Gud, du har sørget for alt som tjener til kjærlighet.
 Mennesket skapt i ditt bilde har evne til kjærlighet,
 slik som du selv er kjærlighet.
 Mennesket har evne til fred og rettferdighet.
 Men mennesket nekter å være menneskelig, med evne til kjærlighet, fred og rettferdighet.
 Denne oppsetsige nektingen kan bare du forandre.
 Slik du triumferte over intethet og død, skapte du mennesket.
 Du gjenskapte mennesket på korset.
 Å Gud, bring tilbake menneskenes kjærlighet.

Vær oss nådig, Gud, og hør våre bønner

Helbred vår lammelse, vår manglende kjærlighet, fred og rettferdighet.
 Du er Skaperen og vår Far, du er «den som elsker alle mennesker» (bysantinsk hymne) på tross av deres synder.
 Å Gud, i dette landet er det én stor synd: Ett folk undertrykker et annet.
 Dine barn undertrykker dine barn.
 La oss alle få se deg,
 slik at hver og en av oss kan se seg selv som skapt av deg,
 se den andre slik du skapte ham/henne i ditt bilde, i stand til å elske slik du elsker oss,

se at begge, de og vi, er ditt selvsamme bilde, den samme kjærlighet som du er selv,
se oss selv som byggere av rettferdighet og fred med kraften av din kjærlighet.
Inntil da, se oss, Gud, se oss fra det høyeste,
og vær oss nådig, Gud, vær oss nådig.

Årets tema "Muren":

Bygg broer

Årets kirkeuke har fokus på muren som deler folk, lokalsamfunn og familier, ydmyker mennesker og skaper en kultur med adskillelse, fremmedgjøring og frykt. Den verdensvide kirke utfordres til å forsterke støtten til de fredskreftene som vil bygge broer mellom folkegrupper og religioner i området og motvirke hat og uforsonlighet.

Muren, eller separasjonsbarrieren som den også kalles, manifesterer seg som en åtte meter høy mur og et noe lavere, men sterkt befestet gjerde som snor seg 650 km gjennom Vestbredden. Muren følger ikke Den grønne linjen, grensen mellom Vestbredden og Israel, men går langt inn på okkupert palestinsk område. Den utgjør også en barriere for forbindelsen mellom Vestbredden og de 200 000 palestinerne som bor i Øst-Jerusalem.

Muren skaper skiller

De praktiske følgene av muren er etter hvert velkjente og godt dokumentert. Muren har ført til at palestinere og israelere omgås langt mindre enn tidligere og dette kan ha bidratt til å forsterke fiendebildene på begge sider. Muren fragmenterer også palestinske lokalsamfunn, landsbyer, byer og jordbruksområder. Passering gjennom muren er gjort til en prøvelse i

dagliglivet, og til en umulighet langs visse deler av muren. I sonene rundt muren er det innført et rigid regime med strenge krav om tillatelse opphold og for å bevege seg inn og ut av området. Denne ordningen legger store hindringer i veien for befolkningens daglige gjøremål som jordbruk, handel og undervisning eller familieliv og sosialt liv.

Mange israelske røster, blant dem Rabbinere for fred, hevder at separasjonsbarrieren underminerer sentrale jødiske, moralske idealer om å fremme fred og forsoning. Konsekvensene av muren ødelegger for Israels framtid ved å undergrave muligheten for fredelig sameksistens.

Kritikk fra Kirkenes Verdensråd

Kirkenes Verdensråd (KV) har også tatt stilling til muren. I deres uttalelse fra 2004 erkjenner de Israels legitime sikkerhetsinteresser, men peker på menneskerettighetsbruddene som muren bygget på okkupert palestinsk land, medfører. KV «krever at Israel stopper og reversere byggingen av muren i de okkuperte palestinske områdene, inkludert i og rundt Øst-Jerusalem.»

Derfor arrangerer norske kirker og organisasjoner i samarbeid med kirker og organisasjoner over hele verden Kirkeuka for fred i Palestina og Israel. Hensikten er å opprettholde en arena der en kan gi uttrykk fir at det er sterkt behov for endring. Nå.

Forslag til fordypningsmaterieell

Kirkenes Verdensråds (KV) uttalelse om «Wall in the Occupied Palestinian Territories and Israel's Annexation of Palestinian territory»: <http://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/wcc-demands-to-halt-construction-and-dismantle-israel-barrier>

Murens impact på palestinere og israelere, fra KVs ledsager program (EAP-PI): <http://blog.eappi.org/category/separation-wall-2/>

Organisasjonen Machsomwatch har gode beskrivelser av daglige hendelser ved kontrollposter <http://www.machsomwatch.org/en/daily-reports/checkpoints>

Brev til den norske regjeringen på 10-årsdagen for den rådgivende uttalelsen fra den internasjonale domstolen om israels brudd på folkeretten

fra blant annet Kirkens nødhjelp, Mellomkirkelig råd for den norske kirke, KFUK-KFUM Global, Stiftelsen Karibu, Kvekerhjelp, og Sabeels venner i Norge:

<https://www.kirkensnodhjelp.no/contentassets/babdd17d712344e4a417e6d-de3100ce2/brev-til-den-norske-regjeringen---israels-brudd.pdf>

Facts and Figures om separasjonsbarrieren, fra FNs Sentrale humanitære samordningsenhet (OCHA) <http://www.ochaopt.org/content.aspx?id=1010271>

Facts and Figures om muren fra Btselem (blant annet videoer) – en Israelsk fredsorganisasjon

http://www.btselem.org/topic/separation_barrier

Film om muren fra “Christ at the Checkpoint” konferansen i betlehem i 2012

<http://vimeo.com/36911218>

Tekstgjennomganger

Renhet?

11. søndag i treenighetstiden – søndag 9. august 2015

Lesetekster:

2. Mos. 20,1-17 – De ti bud

Gal. 5,1-6 – Frihet

Evangelietekst:

Mark 2,23-28 – Hva er tillatt på sabbaten?

Prolog

Første reaksjon på de tre tekstene, i den grad en mangeårig prest er i stand til å møte kjente bibeltekster spontant: Loven, reglene og budene har ett mål: Mennesket. Det er (med) mennesket som skal være normen for tanke og handling. Derfor er (kristen) frihet et naturlig tema i sammenhengen. Men hvorfor har man da tatt med De ti bud som lesetekst?

Evangelietekstens kontekst

Jesus har i grunnen bare så vidt kommet i gang, men han har allerede rukket å provosere med den omgangskretsen han omgir seg med og hva han tillater dem å gjøre eller å la være å gjøre (faste og sabbat). Jesus har begynt å rive og slite i etablert tankegang og etablerte strukturer. Og det er ikke bare i Bergprekenen han uttrykker at han står over loven («dere har hørt det er sagt....., men jeg sier dere»), men Jesus sier det også direkte i vår tekst: «Derfor er Menneskesønnen herre også over sabbaten». Da regner jeg med at han mener seg selv når han bruker «menneskesønnen».

Sabbatsbudet

De ti bud er stort sett generelle, allmenne bud med utgangspunkt i en «religiøs» virkelighetsforståelse. Den tas som en selvfølge. Men budene motiveres likevel spesifikt med utferden fra Egypt. Altså er de ikke tenkt som allmenne, men som bud for israelsfolket / jødene. Poenget er at de skal holde folket fast til pakten og at de med hjelp av budene skal stå fram som «et kongerike av prester og et hellig folk» (2.Mos.19,6). Og det budet som aller mest skiller Israelsfolket / jødene ut fra folkeslagene rundt er budet om å holde sabbatsdagen hellig. Og kanskje var det særlig i og etter eksilet i Babylon at dette budet ble spesielt viktig. Sabbatsbudet ble selve identitetsmarkøren for jødene. Det var det budet som aller tydeligst var med på å holde folket hellig, som satte grense mot de andre, mot de urene.

Dermed ble det også slik at det å holde folket hellig handlet om å sette grenser både eksternt – mot andre folkeslag- og internt – mot det/dem i egne rekker som kunne gjøre folket urent: funksjonshemmede, syke, kvinner (i spesielle perioder), barn.....

Renhet og hellighet

Jesus avviser ikke spørsmålet om renhet og hellighet slik han blir presentert av Markusevangeliet: «Her begynner evangeliet om Jesus Kristus, Guds Sønn» (kap.1,1). Og i dåpen får han Ånden over seg og kalles: «Du er min Sønn, den elskede, i deg har jeg min glede». Altså: Jesus presenteres som Guds tydeligste representant. Han er «den helliges» sønn.

Men Jesus forvalter sin hellighet på en annerledes måte enn denne tanken om å sette grenser: Han som representerer Gud går inn på de urenes arena uten forbehold. Han helliggjør den ved å akseptere, ved å helbrede og ved å minne folk på om hva budene er tenkt til: Ikke til å sette grenser, men til å sette mennesket som norm for våre handlinger. (Og dermed er det kanskje ikke så på jordet likevel at De ti bud er en av dagens lesetekster.)

Jesus avviser altså verken budenes verdi eller renhetens og hellighetens betydning, men han forstår dem og praktiserer

dem på en inkluderende måte. Dermed må hellighet og renhet innebære mangfold og mangetydighet og ikke entydighet. Og så vidt jeg kan forstå må det være noe av poenget hos Paulus også.

Kristen frihet

Jeg syns ofte det er vanskelig å få tak i hva vi legger i kristen frihet. Det har lett for å bli et veldig generelt begrep, - eller noe i retning av at vi står fritt når det gjelder bud og regler. Men Paulus er veldig konkret: Det ufrie er det som skiller dem fra Kristus, - dvs. omskjærelsen. Altså: nåden, det som er uten forbehold, det er det som gir frihet. Og igjen må det bety mangfold og mangetydighet.

Krav om renhet

Jeg tror at kravet eller forventningen om renhet er noe vi alltid vil møte internt i kirka og ellers i samfunnet. Det kommer fra oss selv eller det kommer utenfra. Kanskje prekenen denne søndagen kan være et sted hvor vi leter etter og avslører og frigjør fra slike krav. Jeg vil gjerne bidra med noen ideer.

«Vår kristne (og humanistiske) kulturarv». Hva slags språk og hvilken tankegang ligger det i dette begrepet? Akkurat når dette skrives er det en heftig debatt her i Trøndelag om Hans Rotmo som kaller muslimer for «miljøforurensning i Europa». Kan dette være en naturlig konsekvens av «vår kristne kulturarv»? Rotmo gir oss i alle fall (u)rene ord for pengene.

Mange av renhetsforskriftene i GT kan virke rare og fjerne, men kanskje er de mer påtrengende enn vi først tenker: faste og det å holde seg unna uren mat. Svært mange har i dag et problematisk forhold til mat. Og det handler vel om å holde folket eller seg selv ren enten det gjelder mer eller mindre offentlige organs kostholdsråd eller det gjelder enkeltmenneskers treningsiver og salatbladspising. Det gjelder om ikke å bli uren. (På menighetskontoret hos oss er det mye styr med og mye snakk om mat når vi skal spise formiddagsmat. Og der sitter jeg med likedan matpakke år etter år. Jeg tipper at det ikke bare er hos oss det er sånn.)

Jeg vil gjerne anbefale Petter Skippervolds artikkel: «Hvem skal lære barna våre å gjøre feil?» i Kirke og Kultur 1/2015. Der peker han på verdien av å gjøre feil. At det gode liv ikke er å skulle lykkes alltid (holde seg ren). Det blir fort et nådeløst liv. «Det er ikke mulig å lykkes uten å mislykkes, det er ikke mulig å gjøre riktig uten å gjøre feil.» Og så peker han på hvordan Bibelens mangfold og flertydighet innehar en kompetanse som kan gi mot til å ta sjansen på å prøve og feile.

Vi går nå inn i den siste måneden av kommunevalgkampen. Hvor mange av oss har hørt en politiker si: «Beklager, jeg tok feil»? Eller: «Vi har ikke alltid ment det samme som vi mener i dag.» Eller: «Denne saken har mange sider, og det er ikke enkelt å si hvordan vi skal løse det på best mulig måte.» Politikens tendens til entydighet er lite oppbyggelig.

Når skolepolitikere eller rektorer sier at vi skal bli den beste byen i landet eller den beste skolen i byen eller blant de 10 beste universitetene i verden. Det må bety: Vi vil være rene, vi må bort med de svake leddene. Hvorfor er det ikke nok å si: Vi vil være en god skole, et godt universitet?

Jeg regner meg som et ganske sekularisert menneske, og jeg er glad for å leve i det samfunnet jeg gjør. Jeg gleder meg også over at kirka er i ferd med å frikoble seg fra statsmakten, og er spent på om staten er like klar til å finne ut av sitt verdigrunnlag uten kirken som garantist. Og jeg må innrømme at jeg av og til sliter med en del av de religiøse stemmene rundt meg. Søker jeg sekularismens entydighet?

Jeg liker ikke at naboene klipper plena på søndagen, men det hender at jeg går på butikken for å kjøpe fløte til søndagsdesserten.

Jeg fikk meg aldri til å gå med merket: «Je suis Charlie» etter den forferdelige terroraksjonen og massakren i januar. Det handler ikke på noen måte om at jeg støttet terroristene eller at jeg ønsker sensur av en slik avis. I første omgang var det nok mer en barnslig reaksjon om at jeg ikke vil gå i flokk. Men etter Ragnar Hovlands artikkel i Dag og Tid 30. januar fikk jeg også en god begrunnelse for ikke å gå med dette merket. Han skriver: «Charlie Hebdo er ei erklært ateistisk avis som har sekulariteten som absolutt grunnlag.» Det er ikke det ateistiske jeg reagerer på, men det er dette «absolutte grunnlaget». Et

absolutt grunnlag vil alltid ha problemer med urenhet og de «andres» stemme.

Jeg ønsker lykke til med å lete etter andre tendenser til å ikke tåle urenhet og til å arbeide for entydighet, og med å være helt uenig i mine vurderinger.

Enkelt? Nei!

Å risikere å feile gjør livet mangetydig, urent og hellig. Disiplene gjorde en grov feil da de brøt sabbatsbudet og arbeidet på den hellige dagen. Kong David tok seg til rette da han og hans menn spiste av skuebrødene. Jesus sa at det var helt greit. Men kom ikke fortell meg at det er enkelt å vite når feilene er med på å skape det gode liv og når de for det meste gjør vondt.

Salmer:

1 / 278 – Herre Gud, ditt dyre navn og ære

840 – I denne fagre sumarstid

318 – Himmelske Fader, herleg utan like

482 – Deg å få skode

489 – Blott en dag

734 – Guds kjærleik

364 – Så kom du da til sist

479 – Fordi han kom og var som morgenrøden

Hans Kristian Solbu

Sokneprest i Sverresborg menighet i Trondheim

hans.kristian.solbu@kirken.trondheim.no

Hva er en god disippel?

12. søndag i treenighetstiden - søndag 16. august

Lesetekster:

Jes 49,13–16 Kan en kvinne glemme

2 Kor 9,1–8 Tjenesten for de hellige

Evangelietekst:

Luk 8,1–3 Kvinner som fulgte Jesus

Søndag 16. august er dagen rett før skolestart og høstsemesteret tar til for alvor. På en slik dag passer det veldig godt å ha preken over teksten fra Lukas og det å være en som går i Jesu fotspor. Disippelrollen i NT og i Lukasevangeliet har fasinert meg, for det er tydelig at det var flere måter å være disippel på og at kvinnene hadde en aktiv rolle på mange ulike måter. Korinterbrevsteksten snakker også om det å være kristen. Om å ha felles ansvar for hverandre og menigheten. Om å dele ord og bord, i det daglige og til felles oppbyggelse trosmessig. Foran et nytt semester kan det være en god ting å gå tilbake til kildene og se hvor det er fra vi skal øse vann og hente krefter fra. Se på hva som de som har gått foran oss har gjort. Men og få høre ordene fra Guds munn til Jesaja om Guds omsorg for oss Guds barn.

Hva er en disippel?

Hva er en disippel? Det er for meg en lærling, medarbeider, mottaker av ideer og tanker som han eller hun lærer videre til andre, det er en etterfølger og en som tjener fellesskapet og dets mester. Dette

er bilder som jeg gjør meg av disippelrollen, men stemmer de? Det er ikke bare i NT vi hører om disipler. De greske filosofer hadde en lytterskare som fulgte med dem for å oppnå *gnosis*, kunnskap. Og etter som polis utviklet seg, gikk filosofene i hus og dannet små samfunn, eller skoler. Det var vanlig for unge mennesker under utdanning å være i en av disse skolene i en periode av sitt liv.

Jødene, som lærte opp sine barn i Torahen tok opp i seg denne tradisjonen, og etter det økonomien tillot, sendte de barna til forskjellige gymnasium som var opprettet i for eksempel Jerusalem eller Alexandria. Hvor kommer Jesus inn her? Den bevegelse som oppsto rundt han fungerte som filosofiskolene til de gamle grekere. Men skiller jesusbevegelsens disipler seg ut i forhold til disse, og hvordan beskriver Lukaskilden dette? Urkirkens bilder av disippelen gir oss forskjellig svar på hvem han eller hun var, alt etter hvilken teologisk forfatter en følger.

Kvinnene i Jesu følge

De kvinnene som er nevnt er Maria Magdalena, Johanna og Susanna. I forhold til hvordan synoptikerne Matteus (27.55--56) og Markus (15.40--41) forteller om dem, opptrer disse i Lukas svært selvstendig, og får tildelt en viktig plass i historien om Jesusbevegelsen. De er nevnt ved navn, noe som tyder på at de er kjente i kretsen rundt Jesus, og de grupperes i en tre-gruppe, liksom også de "viktigste" apostlene, Peter, Johannes og Jakob gjør i forhold til de andre som Fiorenza påpeker i sin tekstkommentar *In Memory of Her*, side 139. Dette viser at de er om ikke likestilte, så iallfall av betydning. Det som er bemerkelsesverdig i forhold til disse navnenes oppsett er at Maria Magdalena identifiseres ut i fra sin tilknytning til Jesus, ved å henvise til det som han hadde gjort mot henne; nemlig drevet ut syv demoner. Ved å drive disse ut gav han henne muligheter til å bli akseptert av det jødiske samfunn, med deres renhetsforskrifter og utelukkelse av syke, "besatte" og syndere (jevnfør femte Mosebok). Og som respons på det Jesus gjør for henne følger hun etter ham i disippelflokken. Flere av de som fulgte i Jesu fotspor var mennesker som han helbredet, 8.26--40 og 18.35ff.

Hva er kvinnes funksjon, hva ligger i det greske verbet diakono -å tjene - som det står om disse kvinnene. Dets opprinnelige betydning gikk på å tjene ved bordet, med andre ord under måltider. Å stå for servering og passe på at en hver gjest fikk tilfredsstilt sine ønsker, og ikke manglet noe. Fra dette har den viere forståelse utviklet seg, nemlig det å sørge for ens livsopphold, og det å tjene generelt. I NT brukes det også om det å tjene ved bordet, lage i stand måltid; Lukas kapittel 10.40 og 12.37. Jesus er disiplenes forbilde når det gjelder å tjene. Han vasker deres føtter, han løser mennesker fra sykdom, han bryter brødet og deler rettferdig mellom dem, osv. Ja, hele Jesu verk fremstilles som en tjenende gjerning, selv hans død, se kapittel 22,26f. Derfor skal ikke disiplene strides seg imellom om makt, men være til hjelp for hverandre og enhver som ber om det (jf. bergprekenen 6.30f.)

I Lukas 8.1--3, har ordet betydning av å hjelpe materielt, yte omsorg, ja rett og slett sørge for "det daglige brød". Henvisninger til synoptikerne gir en viere forståelse av hva dette dreier seg om.

Markus 1,13 handler om englene som tjener Jesus i ørkenen etter fristelsen, og Matteus 25.44 er Jesu svar til tilhørernes spørsmål, etter hans identifikasjon av seg selv med de sultne, fengslede også videre. Det ser ut som om kvinnene gjør det som Jesus krever av sine tilhørere. De er villige til handling, de opptrer meget selvstendig da de nevnes med navn, og i det at de faktisk handler.

De tolv utvalgte

I denne perikopen nevnes de tolv, i tilknytning til Jesus selv. De er ikke som kvinner definert med egennavn og stilling, men det vi vet ellers fra Lukasevangeliet om dem, gir dem mere kjøtt og blod en det denne teksten gjør. Hvem var de tolv? De er nevnt med betegnelsen "de tolv", både i Johannes og synoptikerne, og selv om navnene varierer dreier det seg om en gruppe som ser ut til å ha hatt en helt spesiell plass i forhold til Jesus. Hvorvidt de var akkurat tolv, eller om dette er knyttet til en tallmagi fra GT, (jevnt før Israels tolv stammer)

dots) er ikke helt sikkert. Det er menn som Jesus selv har kallet til etterfølgelse, Lukas 5.10, 27. I 6.13 står det at av sine disipler valgte han dem, og flere steder videre i Lukas fortelles det at Jesus trakk seg tilbake bare med disse hans nærmeste.

At det dreide seg om en mer begrenset mengde er vel heller trolig, selv om Jesus vakte oppsikt, og må ha hatt en viss støtte, stor nok til å utgjøre en trussel for det bestående. Dessuten er det bare Lukas som beskriver de store tilhørerskarene, som om det var en fast mengde som dukket opp hvorenn Jesus dro omkring. I alle evangeliene har Jesus et spesielt forhold til disse tolv, selv om det er enkelte som nevnes oftere enn andre, liksom Peter og Johannes. Dette er en indikasjon på at deres posisjon i Lukas ikke er et resultat av maktkamp etter Jesu død. En disippel kan være både mann og kvinne.

Det handler om å følge, bokstavelig talt, i Jesu fotspor, og det er å være i en posisjon der en tjener et fellesskap og Mesteren. Det at Jesus dro rundt og forkynte, og disse var med, viser at de er lærlinger, det viser også at det er mennesker som har brutt med de vanlige sosiale relasjonene, og da spesielt med det patriarkalske familiebildet. De som er disipler er ofte mennesker Jesus har helbredet, liksom Maria Magdalena, og det er mennesker av ulik sosial status, jevnfør fiskerne Peter, Jakob og Johannes (5.10), og Johanna som var en av de mange velhavende kvinner.

En god disippel i dag

Det å være en disippel i dag er på noen måter likt som det var i urkirken. Det er mange ulike oppgaver som skal fylles. Luther sier i sin katekisme at enhver har en oppgave å fylle i sitt yrke, på sitt sted om det er som lærer eller elev, butikkmedarbeider eller sjef, prest, kirketjener eller menighetsmedlem. Vi er avhengige av hverandres innsats for en levende kirke. Og med vanskelige økonomiske tider innad i kirkene våre ser vi hvor sårbar de ulike felleskapene er når nøkkelpersoner blir borte og stillinger forsvinner. Likevel er kirken mer enn menneskene i den. Kirken har overlevd mer på tross av enn på grunn av menneskene i lederposisjoner mange ganger. Uten Guds nærvær fra kildene utenfor oss selv hadde det ikke vært en

kirke.

Kirken er hele tiden i forandring. Den speiler tiden vi lever i og folks tro. Og derfor kan også vi bidra til å bygge Guds rike og vårt fellesskap videre med stadig nye disippler. De fleste av oss er fastboende sympatisører, medlemmer mer eller mindre aktive i menighetene. Og innad hos oss er det viktig å holde fast på enhetstanken. Vi er et mangfold, som har en tro, en Gud, en dåp og en kirke. En kirke vi kan være med å gi stor takhøyde. For vi har jo å gjøre med Gud. Og Gud er større enn de ord vi bruker om Gud selv.

Salmeforslag:

532 Guds kirkes grunnvold ene

319 Lær meg å kjenne dine veie

734 Guds kjærleik er som stranda og som graset

618 Vi er et folk på vandring

854 No stig vår song

897 Å denne kilde

Hanne Kleveland,

Sokneprest i Romsås

hanne.kleveland@oslo.kirken.no

Jesus is coming - look busy!

13. søndag i treenighetstiden – søndag 23. august 2015

Lesetekster:

2 Krøn 1,7–12 Salomo ber om visdom

Ef 4,11–16 Så Kristi kropp kan bygges opp

Evangelietekst:

Luk 12,41–48 En tro og klok forvalter

Dette stod å lese på en button som en klassekamerat av meg på ungdomsskolen hadde på vesken sin. Hvis jeg skulle tolke den i verste mening, og ikke som den godmodige og vennlige harselassen det var, ville en tydning bli omtrent slik: Det som motiverer de kristne til å gjøre godt er ikke en genuin altruisme, men enten forventningen om belønning eller frykten for straff, når Jesus kom igjen og gjorde opp status Det er selvfølgelig lett å avfeie en slik forståelse av det kristne liv som overfladisk og misforstått. Feil, rett og slett. Men ikke få tekster i vår bibel snakker om belønning og straff for vel- eller misgjerninger. Ikke minst dagens evangelietekst som antagelig har tjent som inspirasjon til den snertne formuleringen som klassekameraten min bar. I tillegg til å tilsynelatende fremme en selvsentrert konsekvensetikk (jeg handler rett for å unngå straff) er vår tekst en lignelse med sterke domsmotiver, som i alle fall skaper noe motstand hos denne predikanten. Hvordan kommer vi oss fra dette til en ren og klar forkynnelse søndag 23. august? Ved å starte ved begynnelsen, og jobbe oss fremover.

Alle tre tekstene denne søndagen handler om å ha blitt betrodd en oppgave som skal skjøttes på skikkelig vis. Første tekst, fra Andre Krønikebok, tar oss med til Salomos møte med Gud, da Salomo var ved starten av sin regjeringstid. Han får ønske seg hva han vil og svarer med en lovprisning av Gud, og ber om å få den visdom han trenger for å kunne skjøtte den tjenesten som var ham betrodd. Som en belønning for sitt gode og ydmyke ønske, får han alt det han kunne ha bedt om på kjøpet. I andre tekst, fra Efeserbrevet, gir Paulus de ulike tjenestene i menigheten legitimitet ved å peke på at alle de ulike kall og tjenester har sitt opphav i Gud. Som lemmer på samme legeme utgjør de ulike Kristi legeme, og de oppmuntrer til å holde sammen, og være tro mot læren og tro mot kjærligheten.

Så kommer vi til evangelieteksten. I denne delen av Lukasevangeliet er Jesus i dialog med folket, sine disipler og fariseere.. Sceneangivelsene er sjeldent noe mer presise enn "et sted", "en gang" eller "folket samlet seg". Vår tekst er omtrent halvveis uti en sekvens hvor det er disiplene og ikke mengden som er adressater. Det begynner i det som er til forveksling likt allmenn livsfilosofi fra vers 22. Disiplene bes om å ikke bekymre seg, for Gud sørger for alle sine; liljene, gresset – og altså disiplene. Når vi nærmer oss vår pretekst intensiveres formningene, og vi er ikke lenger i hippie-land. Vi har tatt skrittet over i forberedelsen til kamp.

Vår lignelse kommer som Jesu svar på Peters spørsmål den foregående lignelsen. Hvem sikter Jesus til med lignelsen om Menneskesønnen som kommer når man ikke venter det? Gjelder det alle, eller spsfikt disiplene? Det er ikke umiddelbart helt lett å finne et enkelt svar på det spørsmålet i Jesu svarlignelse.

Det er lite sjokkerende i lignelsen. Den gode forvalteren gjør slik hans Herre ønsker, Herren kommer tilbake og finner at alt er i skjønneste orden, og belønner sin tjener. Den dårlige forvalteren virker som et intensivert motstykke til den gode forvalteren. Ikke bare er han en lat og dårlig forvalter, men en

voldsmann og drukkenbolt. Og ikke minst – dette er ikke gjort i uvitenhet. Den dårlige forvalteren kjenner sin Herres vilje, men regner med at han er langt unna og blåser en lang marsj i det.

Selve lignelsen er bærer store likhetstrekk med den gammeltestamentlige visdomslitteraturen, tankene går særlig til salme 1. Det virker også som visdomslitteraturens ”du får som fortjent”-logikk har fortrenget evangeliets nåde.

Det er lang tradisjon for å lese denne lignelsen som en profeti for de siste tider. Det lesende (eller kanskje heller det lyttende) ”vi” er lignelsens hovedperson, som når teksten forkynnes minnes om hva vi bør gjøre for å kunne bli kalt gode tjenere den dagen Herren kommer igjen. En slik lesning er sikkert både sann og rett, men den gir meg et problem som forkynner. Nemlig problemet med Jesu gjenkomst som en trussel. Den gjenkomsten i herlighet som jeg bekjenner i Apostolicum er nemlig ingen trussel, men et løfte. Hvordan kan dette problemet løses?

En løsning kan være at jeg ikke i tilstrekkelig grad Tom Wright, biskop emeritus av Durham, peker på likheten mellom opptakten til vår tekst (fra vers 35) og Exodus-fortellingen. Det skulle komme en utfrielse, og da gjaldt det å være forberedt. Det er likhetstrekk mellom den plutselige, hastige utfarten fra fangenskapet i Egypt og den nært pre-apokalyptiske virkelighet som Jesus maler ut for sine disipler. Det var ikke helt enkelt for alle israelittene å akseptere sitt exodus som et udelt gode. Kanskje en mulig forklaring til min egen reservasjon mot å ta løftet/trusselen om Herrens gjenkomst som en udelt glede. Jeg har blitt for glad i kjøttgrytene i Egypt.

En annen løsning kan å se på hva som er lignelsens presens. Er det ikke mer enn litt spekulativt å hoppe rett til den konklusjon at lignelsens presens ennå ikke har vært? Det er i allefall to muligheter til. For det første: at Jesus snakker i realtime. Herren har kommet til sitt folk Israel, og de var ikke klare. Lyset kom til mørket, men mørket tok ikke imot det.

Selv disiplene som nå burde forstå hva de var med på var ikke klare. Om ikke de akkurat hadde gitt seg til å drikke og denge, så stod de ikke klare til å slippe inn

Andre mulighet er at det de første leserne av Lukas-evangeliet, den unge kirken, er lignelsens subjekt. Da blir lignelsens funksjon ganske lik andre lesetekst sin funksjon. En oppmuntring (eller i alle fall en påminner) til å holde ut i troen, ikke vakle i læren, og ikke misbruke den oppgave man var betrodd. Dette burde være tre tidsrom som ikke trenger å utelukke hverandre, og som gir ulike spennende perspektiver på fortolkningen.

For å forsøke å lande: Tjeneste og forvaltning trer frem som et naturlig tema for 13. søndag i treenighetstiden. Forkynnelsen må oppmuntre til å både tjene og forvalte på en god måte. Vissheten om at hvordan i gjør dette får konsekvenser kan være truende og lammende. En god luthersk dreining på dette problemet kan være å snu på hvem det skulle få konsekvenser for; ikke meg selv, men min neste. Det er tross alt hen som skal merke fruktene av min tjeneste. For mye opptatthet av seg selv i møte med tekstene kan bli nettopp selvopptatt. Jeg vil avslutte med klassekameratens button, slik den burde ha vært: Jesus came – let's get busy.

Salmeforslag: 722 Du gav meg, Gud, eit liv, 989 Søk først Guds rike, 319 Lær meg å kjenne dine vei

*Harald Frøvoll Torgauten
Menighetsprest i Nore, Uvdal og Tunhovd
menighetspresten@nore.kirken.no*

Et brev til dem, et brev til oss?

*Vingårdssøndag / 14. søndag i treenighetstiden – søndag 30. august
2015*

Lesetekster:

5 Mos 8,7.11–18 Glem ikke Herren, din Gud

1 Kor 3,4–11 Guds medarbeidere (prekentekest)

Evangelietekst:

Luk 17,7–10 Uverdige tjenere

Det skjer litt av hvert i Korint, og Paulus skriver til dem om det. Det er ikke bare enkelt for ferske kristne å finne den rette vei tydeligvis. Og ferske er de. Vi er på tidlig 50-tall. Sett i lys av alt kirken har gjort og tenkt siden den gang, hadde de knapt nok rukket stort. Likevel har de rukket å bli uenige, og likevel fester vi blikket på dem fortsatt. Vi har bevart to brev som er skrevet til dem, leser dem høyt sammen og skaper nye ord til tida akkurat nå på grunnlag av dem.

De første tankene etter en hendelse kan være naive, uklare og dumme. Men de kan også være tett på sannheten. Hele vår tradisjon preges av den siste antakelsen. Vi holder oss til de gamle tekstene. Ser intenst på dem en stund, og flytter så blikket over til oss selv. Vi har respekt for de gamle, for de som stod nær den historia vi bygger kirken på. Vi får tro det er klokkelig. De gamle korinterne virker riktignok ikke å være forbilledlige i Pauli øyne. Han skriver for å stramme dem opp. Vi leser vel derfor også for å bli strammet opp? Tror vi lider under noen av de samme problemene som dem?

Diskusjoner, uenighet og splittelse. Forskjellige bilder av hva

en kristen er og kan og bør. Dialog og utfordring fra en omverden som tenker annerledes, er sammensatt og til dels ser ut til ha det helt utmerket uten denne grunnvollen Jesus Kristus som Paulus peker på. Jeg skal ikke påstå at Oslo og Bergen og Andenes og Folldal ligner på Korint på alle vis, men troens utfordringer står visst ganske godt ved lag gjennom tusenåra. Det bør være mulig å kjenne seg igjen.

Vingårdssøndag 2015: Splittelse

Vi feirer vingårdssøndag og har fått splittelsen i Korint som vårt bilde for dagen. Dagens fortellingstekst om arbeiderne som arbeidet forskjellig tid for samme lønn er for meg klassikeren til denne dagen, den egentlige teksten for dagen. Dette er dagen for å si: Velkommen til arbeid, velkommen til et møte med Guds rettferdighet og åpenhet. Plass for alle, lik lønn for alle. Guds vingård, here we come. I stedet altså splittelsen. Kort tid etter starten sprakk det i Korint, det dannet seg partier og tilhengere, forskjellige synspunkter og handlemåter. Det er uunngåelig: Det minner oss om ubehaget ved våre mange og forskjellige fellesskap. Uenigheten. De forskjellige lederskikkelsene. De mange kirkene, og de mange grupperingene i den enkelte kirke.

Pauli svar

Paulus peker bort fra splittelsen, bort fra seg selv, bort fra Apollos – peker på Gud som gir vekst, og Jesus Kristus som den felles grunnvoll. Peker på samvirket mellom de forskjellige, hvordan han selv og Apollos har hatt forskjellige roller i menigheten, vært tjenere på forskjellig vis. Det er flere poeng ved Pauli svar det kan være verd å grunne på fram mot en preken over dette anno 2015.

Først: Synet på splittelse. Min umiddelbare oppfatning av Pauli svar er at splittelsen er et problem. For oss er det hverdagen og virkeligheten. Dernest: Tjeneste. Alltid aktuelt. Hverdag for dem, hverdag for oss. Sist: Vekst. Paulus bruker begrepet positivt om Guds verk. I vår hverdag er vekst ambivalent, både kirkelig og samfunnsmessig.

Splittelse, tjeneste, vekst. Deler av vår hverdag. Verdt å snakke om. Gjærne i dialog med Pauli svar til Korint. Noen uferdige

funderinger følger, kanskje til å tenke videre på fram mot noe å si på vingårdssøndag.

Splittelse

Splittelse høres ikke bra ut. Samhold er å foretrekke. Dette er det lett å være enig i, og Paulus dermed lett å forstå. Han framhever samhörigheten og den felles grunnvullen. Jeg har likevel lyst å fram heve noen av splittelsens gode sider. Den er nå engang der, vi jobber med den, søker fred og samhold. Men er fred det beste?

Men først: Hvor har jeg det fra at det er splittelse i Korint? Står det virkelig det i teksten? I et vers like før vårt utdrag brukes ordene misunnelse og strid, men ikke splittelse. Jeg skaper kanskje et for sterkt bilde når jeg leser at en holder seg til Apollos og en annen til Paulus? Overdriver jeg? Jeg tar sjansen. Striden den gang er uansett blitt til synlig splittelse i dag. Mellom kirker, og inni kirkene. Vi har selv diskusjoner gående som vi fastholder som "ikke kirkesplittende", men som likevel skaper splittelse mellom oss. Jeg vil undersøke om det fins noe godt å finne i det som virker så ubehagelig ved første øyekast. Splittelse skaper behov for dialog, samarbeid og arbeid for gjenoppsettelse av fellesskap. Det tvinger fram samtale. Hver på vår kant kjenner vi oss drevet av vissheten om vår felles grunnvoll og kallet til å høre sammen. Dette er slitsomt, men uten tvil nyttig. Uten splittelse ville vi mer dovent latt dagene gå uten livsviktige diskusjoner.

Splittelse gir rom for forskjellighet. Denne konsekvensen av en nesten splittende uenighet skal ikke undervurderes. Mennesker som nesten ikke greier å holde ut sammen i samme kirke greier det likevel, blant annet fordi mange kirker er store nok til å romme flere grupperinger, fløyer og mindre underfellesskap. En enig kirke vil fort skalle av sideskipene sine – de lengst til høyre og venstre. En enig kirke blir sentrumskirken.

Den mister stemmer som utfordrer og støyer og skaper nye samtaler.

Splittelse kan bli til når kirken blir til på hvert sitt sted. Vi har lært oss å leve med splittelse kirkene imellom. Paulus ville kanskje mene at det er litt syndig, men noen av oss vil vel gå så langt som å si at de forskjellige kirkene trengs de forskjelli-

ge stedene. Men så være raske til å føye til at det er enda godt at økumeniske samtaler pågår og stadig skaper fellesskap på tvers. Ikke for at alle skal bli like, men for at vi skal kunne være sammen på tvers av forskjeller.

Tjeneste

Bruken av begrepet tjeneste i teksten kan se ut som et godt forsøk på å dra oppmerksomheten bort fra splittelsen. Splittelse er meningsløst og treffer dårlig selvforståelsen til de to apostlene i følge Paulus. Det er ingen vits i å holde med den ene eller andre, de er begge tjenere med hver sine oppgaver. De er ikke etablerere av hvert sitt parti.

Paulus står tilsynelatende fram som ydmyk. I stedet for å promotere seg selv, fremmer han Gud og samholdet. Han framholder seg selv og Apollos som "ikke noe" – bare Gud er noe. Men i neste åndedrag kaller han seg Guds medarbeider. Det må sies å være litt mer enn "ikke noe". Korinterne på sin side (og antagelig vi med dem?) er Guds åkerland. Det anes en arbeidsfordeling her, men også et slags hierarki. Noen er litt mer aktive enn andre og er dermed Guds medarbeidere. Andre preges mer av å være passive mottakere og er å se på som åkerland. Jeg synes ikke Paulus er helt heldig med utlegningen her, selv om meningen sikkert er god. Det kan se ut til at hensikten, å stanse splittelse, fører noe antagelig utilsiktet med seg, en ny form for splittelse. Korinterne nærmer seg rollen som umælende menighet i møte med disse to Guds medarbeidere. For å oppnå veksten må de roe seg ned og ta i mot. Og kanskje er det ikke utilsiktet? Aner vi konturene av en type autoritet vi har fått mye (og nok) av i senere kirkehistorie? Ledere som kaller seg tjenere men som på finurlig vis holder folket nede. Det ligger imidlertid også en stor frihet gjemt inne i Paulus sitt resonnement. Vi er alle mennesker med oppgaver, hver av dem viktige på sitt vis. Vårt kall er å gjøre tjenesten der vi er satte eller der vi finner den og så la Gud rå. Gud gir, vi takker, forvalter, tjener, er til, lever osv. Det er ingen grunn til å bli høy på seg selv eller se misunnelig på andre. Vi er fri til å tjene, hver av oss må lete etter sitt sted.

Vekst

Jeg liker ikke all slags vekst. Jeg er vokst opp i tider da nullvekst var et virkelig ord i den politiske samtalen i Norge. Jeg er skeptisk til forestillinger om kirkevekst til bruk i den norske folkekirken, om den er naturlig eller ikke. Jeg liker vekst i hagen, personlig vekst og modning og muligheter for god oppvekst for barn. Men altså ikke all slags vekst. Det går et skille mellom Korint og norsk kirkevirkelighet her. Forskjellen har minst to sider.

På den ene siden: En folkekirke som vår er på mange måter utvokst i motsetning til nyskapningen i Korint. De fleste deltar på et eller annet vis. Kirkevekst i vår sammenheng handler mer om aktivitetsvekst enn om tros- eller medlemsvekst. Aktivitetsvekst henger sammen med en bestemt kristendomsforståelse som ikke nødvendigvis treffer alle kirkemedlemmer. Norsk kristen tro har forskjellige uttrykk, og fører blant annet til forskjellig framførefrekvens i kirken. Jeg vil gjerne at vi fortsatt har respekt for denne forskjelligheten, og gir rom for både høyt og lavt kirkelig aktivitetsnivå i våre lokale fellesskap. På den andre siden: Vi har vokst og vokst som kirke, langt inn i staten og folkesjela. Det er lenge siden 50-tallet like etter Kristus. Vi burde kanskje si nei takk til mer vekst, avta litt og så finne oss selv på nytt. Det er mulig å si om kirken at den er blitt for integrert i blant makter og myndigheter og mangler en kritisk og profetisk profil. For å finne tilbake til seg selv kan det være nødvendig med en krise, bli liten og svak, kastes tilbake til 50-tallet og begynne på nytt.

Sluttbemerkning om Lukas

Det er ikke bare lett å måtte lese teksten fra Lukas og så ikke kommentere den. Den er så åpenbart irriterende ved første hørsel. Jeg ville kjent behov for å snakke litt om den, sikre mot misforståelser, uro og vrangforestillinger. Kanskje kan predikanten by på et lite NT-faglig ekskurs før, underveis eller mot slutten av preika?

Marit Bunkholt
Fagsjef i Presteforeningen
bunkholt@prest.no

Marte og Maria

15. søndag i treenighetstiden – søndag 6. september 2015

Lesetekster:

2 Mos 19,1–6 Dersom dere vil lytte til mine ord

Fil 4,10–14 Alt makter jeg i ham

Evangelietekst:

Luk 10,38–42 Jesus hos Marta og Maria

15. søndag i treenighetstida kommer vi inn i en fortelling med to navngitte kvinner; Marta og Maria. Jeg vil ta utgangspunkt i lukasfortellingen i denne tekstrefleksjonen. Tematiske stikkord for dagen er gjestfrihet, felleskap og tillit. Søndagens evangelietekst rommer alt fra det helt store – hvordan lytte til Guds ord – til samarbeid og praktiske løsninger i hjemmet. Den spenner også over et stort register av menneskelige følelser. Det er lett å kjenne seg igjen i det menneskelige dramaet, det er mulig å få sympati for dem begge. Kanskje er det nettopp derfor det er en fortelling som griper tak i lytteren. Det er mange måter å snakke om Marta og Maria på. Det gjelder å finne et grep for denne teksten uten å bli helt fanget i sammenlikningen av disse to kvinnene.

Da jeg studerte i Sør-Afrika ble teksten om Marta og Maria tatt fram som en litt vanskelig tekst å forholde seg til. Dette nettopp fordi samfunnet er bygget på kvinner som arbeider hardt og tar seg av storfamilien. De er fullstendig avhengig av kvinner som Marta for at hverdagen skal gå rundt. Kvinner som tar seg av alt i hjemmet på de mest tungvinte måter.

Kontekst

Dagens evangelietekst kommer i forlengelsen av Den barmhjertige Samaritanen. Jesus har fortalt dem en lignelse om hva de skal gjøre. Det var nettopp samaritaneren som ble den som faktisk hjalp den forslåtte mannen. Etter dette besøker Jesus to søstre. I teksten etter vår fortelling finner vi fortellingen om Jesus som lærer disiplene å be. Disiplene er derimot fraværende i søstrenes hus og vi får inntrykk av at Jesus, selv om han er på reise kommer nært og tett på to kvinner i hjemmet deres.

Fortellingen

Han kommer til landsby der en kvinne ved navn Marta tar imot han sannsynligvis i huset sitt. I Lukasevangeliet er Marta bare med i denne teksten. I Johannesevangeliet er Marta og Maria søstrene til broren Lazarus. Søsteren Maria setter seg ned ved Jesu føtter og lytter til det han har å fortelle. Hun lytter til hans ord, hans logos - hun mottar han som en som snakket ordet fra Gud. Å sitte ved føttene til uttrykker en naturlig autoritet. Det er en stor forskjell mellom dem, hun er en kvinne som setter seg ved føttene hans. Tidligere i Lukas 7.38 finner vi også en kvinne som holder seg i nærheten av føttene hans; ”hun stilte seg bak Jesus, nede ved føttene og gråt. Så begynte hun å fukte føttene hans med tårene og tørket dem med håret sitt.” Det er tydelig at kvinnene måtte holde seg nede ved føttene for å få sosial aksept for å være i nærheten av Jesus. Det var en tjenerjobb å vaske føtter. Likevel blir de i Lukas løftet fram. Kvinnen som vasker føttene blir et eksempel på gjestfrihet og Maria hun har valgt den gode del.

Marta får jobben med arbeidet i huset helt alene. Hun blir opptatt og overmannet av alt som skal gjøres. Ordet perispao har betydningen være opptatt med eller distraheret. Forfatteren skriver dette som et faktum at det var mye å gjøre, ikke for å gjøre Marta stressa og nevrotisk. Interessant er det at hun henvender seg til Jesus for hjelp «Herre, bryr du deg ikke om at min søster lar meg gjøre alt arbeidet alene? Si til henne at hun skal hjelpe meg.» I Markusevangeliet finner vi også anklage av søsteren – ”hun forlot meg så jeg må gjøre alt. ” Marta er altså en svært modig kvinne når hun spør ukjent mann om en

familiesak mellom de to søstrene. Svaret hun får kan oppleves vennlig irettesettende «Marta, Marta! Du gjør deg strev og uro med mange ting. Men ett er nødvendig. Maria har valgt den gode del, og den skal ikke tas fra henne.»

Gjestfrihet

Jeg tror jeg en gang har blitt fortalt at kvalitet er å gjøre det riktige selv om ingen ser det. En trøst til prestejobben. Kanskje en trøst til Marta. Men hva er egentlig riktig gjestfrihet? I første mosebok finner vi teksten om hvordan Abraham tar imot tre menn og hvordan han slakter dyr, forbereder maten og sitter sammen med sine gjester. Det virker ikke som det er denne typen gjestfrihet som Jesus er opptatt av denne gangen, selv om mat ofte blir nevnt i evangeliene. Kanskje handler gjestfrihet mer om riktig hjertelag enn masse mat. Gjestfrihet er å ta imot gjesten og gi han oppmerksomhet, ikke nødvendigvis å varte opp med mat. I Fillipperbrevet er denne omsorgen koblet sammen med at avsender er klar over både hvordan det er å være mett og hvordan det er å være sulten. Likevel innleder han med "Det gleder meg stort i Herren at deres omsorg for meg nå skyter nye skudd." Å bli sett og forstått er viktig for oss alle.

Gjenkjennelse i bibelske personer

For ikke lenge siden var jeg på et konfirmant-inspirasjonsseminar. Det ble snakket om nye måter å gi konfirmanter tilgang til tekstene og mulighet for gjenkjennelse. Marta og Maria var to av de bibelske personene de skulle møte. I begynnelsen skulle gruppa få helt enkle spørsmål som "har du noen gang kjent på at du har alt for mye å gjøre, men ikke fått hjelp?" eller "Har du noen gang kunne sette deg ned og virkelig kunne lytte til en spennende person?" Deretter skulle gruppa gå inn i fortellingen og diskutere den. Til slutt skulle konfirmantene gå til hvert sitt hjørne av rommet, til den bibelske personen som de selv kjente seg igjen i. Målet var livstolkning gjennom bibelfortellingene.

Selv må jeg innrømme at det er Marta jeg kjenner meg mest igjen i. Følelsen av å være opptatt av alt som trengs å gjøres for å så bli irettesatt av en viktig mann slår meg litt i magen.

Samtidig er det en invitasjon til å la misunnelse og egoisme fare og glede seg over den som har funnet den gode del. Søsken er kanskje de vi kan bli mest misunnelige på, særlig i kombinasjon med foreldres kjærlighet og omsorg eller fravær av den. Dette er kjente temaer som mange vil kjenne seg igjen i. Er Marta og Maria to sterke kvinner som fulgte Jesus? Eller er de to som følger sine egne regler om hvordan varte opp en mann som kommer på besøk? Fortellingen har rom for både gjenkjennelse og spørsmål som kan bli et godt virkemiddel i en preken denne dagen.

Forslag til salmer:

296 Himlen blåner for vårt øye, 933 Vis meg Herre din vei, 364 Så kom du da til sist du var en fremmed, 621 Nå dekkes bordet, 409 I dine hender Fader blid

*Stine Walmsness,
kapellan i Domkirken menighet, Bodø,
sw586@kirken.no*

De paradoksale saligprisninger

16. søndag i treenighetstiden – søndag 13. september 2015

Lesetekster:

Salme 13,2–6 Hvor lenge, Herre?

1 Pet 4,12–19 Når en kristen lider

Evangelietekst:

Matt 5,10–12 Salige er de som blir forfulgt

Krossbøn

Jesus Kristus, du som vart krossfest, bind saman ditt folk i heile verda. Vern dei som blir forfulgte, og ver hos dei som lid. Du som er forsvarar for dei rettslause og høyrer ropet frå dei forfulgte: Gi oss vilje og visdom til å hjelpe, og gjer oss trufaste i bøna. Hald di kyrkje oppe med krafta frå krossen og styrk oss alle i den trua som sigrar. Amen.

Dagen og vår verden

Evangelieteksten utgjør avslutningen av saligprisningene, som innleder Bergpreken og som det i sin helhet prekes over Allehelgen. Å forstå våre vers uten de foregående går nesten ikke an. Saligprisningene utfordrer oss på forskjellige måter, og berører oss både som enkeltpersoner og fellesskap. Det handler om formaning, men også om eskatologi, - et her og nå og et da. Der “belønningen” er himmelriket der fremme, er situasjonene i dag så altfor godt kjent for oss. Disse to sidene av teksten henger sammen. Vi må peke på aktuelle situasjoner og på hvordan vi skal handle til beste for våre mennesker og

bære hverandre frem. Samtidig må vi snakke om håpet om det som skal komme, og nåden som også bærer og går utenpå alle livets situasjoner.

Mange menigheter markerer Søndag for de forfulgte. I 2015 er dette 8. november, eller “en søndag som passer”, iflg Stefanusalliansens nettsider. I min menighet kommer vi til å gjøre det samme i år, for å kunne være med på at dette er en felles markering. Allikevel når ser på dagens tekster kunne denne dagen vært valgt. Stefanusalliansen har mye godt ressursmateriale, hermed anbefalt. Bønnen over er hentet derfra, og dreier fokuset mot den verdensvide kirken mer tydelig enn bønn for dagen. Det å sette et klart tema på en slik gudstjeneste kan være et godt grep. Det er lett for at slike dager havner midt i mellom to stoler. Selv om vi her i Norge ikke opplever det de første kristne gjorde, kan vi ikke forbigå at det er mange som så altfor godt kjenner seg igjen, og som for denne teksten er helt sentral. Vi må gi menigheten kunnskap om de ulike situasjonene både kristne og andre religiøse i verden lever under, og hvordan vi kan hjelpe. Også i vår del av verden vil være de som føler nettopp at de blir forfulgt for rettferdighets skyld, at de på grunn av sin overbevisning opplever motstand og frustrasjon over å ikke kunne leve som de vil. Det handler ikke bare om dem, men også om oss. Da jeg skrev dette gikk programmet “Drømmen om Europa” på NRK. Det handler om EUs arbeid med innvandring, der den strømmer mot oss til Europas yttergrense. “Noen ganger legger vi det menneskelige perspektivet til side, men det er slik det er, jeg vet det høres kynisk ut” (sitat fra norsk medarbeider). Når du leser dette, hvordan har debatten om syriske flyktninger utviklet seg? Det er nok av situasjoner å ta tak i, der vi ser at samfunnet vårt slett ikke klarer å gi de som er på flukt rettferdighet. Strømmen av utfordringer til kirken om klar tale, men også omsorg er mange.

Kort om teksten

Både i Matteus men særlig i 1. Peters brev er konteksten tydelig forfølgelser. Flere forskere mener at de har hatt tilgang til det samme materialet, så lik er ordlyden. Det de første leserne vil ha sett i Bergprekenens setting er parallellen til Exodus. Jesus

har vært i Egypt, gjennom vannet og villmarken og så inn i det lovede landet. Nå er han plassert med fjell under beina, men det er en annen stil enn med Moses. Her er Gud midt blant folket. Han setter seg ned sammen med sine venner disiplene og er deres lærer. Det er den nye pakten som han forteller om. Saligprisningenes form er godt kjent fra GT, men der det i GT snakkes om belønninger her og nå, er det eskatologisk ment hos Matteus. Når Guds rike kommer, skal disse få sin lønn.

Eskatologi ja, men Jesus forteller allikevel at alt starter nå, ved ham. Vi leser "himmelriket er deres". Disiplene har allerede tatt steget ut i Guds rike ved å følge Jesus, og bruken av presens indikerer at dette skjer nå. Himmelriket kan best oversettes til «med Gud», og gir et annet bilde enn en fjern og utopisk himmel.

Det er ikke bare kjente menneskelige følelser og situasjoner Jesus griper tak i, de gjenspeiler også helt konkrete jødiske fromhetsidealer. Kort fortalt handler det om å sørge over menneskets ulydighet for Gud, å være fattige på det viset at vi ser at vi er helt avhengige av ham når alt det ytre er tatt bort, ydmykhet innfor Ham som er større enn oss. Hunger og tørst er knyttet til faste og bønn for at Gud skal komme, og renhet er den åndelige motsatsen til å være rituelt ren. Når det gjelder forfølgelser var det slik at de som kjempet for sosial rettferdighet ofte fikk lide under dette, samfunnet var preget av store sosiale skiller, og mange ønsket å beholde sine privilegier. Presiseringer i vers 11 av hva forfølgelsene innebærer tyder på at det ikke bare er en type litterær klisjé, men en hard og konkret virkelighet, lik brevtteksten. I tillegg utfordres de som utgjorde "Israel" i Matteus sin tid, fordi alt dette, fromhetsidealer til tross, tar tak i mennesker som av dem ikke ble sett på som velsignet av Gud.

Saligprisningene og velsignelser

Saligprisningene er et sett med paradokser. Hver enkelt av dem utfordrer oss, de tar tak i våre ideer om hva som er velsignelse og snur det på hodet. Det bringes helt ned til det som er så grunnleggende for oss, men som vi ikke alltid tenker over. Forfølgelse som i vår tekst, men også tørst, hunger, sorg og ydmykhet. Ordet velsignelse i seg selv er tildels fremmed

for mange av de som vi preker til. Handler det om lykke? Guds tilstedeværelse- og hva er i så fall det? Ikke er det sant det vi leser heller, for vi vet jo så altfor godt at det er mange som sørger som ikke blir trøstet, de ydmyke vinner sjelden frem. Hva nytter det å stå med lua i hånda i vår verden, ting skal mestres og vi iscenesetter oss til stadighet som mennesker. Men å følge etter ham er ikke bare for de som tilsynelatende klarer livet, som har moral eller styrke eller hva en tenker kan lede til frem. Det er for oss alle, og vi opplever alle disse situasjonene, som gjør vondt og som virker meningsløse.

Jesus er den som setter seg ned midt iblant folket sitt. Han møter menneskene med en kjærlighet og omsorg som ikke kan avvises, når de trenger det aller mest. Vår forkynnelse må gi håp og trøst. Vi har en Gud som har satt seg ned sammen med oss, sett oss, og hjelper oss til å se hverandre med kjærlighet. Han ser oss når ingen andre gjør det. Vi gis det han har gjort for oss i hellige handlinger, i hans ord og i fellesskapet, og det er ikke noe som ligger fjernt unna, men er midt i blant oss i menighetene våre. Vi skal ikke forsøke å gi mening til lidelse, men vi må vise at vi kan alle få følge ham, og at han ser oss og bærer oss der vi ikke klarer.

Formaning og eskatologi

Ofte pekes det på at teksten innebærer en dobbelthet mellom formaning og eskatologi. Det handler ikke bare om at Jesus peker på det som skjer og skal skje, eller at det som er vondt en gang skal bli snudd om på, som her ofte er utenfor vår kontroll. Da handler det også om fromhetsidealer for oss alle, og at Guds rike er kommet ved Jesus og vi skal alle bære det frem. Forfølgelser er vanskelig sett som en type fromhet for oss, men det er en konsekvens av å skulle følge etter ham og stå for sin tro. Det ligger også for oss en formaning i dette. Vi må adressere religiøse og politiske utfordringer som preger den verden vi lever i, og snakke om hvordan vi lik disiplene skal følge etter ham. Det vil også for oss innebære valg som ikke andre alltid skjønner, og som det kan være vanskelig å stå for. For de som helt konkret opplever forfølgelser er det utrolig viktig å føle at kirken er nettopp verdensvid, at vi ber for dem og ser deres situasjon. Helhjertet sympati er ikke nok om det

ikke fører til handling. Som hans legeme på jorda er det vi som skal trøste de som sørger. Vi som skal oppmuntre de fattige i ånden, som skal stå sammen med de ydmyke og være en røst for de som ikke klarer og de som føler på kroppen hva det er å lide for sin tro. Som kirke må vi forkynne og skape et fellesskap som gir del i håpet og det hellige. Samtidig, kan vi alle føle oss fattige i ånden, slitne og maktesløse.

Vi opplever det ubegripelige, sorg som gjør at vi føler oss nakne som mennesker. Fratatt det mest dyrebare vet vi at det er uendelig vanskelig å make noe som helst. Disippelskap i form av å skulle ta seg sammen i livets vanskeligste situasjoner skaper heller ingen mening. Kan det gi mening å snakke om saligprisningene som formaning? Jeg tror det er sentralt. Gert Theissen, som er seg selv veldig bevisst balansegangen mellom en type moralisering og åndeliggjøring, sier det på dette viset: "The beatitudes teach us to discover something that is already there - and that only becomes visible when we look on people with the eyes of Jesus, with the eyes of God, with the eyes of Love" (Traces of light, 1996 s. 90). Det innebærer også hvordan vi ser på oss selv.

*Helene Selvik,
sokneprest i Hafslund,
bhse@sarpsborg.com*

Døden må vike for Gudsrikets krefter

17. søndag i treenighetstiden – 20. september 2015

Lesetekster:

1 Kong 17,17-24 Profeten ber for enkens sønn, som får livet tilbake

1 Kor 15,35-45 Hvordan står de døde opp?

Evangelietekst:

Luk 7,11-17 Jesus oppvekker enkens sønn i Nain

Innledningsordene i Svein Ellingsens salme (N13 209) egner seg godt som overskrift over denne søndagen, som er blitt kalt «høstens påskedag».

De tre tekstene henger godt sammen. Den gammeltestamentlige leseteksten forteller om profeten som har tatt inn hos enken i Sarepta, henne med krukken som ikke ble tom. Enkens sønn blir syk og dør, men gudsmannen Elia ber for ham, og livet vender tilbake til gutten. Går vi til 1 Korinterbrev-teksten, fastholder Paulus her tanken om en kroppslig oppstandelse, samtidig som han framholder at oppstandelsens «hvordan» bare kan gripes gjennom analogier og liknelser. Fortellingen om Jesu oppvekkelse av enkens sønn i søndagens evangelium er åpenbart modellert over profet-fortellingen i 1 Kong 17. Her er klare paralleller, som enkemotivet og at sønnen er morens eneste, at den levendegjorte sønnen blir gitt tilbake til moren, og at det som hender, overbeviser omgivelsene om at Gud er til stede gjennom gudsmannen Elia, hhv. Jesus.

Til teksten:

La oss se nærmere på evangelieteksten. Teksten må leses i sammenheng med Jesu «programtale» i Lukasevangeliet (4, 14-30). Her knyttes Messias-gjerning til «nådeåret» som kommer med frihet og nytt liv for fattige og undertrykte. Jesus refererer i Luk 4 uttrykkelig til Elia og enken i Sarepta, sistnevnte som representant for «utenforskapet». Som profeten Elia er Jesus på en særlig måte sendt til dem som er definert og plassert utenfor gudsfolket, utenfor de sosialt, kulturelt og religiøst «integrerte».

Lukas iscenesetter fortellingen i 7,11-17 effektivt ved å beskrive hvordan folkemengden på vei inn i byen møter folkemengden som kommer ut av byen (4,12). Han som nærmer seg byporten med hjelp og nye livsmuligheter, møter henne som nå stod uten håp og framtid. Å være enke uten mannlig forsørger innebar økonomisk ruin og sosial og religiøs stigmatisering. Ulykken denne kvinnen var rammet av, ble av mange i samtiden forstått som Guds straff.

Jesus får «inderlig medfølelse» med enken når han ser henne. Termen er den samme som brukes om den barmhjertige samaritanen (Luk 10,33) og har konnotasjoner til «magefølelsen», vår umiddelbare, før-rasjonelle reaksjon på andres nød.

Til forskjell fra profeten Elia ber ikke Jesus til Gud om at han skal vekke opp den døde. Han henvender seg direkte til enkens sønn med en befaling: «Stå opp!». Jesus er selv «Herren» (v. 13) som gir liv.

Det er typisk for Lukas som for de andre evangelistene at de gjenforteller Jesu jordiske liv fra påskens utkikkspunkt. I oppstandelsens lys er det «livets opphavsmann» (Apgj 3,15; archeós kan også bety høvding, fyrste osv.) som taler til den døde og kaller ham tilbake til livet.

Også enken får på sett og vis livet tilbake ved det som skjer. Som i 1 Kong 17,23 understrekes det at den døde gis tilbake til moren. Oppvekkelse fra de døde innebærer gjenforening. Liv er relasjoner.

Hendelsen i Nain får ryktet om Jesus til å spre seg. Det som er skjedd, er ikke blott og bart en sensasjon. Det handler om et gudsnærvær som framkaller ærefrykt og lovprisning. Allerede

i Sakarjas lovsang (1,78) oppsummerer Lukas-evangeliet Jesu gjerning i forestillingen om at Gud gjennom Jesus «gjester» sitt folk», eller «ser til» sitt folk. Jesus bringer Guds eget nærvær til folket, som ikke er det Israel som avviser Jesus (jf. 4,24-27), men «de lave» (jf. 1,52) som gleder seg og lovpriser Gud for det de ser og hører.

Til prekenen:

Vår forkynnelse om de dødes oppstandelse og livet som er sterkere enn døden, kan lett bli abstrakt og generell, et stykke lære - eskatologi, antropologi, kristologi etc. Da har vi i virkeligheten ikke kommet oss ut av det teologiske verkstedet. Prekenoppdraget er å begi seg ut i det kronglete og uoversiktlige og litt skumle terrenget som heter menneskers liv. Det er her våre ord kan bli hendelser som treffer og skaper.

Vår gode lærer ved Det teologiske fakultet, Jacob Jervell, oppfordret oss studenter til ikke bare å foreta en eksegetisk, dogmatisk, liturgisk osv. analyse av prekenteeksten, men også det han kalte en sjelesørgerisk analyse. Hvordan kan teksten mishøres og mistolkes, slik at den legger sten til menneskers byrde, istedenfor å bringe et frigjørende og oppreisende budskap? Hvilke ord og forestillinger i teksten skal vi være særlig på vakt overfor? Hvordan vil syke, sørgende, deprimerte osv. reagere på det de får høre i kirken?

Underfortellingene må underlegges en slik sjelesørgerisk analyse. Jeg har gjennom årene som prest møtt mange brente troens barn, og er blitt mer og mer varsom med ikke å love for mye på Guds vegne. Vel skal vi som forkynnere ikke sette bombastiske grenser for Guds makt til å gjøre under, «bryte naturlovene», snu opp ned på våre erfaringer. Men det er god sjelesorg fra prekestolen å minne om det ambivalente ved vår tilværelse og våre liv, også for den som tror. Som kirke er vi satt til «å tale livets ord i dødens verden», som det het i den gamle kollektbønnen for dagen. Vi er selv vevd inn i denne dødens verden så lenge vi lever «her nede».

Kategorien «tegn» kan være en hjelp her. Tegn og «håp». Jesu undere er i evangeliene tegn på gudsríkets alt-forvandlende frambrudd. Samtidig er «Guds barns frihet» og den gjen-nomgripende transformasjonen av alt det skapte noe vi har del

i «i håpet» (jf. Rom 8,20 ff.)

Tegn bør vi også være på utkikk etter, gi rom for og tyde i vår forkynnelse. Hvor er livstegnene midt i dødens verden, som peker mot en skapende og livgivende Gud, som en gang skal gjøre alle ting nye? Å tolke tidens tegn er skummelt, og vi kan trå dramatisk feil. Men våger vi ikke det, mister vår forkynnelse sin livsnærhet og konkrethet, sin karakter av hendelse. Den blir «bare ord.»

17. søndag i treenighetstiden innleder «Kirkeuka for fred i Palestina og Israel». Finnes det håpstegn i den fastlåste konflikten som vi kan gi rom i våre prekener?

Den globale miljødeleggelsen, med klimaendringer, artsutryddelse og ugjenkallelige naturinngrep – finnes det håpstegn og livstegn midt i dette som peker mot ham som er «livets opphavsmann»?

Løftet står fast når vår fremtid er truet:
 Ingen skal rive oss ut av Guds hånd!
 Engang skal Gud få sin skapning tilbake.
 Verden blir frigjort fra fiendens bånd.
 (Svein Ellingsen, Norsk salmebok 209 v.4)

Salmeforslag:

Inngang 209 Døden må vike for Gudsrikets krefter. Mellom lesningene 917/NoS 981 Hos deg er livets kilde. Hallelujavers før og etter evangelielesningen, f. eks. 977.4 Etter preken 190 Som den gylne sol frembryter (vers 1-2 og 5-7). Offertoriesalme 162 Såkorn som dør i jorden. Slutning 211 Min gjenløser lever

*Knut Erling Johansen
 Domprost i Fredrikstad
 knue@fredrikstad.kommune.no*

Troen på Jesus og håpet om at alt skal bli nytt

18. søndag i treenighetstiden – søndag 27. september 2015

Lesetekster:

1 Kong 8,41–43 Når utlendinger ber, må du høre

Rom 15,25–33 Hedninger har fått del i gavene

Evangelietekst:

Matt 8,5–13 Offiseren i Kapernaum

I vår tid bygger vi utseende og kropp for vi liker å vise oss blant folk, selv om noen er bedre til å bygge mage enn muskler. Treenighetstiden er tid for tro og håp. Vi bygger og gir hverandre et trosbilde av Gud og av virkeligheten som gjør at vi har ork til å leve og lever og virker med glede og håp i alle disse rollene vi har fått tildelt i livet.

Årets søndag danner avslutningen på Kirkeuka for fred i Palestina og Israel 2015. En av fredsukas hovedmetafor er «Muren». Den bringer tankene mot Betlehem og Jerusalem, til muren, piggtråd, betong, automatvåpen, køer og asfalt; symboliserer på hat, tvil, angst og nød og det kjennes nærliggende å be første del av Frans' bønn før jeg entrer talerstolen denne søndagen:

*HERRE, gjør meg til et redskap for din FRED,
hjelp meg å spre KJÆRLIGHET der hatet gror,
TRO der tvilen råder, og
HÅP der det er angst og nød, amen.*

Muren, i søndagens tekst krysses mange murer! Hedningen og romeren oppsøker jøden Jesus, krigeren finner fredsfyrsten. Den urene oppsøker den rene. Sykdommen blir til friskhet og liv og Gudsriket krysser inn i vår historie.

Matteus, Jesus og himmelen

«Visst skal jorden bli ny», sa ofte biskop Erling Utne. Det store tema i fortellingen er evangeliet, den gode nyheten om Guds rike som bryter muren og alltid er nytt og nærværende i vår verden. Den som sliter materielt, sosialt og/eller psykisk skal se vår hverdags smertelige virkelighet i lyset av og som en del av Guds større, nye virkelighet, ja skal se og leve i lyset av Guds nye fremtid nå og alltid.

I en egen parafrase over saligprisningene i Matt.5 vil jeg etter fattig evne sitere Jesus slik: Heldige de som er deppa og ikke har full kontroll, heldige de som tar noen tap i livet, heldige de som er litt forsiktige og ikke rasker til seg så mye, heldige de som opplever uærlighet og urettferdighet, heldige de som er snille og rause, heldige de som er velmenende og har gode tanker, heldige de som jobber for fred, heldige de som blir skjelt ut og jagd fordi de krever rettferdighet for alle, heldige de som blir ledd av og løyet om fordi de leser og tror på det Jesus har sagt og gjort. Men hvordan kan de være heldig? Jo, det onde tar slutt og det gode blir virkelighet, derfor er de heldige. Med Jesu ord - himmelriket er deres, guds rike er nær! Mørket viker, det sanne lys skinner allerede, sier Johannes i 1. Joh.2,8.

Tenk nytt, lev nytt for alt er nytt og blir nytt! Følger vi evangeliedisposisjonen har Jesus gått inn i tjenesten og forkynner: Tenk Nytt! for himmelriket er nær! kapittel 3-4 («vend om» syns jeg er en intetsigende og dårlig oversettelse). Han har avsluttet undervisningen på berget med etisk appell: «Lev Nytt!», som forberedelsen og utsendelse av disiplene kapittel 5-7, og synliggjør nå det nærværende og kommende Gudsrikes kapittel 8-9. Alt er Nytt og blir nytt! Jesu helbredelse av offiserens tjener bekrefter Himmelrikets nærvær der og da. Det nye er her!

Tekstens temaer og paradokser

Det eksistensielle – hvordan kan vi orke å leve med smerten og døden – unge dør meningsløst?

Det kristologiske – Jesus er Gud, Den Allmektige, som kan og nå fornyer og nyskaper alt, offiserens tjenestegutt er bare litt av begynnelsen.

Det forsonende – jøden Jesus hjelper romeren og det bygges bru mellom kulturer og folk; arbeid for fred mellom jøder, palestinere, arabere og resten av verden.

Det misjonale – universalismen, utsendt til frelse, håp og handling ikke bare for det etniske Israel, men for folkene, for romerne også, for alle folk.

Det diakonale - Jesus, den som er et forbilde i diakonal, god handling og i bekreftelse av menneskeverdet

Det etiske - Om bruk av makt - en offiser en mann som kanskje har drept israelere og som vil drepe igjen vet noe om makt.

Han vet noe om kommandolinjer. Han tror på og appellerer til Jesus mulighet for bruk av makt. Romeren var ikke soldater som forsvarte sin familie og sine barn, han var en del av en aggressiv okkuperende, statsmakt – Hvorfor irettesatte Jesus ham ikke?

God tro driver til god handling hos en ydmyk, troende mann og finner gjenklang og anerkjennelse hos Jesus Godt lederskap, omsorg for en syk, underordnet fra en høyt posisjonert leders side.

Helbredelse og sjelesorg - hvorfor skjer ikke helbredelsen i mitt liv, eller hos dem jeg er glad i? Hos dem jeg ber for? Hvordan tolke helbredelsen av tjenestegutten.

Etikk - Hvorfor irettesetter og avviser ikke Jesus denne hedske, utenlandske offiseren for vold og okkupasjon?

Eksegese av et par momenter i teksten

Hvem er Rikets barn som skal vises ut av den himmelske fest i v. 12? Eller bli fratatt riket 21,43

Er det det etniske Israel som skal avvises? Paulus diskuterer dette i Rom 11 og svaret er nei. Er det det religiøse Israel, de jødetroende? Er det Abrahams barn forstått som jøder, muslimer og kristne – eller en eksklusiv påståelig kirkelighet som lutheranere, katolikker eller pinsevenner som iblant har trodd

de er mer parfymerte og velduftende for Gud enn andre? Kanskje det er greit å ikke gi noe entydig svar, men la det stå åpent og til ettertanke. Poenget er ikke å snakke ned andre konfesjoner og religioner, men holde ydmykt fast ved tilliten til Gud og den tro på Jesus vi lærte av de som var glad i oss og leve et liv verdig håpet vi har fått .

Offiseren, muligens en centurion, ansvar for hundre mann, kaptein eller major i vår gradering.

Åpenbart en bra leder og en godt likt mann, om det er samme mann som omtales i Lukas 7,5.

Hvorfor mener offiseren han ikke er verdig et møte med Jesus? Det kan være bevisstheten om at han som hedensk romer var uren blant jøder, eller at han, som Moses eller Peter forstår seg som en syndig mann (Lukas 5,8) i møte med Gud selv eller hans utsending.

Dagens preken

Jeg vil gå for møtet med livets eksistensielle utfordringer. Livskrisene. Før eller siden er vi der og vi møter stadig de som er der. Hva gjør vi med dem? I teksten: maktesløsheten i møte med lidelse, sykdom, tilkortkommenhet, mangel på, penger, faglig resurs, åpenbart ingen lege som kunne hjelpe selv om teksten ikke omtaler noen lege.

Vi kommer til veis ende i livet. Enden har mange navn; dødelig sykdom med forestående død, oppgitte av leger, avvisning og skilsmisse, oppsigelse og arbeidsledighet, slutt på penger og ensomhet, avslag på asylsøknad i fremmed land (Lukas 15, den bortkomne sønnens problem), forhandlingsbrudd og fare for ny krig (Israel og Palestina) osv.

Nesten, kan ofte og tar kanskje ansvar, men...

Avhengigheten av VÅR NESTE er et av livets grunnvilkår. Angsten kommer og vi får ofte en nær-gråten-opplevelse når vi mister kontrollen i fare, tap og smerte. Vi må gå til en annen enten hun er tannlege, rørlegger eller bilmekaniker. Teksten sier ikke noe om offiseren oppsøker lege og medisinfaglig støtte. Det er trolig. Om han har oppsøkt lege så har han åpenbart gitt opp – oppgitt av legen bruker å være et dårlig varsel. Jeg kan ikke, min neste kan ikke. Hva nå?

Offiseren har enda en mulighet for løsning på krisen, JESUS KRISTUS. Han har hørt om Jesus Kristus og har åpenbart tro på en mulighet hos ham. Det gode budskapet og hovedtema for Matteusevangeliet er at Guds rike er nær. Gutten blir frisk!

MEN alle blir jo ikke friske og lidelsen tar ikke slutt og krigen fortsetter i Israel og Palestina

Ja, slik er det, men når vi nå skal tenke over grunnkårene i virkeligheten hvor fester vi da blikket først? I smerten? I sorg? I bekymring? Nei, lærer Jesus disiplene og oss å se på fuglene under himmelen, se på liljene på marken (Matt 6) og nå også huske gutten og offiseren i Kapernaum! Det kommer øyeblikk i livet det er verdt å gå til Jesus Kristus og bøye hodet litt frem i en bønn til Gud.

Hele virkeligheten forstås ikke i lys av sykdom og død. Fortellingen setter standard og en fortolkningsramme for all tenkning og all livserfaring. Vel dør venner og familie, men Gud og Guds rike er nær, og alt skal bli nytt. Det gjelder også fellesskapet mellom Israel og Palestina, og de skal aldri bli uvenner igjen!

Er ikke dette opium? Slett ikke! For kirken har arbeidet og arbeider flittig med misjon, nødhjelp og forsoningsarbeid motivert av evangeliet og et liv i lyset av Guds fremtid. Det gir mening å be og arbeide for fred. Både Israel og Palestina er nesten i den andres virkelighet og Gud er en for oss alle.

Salmer NoS: 299; 361; 354; 482 og 308

*Lino Lubiana,
fengselsprest i Halden fengsel,
lilu@online.no*

Barnelig hengivenhet og dødelig kamp

Mikkelsmesse – tirsdag 29. september 2015

Lesetekster:

Salme 91,1–2.9–16 Han skal gi sine engler befaling

Åp 12,1–10 Dragen ble kastet ned

Evangelietekst:

Luk 10,1–2.16–20 Jeg så Satan falle ned

En hardnakket kirkehistorisk myte vil ha det til at det var den radikale Johann Friedrich Struensee som var arkitekten bak helligdagsreformen av 20. oktober 1770. Men forordningen hadde vært forberedt lenge, så da Struensee gikk til skafottet to år senere, var det ingen grunn til å gjeninnføre festdagene som ble avskaffet. Og dersom Struensee hadde vært reformatoren, er det stor sannsynlighet for at han ville svingt øksa over langt flere helligdager i kirkekalenderen.

Nå forsvant “bare” Helligtrekongersdag, Kyndelsmesse, Maria budskapsdag, tredjedagene i jul, påske og pinse, samt Sankt Hansdagen, Maria besøkelsesdag, Allehelgensdag og Mikkelsmesse med den spinngale Christian VII's påholdende penn. Begrunnelsen var enkel: Dagene, “som kan have et gudeligt Øiemerke, ere dog mere blevne anvendte til Lediggang og Laster end til sand Guds dyrkelse”. Nå skulle de brukes til “Arbeide og nyttig Gierning”. Dixit!

At det lukter opplysningstid og gryende økonomisk liberalisme av festdagsreduksjonen, skal vi la ligge her. Mer interessant er at det skjer en frikopling fra selve årsrytmen med et par

av amputasjonene. Jul og Sankt Hans er dypt forbundet med solhvervsfestene, mens påske og Mikkelsmesse ligger i nærheten av jevndøgnene. Med påsken seirer Lyset - den oppstandne Kristus som sol invictus - slik vi kan se det på en 300-talls mosaikk under Peterskirken i Roma. Ved Mikkelsmesse og høstjevndøgn går vi fra lys til mørke, og det gamle primstavsmerket for erkeengelen Mikael - skålvekten - får dobbelt betydning: Det er ikke bare sjelene som skal veies på dommens dag; lys og mørke befinner seg i en likevektstilstand - equilibrium - og en inngang til Mikaelsprekenen kan være: Hva skal seire? Lys eller mørke?

Folkereligiøsitet og religiøse erfaringer

Tidlig etablerte Mikaelstradisjonen seg i den folkelige religiøsiteten, noe både kongesagaene og ikke minst kirkededikasjonene vitner om. Snorre forteller at under drikkegildet som Svein Tjuvskjegg laget for Jomsvikingene ble Mikael minnebeger drikket rett etter minnebegeret for Kristus. Helgenens betydning understrekes av at bortimot tretti kirker og helligsteder er viet Mikael. Slottsfjellskirken i Tønsberg og Mikaelshulen ved Nordsjø i Telemark er to eksempler. I folkediktningen finner vi Mikaelsmotiver både i Draumkvedet og balladene om dragen, som særlig var utbredt i Telemark. Erkeengelen Mikael og kampen mot dragen er en del av det folkereligøse mytiske reservoaret.

Da Mikael og englene ble sendt på permisjon i 1770, skulle det gå nesten 230 år før gjenkomsten. Og det ble en gjenkomst med en viss stil: Først vedtok Kirkemøtet i 1999 å gjeninnføre markeringen av erkeengelen Mikael og alle englers dag som valgfri høytidsdag. Noen år senere kom Märtha Louises englebøker, som i skrivende stund visstnok skal ha omsatt for over 30 millioner kroner. Struensees "glem Mikael og englene og jobb mer" slo over i sin motsetning av prinsessen som i stedet satte englene i arbeid. Engleskole startet hun også...

Englenes gjenoppstandelse er symptomatisk for den nyåndelig spiritualismen vi lever i og med anno 2015. Vanlige menneskers religiøse erfaringer, ikke bare definert som 'omvendelse' og 'frelse', men også den eksistensielle opplevelsen av 'noe annet', noe 'større', skal kirken ta alvorlig. Dette er også

en inngang til Mikaelsprekenen. Hvordan hjelper tekstene oss i dette landskapet der svært mange bærer åndelige erfaringer som strekker seg utover det dagligdagse “ja, nå hadde du englevakt!”, etter nesten å ha blitt påkjørt i fotgjengerfeltet?

Tekstene

Mikaelsmessens “grunntekst” finner vi i første tekststrekke, i Matt 18, 1-6. 10-11. Den har vært messens evangelium siden Christian den IIIIs konkordans av 1685: “Hvem er den største i himmelriket”, spør disiplene, og Jesus kaller til seg et lite barn og sier: “Uten at dere vender om og blir som barn, kommer dere ikke inn i himmelriket”. Så kommer koplingen i vers 10: “Pass dere for å forrakte en eneste av disse små... de har sine engler i himmelen som alltid ser min himmelske Fars aniskt”.

Det er altså det barnlige skytsengel-motivet Jesus holder fram her, et motiv Henrik Wergeland mesterlig utvikler i aftenbønnen “Når jeg legger meg til hvile, tretten engler om meg står...” . Dette leder oss direkte inn i den gammeltestamentlige lesningen: Salme 91: “For han skal gi englene sine befaling om å bevare deg på alle dine veier. De skal bære deg på hendene så du ikke støter foten mot noen stein. Du skal trække på løve og slange og trampe på ungløve og orm”.

Dette motivet lar Lukas Jesus parafrasere i evangelieteksten: Jesus sender ut de syttito, og når de vender tilbake forteller de at “til og med de onde åndene er lydige når vi nevner ditt navn”. I en kort setning formidler nå Jesus en visjon: “Jeg så Satan falle ned fra himmelen som et lyn”. Så forteller han hvorfor åndene er lydige: “Jeg har gitt dere makt til å trække på slanger og skorpioner og makt over alt fiendens velde. Ingenting skal skade dere.”

I vår norske oversettelse forsvinner viktige nyanser i denne teksten: Jesus har gitt sine disipler makt - *exousia* - ikke bare til å gå uskadd på jorden, men også makt over fiendens velde - *ten dynamin tou ekhtrou*. Både *exousias* og *dynamis* er virkende åndskrefter - en type engler- som Jesus har herredømmet over. Men også fienden - Satan - kan bruke disse kreftene. Dette tar oss inn i den veldige visjonen i Åpenbaringsboken. Her spilles Mikaelsdramaet ut i sin fulle bredde: Mikael og englene går til krig mot dragen og hans engler. Mikael seirer og “han som

kalles djevelen og Satan, og som forfører hele verden... han ble kastet ned på jorden, og englene hans ble kastet ned sammen med ham". (vers 9). Jesus' knappe konstatering og Johannes maleriske utbrodering av denne hendelsen konkluderer med Hans seier, i budskapet til de syttito, og med proklamasjonen i vers 10: "Nå er seieren og makten - dynamis - og riket fra vår Gud kommet, nå har hans Salvete - Kristus - herredømmet - exousia.

Angelologi og innganger

Av noen få gode, og svært mange dårlige grunner, forsvant den systematiske angeologien fra dogmatikken med reformasjonen. Store "engletenkere" som Dionysos Aeropagiten og Gregor den store, Hildegard von Bingen og Thomas Aquinas, ble henvist til en skyggetilværelse. Og da nyåndelighetens tårnhøye bølger begynte å slå mot det norske kirkeskipet, og englene ikke lenger "dalte ned i skjul", men svirret over Märthas sommerresidens på Hankø, hadde kirken lite å stille opp med. Nesten forsvunnet var bevisstheten om den spirituelle virkeligheten Jesusbevegelsen og ikke minst Paulus, var en del av - og som vi også er en del av. Vi beholdt engelen Gabriel til jul - og knapt nok det- mens tekstene i Bibelen er fulle av exousias, dynamis, kyriotetes, arker, troner, serafer, kjeruber, archangeloi og angeloi.

Tekstene for denne gudstjenesten - gudstjenesten for Mikael og alle englene - gir oss altså mange innganger, og jeg har pekt på noen av dem: Vi kan bevisstgjøre vår kosmiske forankring som deltagere i årsrytmen, og at vi ikke kan frikople oss fra skaperverket: Vi går mørkere tider i møte, men er selv lysbærere mot Kristi fødsel. Vi kan i barnlig tillit vite at vi faktisk går med englevakt, og at det er krefter rundt oss - exousias - som bærer oss. Vi kan peke på, og utvikle, kampen mellom lys og mørke, det gode og det onde, og løftet i Johannes' proklamasjon: Kristus seirer, som Mikael seirer, i den himmelske kampen.

*Lars Tore Bøe,
stud.theol.
ltobo@online.no*

Ordet er deg nær i din munn og ditt hjerte

Nittende søndag i treenighetstiden. 4. oktober 2015.

Lesetekster:

5 Mos 30. 11-15

Rom 2.13-16

Evangelietekst:

Joh 7.14-17

Jeg hører på bedehuspredikantens stemme at nå nærmer det seg klimaks. Det er en mann som taler, han har talt lenge, og jeg har vandret langt i tankene. Men nå vekkes jeg av at predikantens stemme skifter toneleie. Lysere, ivrigere, med en liten knekk på, han har visst gråten i halsen nå. Hva er det han sier? ...samvittigheten din...Gud taler til deg...om du ikke lytter til loven i ditt hjerte...helvete...lammets blod. Kom fram...gi deg over...ordet er deg nær i din munn og i ditt hjerte...

Slik kunne det lyde når de omreisende predikantene kom til bedehuset vårt da jeg var barn. Og av en eller annen uforståelig grunn likte jeg å sitte der. La tankene vandre, lytte til lydene fra rastløse kroppor som vred seg på de harde, knirkete stolene, høre på predikantens mange underlige ord, synge navnet Jesus av full hals, mens fru Nykvist lot fingrene løpe over tangentene og fru Berg la på tersen. For en stemning!

Og for en arv! Det er så mye jeg har måttet avlæres, og jeg tror ikke jeg er «ren» ennå. For det var jo vitterlig ikke sånn at

predikanten hadde noen tillit til at dette ordet kunne virke på ulikt vis. Det var bare en måte som var rett, og slik jeg forstod det, og siden har lest, skulle ordet virke slik at frelsens orden skjedde fyldest. Først skulle ordet fordømme, gjerne via din egen samvittighet, så skulle ordet bringe deg til anger, så skulle du være i ruelsen (den perioden mellom erkjennelsen av at du er en forlatt synder og omvendelsen), og så skulle du omvende deg, gå fram til predikanten, bli bedt for og så kjenne den enorme lettelsen og gleden over å være frelst! Himmelen hadde fått en ny innbygger!

Jeg skriver ikke dette med bitterhet. Jeg må ha vært utrustet med et godt bullshit-filter, for forkynnelsen har aldri skadet min selvfølelse. Men den skadet mange andres. Og det den ofte gjorde, var å ta fra mennesker opplevelsen av egenverdi. I meg selv er jeg intet. Det vil si: jeg er ingenting verdt om jeg ikke lever slik predikanten sier er rett. I tillegg hindret forkynnelsen ordet i å virke. Fordi det ikke ble gitt noe rom for annen forståelse av ordet enn predikantens innlærte fortolkning.

Om å fortolke ordet

Så hva har jeg måttet avlæres? Jeg har måttet avlæres en automatisk fortolkning av bibelens tekster. Jeg har vært så dypt preget av den forkynnelsen jeg har hørt på bedehuset, at jeg fortsatt, etter 16 år som prest, ofte må starte prekenforberedelse med å identifisere hvilken fortolkning av dagens prekenstekst som kommer automatisk til meg. Så må jeg forsøke å tre inn i teksten med et friskere blikk, for så å be Gud om hjelp til en modig lesning av ordet, slik at jeg ikke blir en variant av predikanten som står i veien for dets virkekraft.

Evangelieteksten

Dagens evangelietekst forteller om Jesu første offentlige undervisning i følge Johannesevangeliet. Jesus har allerede utført mange under, han har møtt mange ulike mennesker, han har fått mange tilhengere, så vel som motstandere. Vinunderet i Kana, helbredelsen av sønnen til den kongelige embetsmannen i Kapernaum og den syke ved Betesda-dammen, brødun-

deret, er blant de tegn Jesus har gjort. Diverse teologiske samtaler har funnet sted; nattmøtet med rådsherren Nikodemus, dagmøtet med kvinnen ved Sykars brønn, og konfrontasjonen med hans nærmeste disipler i forbindelse med at mange vender Jesus ryggen: «Vil også dere gå bort?» Spør Jesus. Og Peter svarer: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Guds hellige.»

Så står Jesus fram under løvhyttfesten. En masse mennesker er samlet i Jerusalem, og Jesus går til tempelplassen og begynner å undervise. Jødene der undret seg og sa: Hvordan kan han ha slik kunnskap, han som ikke har fått noen opplæring?

Den som underviste på tempelplassen skulle kunne vise til hvem han var opplært av, og dersom vedkommende hadde stor autoritet, fikk også underviseren det. Jesus hadde ingen slik kjent lærer, han svarte: «Min lære er ikke min, men kommer fra ham som har sendt meg.» Jesus viser til Gud som sin lærer, sin autoritet, og avviser spørsmålet etter en annen læremester. Johannesevangeliet fremmer Jesus som en direkte arvtager etter Moses, og hevder derfor at når jødene avviser Jesus, avviser de loven. Jesus har ingen, og trenger ingen, menneskelig læremester å vise til, han er selv livets ord. Han er selv lovens oppfyllelse. Og han hevder at den som vil leve etter loven, skal forstå at Jesu lære er av Gud.

«Den som vil gjøre hans vilje, skal skjønne om læren er av Gud, eller om jeg taler ut fra meg selv.»

Lesetekstene

Testene fra 5.mosebok og Romerbrevet kan være med og forsterke evangelietekstens beskrivelse av den enkeltes mulighet til å fortolke og bedømme lære. Der Jesus sier at den som vil gjøre Guds vilje, skal forstå om læren er av Gud, sier romerbreveteksten at selv hedningene har loven i sine hjerter, og kan leve etter den, på tross av at de ikke kjenner de konkrete ordene. I teksten fra femte mosebok kommer det klart frem at det ikke er slik at loven er utilgjengelig, hemmelig, uforståelig. Den må ikke hentes fra andre siden av havet, eller fra himmelen, men den er deg helt nær, i din munn og i ditt hjerte. Jeg oppfatter dette som en tilnærmet grenseløs tillit til

menneskets evne til å velge rett, vurdere godt, og være i Guds tjeneste for å gjøre verden til et bedre sted.

Rampete fortolkere

Tilbake til bedehuset. Om Jesus hadde dukket opp der, den gangen i 1982, og begynt å undervise og preke for oss, hva hadde vi da sagt? Sannsynligvis ville vi spurt: Hvem har sendt deg? Kommer du fra Indremisjonen? Er du Hallesbys etterfølger? Hvordan kan vi tro at du taler Guds ord til oss? Hvem er du sønnen til? (For det var jo, og er jo, slett ikke dumt å kunne vise til et familienavn som var kjent i kretsen...) Og om Jesus hadde holdt fast ved at han var uten annen avsender enn Gud selv, vet jeg sannelig ikke om vi hadde våget å stole på ham.

Slik hadde det sikkert vært i kirken i dag også: Hvilket kirkesamfunn tilhører du? Hvilket fakultet har du studert ved? Hvilken liste støtter du når vi nå skal velge nytt bispedømmesråd? Er du åpen, levende eller mangfoldig???

Så løfter Jesu ord seg opp fra sidene i Bibelen min, og blir til levende kraft: «Den som vil gjøre Guds vilje skal forstå om læren er av Gud, eller om jeg taler ut fra meg selv:»

Så er det altså det det handler om: Å være med og bringe Guds rike nær. Å observere, fortolke og avsløre når det er Guds gode vilje som får være virksom, eller når det er menneskets innkrøket i seg selv som taler. Det gjelder å legge øret tett inn til verden og lytte. Lytte sakte og lenge, og forsøke å finne ut hva det er Gud gjør i verden i dag. Så gjelder det å sette forstørrelsesglasset på det. Sende lyskjeglen fra lyskasteren i den retningen. Peke på det. Det er det som er vår oppgave som prester, som fortolkere av ordet, som forkynnere: Å være med og forsterke den treenige Guds gjerning i verden. Å bringe Guds rike nær. Å vise at mørket ikke har overvunnet lyset.

Derfor må vi aldri bli bedagelige, late lesere av tekstene, som griper til de fortolkningene vi har hørt før, og som bare gjengir tidligere tolkninger. Nei, vi skal være modige lesere, rampete fortolkere, kreative medforfattere, som utvider tekstene, som åpner ordet, som trer til side og lar det virkekräftige ordet leve. Jeg tror vi stadig vil bli overrasket. Over Guds skaperevner.

For se, Gud skaper noe nytt. Det spirer allerede frem. Merker dere det ikke?

Salmeforslag:

281 Hellig, hellig, hellig

921 Send ditt lys og din sannhet

569 Guds ord, det er vårt arvegods

-

679 Du viste oss veien til livet

740 Eit lite barn voks opp til mann

613 Usynlig er ditt rike

695 Rop det ut med hjertets jubel

Kari Mangrud Alsvåg

prost i Sarpsborg prosti, Borg bispedømme

prosten@sarpsborg.com

Ulike typer kjærlyghet

20. søndag i treenighetstiden – søndag 11. oktober 2015

Lesetekster:

1 Mos 2,18–25 De to skal være ett

Ef 5,31–33 Mysteriet Kristus og kirken

Evangelietekst:

Mark 10,2–9 Ekteskap og skilsmisse

Gud skaper kvinnen av mannens ribb-bein og Jesus forbyr oss derfor skilsmisse. *Det som Gud har sammenføyd, skal mennesker ikke skille.* Disse tekstene skal det prekes over 11. oktober, en snau måned etter Kirkevalget 2015. I skrivende stund vet jeg ingenting om hvordan valgkampen går og hvem som vinner. Men sannsynligvis har menighetene i ukesvis blitt bombardert med kirkelig ekteskapsdebatt i flere kanaler. For eller mot? Ja eller nei? Alle eller noen?

20. søndag i treenighet er ikke en fast ekteskapssøndag. Ser du på tekstene fra 1. og 3. rekke, finnes andre motiver: Jesus som er glad i Lasarus, Jesus og barna og David som elsker Jonatan. Fortellingen til Rut er lesetekst i 3. rekke og søndagens faste fortellingstekst. David og Rut har vært viktige figurer i arbeidet med å finne bibelske forbilder for kristne homser og lesber. Fortellingsteksten om Rut åpner for å snakke om ulike typer kjærlyghet, relasjoner og avhengighet, og ikke minst forskjeller på ekteskap i ulike kulturer til ulike tider.

Det er ikke godt for mennesket (1. Mosebok 2, 18-25) Herren Gud plantet en vakker hage i Eden, og i den hagen lagde Herren Gud det første mennesket av støv fra jorden. Mennesket skulle dyrke og passe hagen. Men så oppdaget Herren Gud noe viktig (2,18): "Det er ikke godt for mennesket å være alene." Og løsningen blir: "Jeg vil lage en hjelper av samme slag." Herren Gud førte alle dyr og fugler til mennesket, som ga dem navn. Men ingen av dem fungerte som *hjelper*.

Fortellingene i 1. Mosebok 1 og 2 om hvordan Gud skaper jorda og de første menneskene, gir predikanter mange pedagogiske utfordringer. Først og fremst at det er to fortellinger - en om øyer i vannet og en om en hage i ørkenen. I resepsjonen blandes ofte fortellingene. Gud skaper jorda på sju dager, men Adam og Eva skapes samtidig den sjette dagen, før de spiser eplet på den tiende eller noe sånt.

Gjennom eksegese forstår vi fort at det ikke er mulig å lese disse to tekstene som ett verk. Det er heller ikke noe mål. Men fortellingen om menneskenes opplevelser i Edens hage gir muligheter til å si noen grunnleggende ting om hva et menneske er og hva et menneske trenger. At det første Gud forsto, var at det var en lidelse for mennesket å være ensomt, kan være godt å minne om. Kjærlighet er ikke bare godt for mennesker som inngår i et livslangt heterofilt ekteskap med to barn og en Volvo - det er godt for oss alle sammen. Det er ikke godt for mennesket å være alene.

Ved at kirka tidlig kuppet fortellingen om det første menneskets ensomhet og kalte Guds løsning et ekteskap, har ekteskapsinngåelse blitt stående som Guds mening for livet vårt. Det har skjøvet mange andre samlivsfortellinger og livsønsker ut av kirkerommet. Jeg nekter å godta at jeg som prest skal vie kvinner og menn fordi det er Guds skaperordning. Da blir premisset at de lykkes bedre med livet enn meg som er lesbisk, eller de mange av oss som bor alene.

Et stort mysterium (Markus 10, 2-9 og Efeserne 5, 31-33) Jeg blir like matt hver gang noen påstår at de pålagte bibelordene i vigselsturgien kan overføres direkte til et hvilket som helst brudepar i 2015. For det første omtaler jo ikke Bibelen

bare én type ekteskap. Utviklingen fra polygame patriarker via ekteskapsinstitusjonen på Jesu tid og videre til kjærlighetsekteskap i dagens Norge, har vært omfattende.

For det andre er ikke ekteskapsinngåelse i Den norske kirke et sakrament, og har derfor ikke noe større behov for faste lesninger enn konfirmasjon og gravferd. Likevel er vigselsturgien laget sånn at presten pålegges å lese en innledning til andakten som begrunner ekteskapsinngåelsen med skapelsen av mann og kvinne, og Jesu ord om at mennesket ikke kan skille det Gud har sammenføyd. I gravferd og konfirmasjon har prestene fått tillitt til å velge ut relevante lesninger selv. Hvorfor skal forkynnelse om ekteskapet beskyttes på en spesiell måte? Jeg tror det handler om hvordan kirkens menn har ønsket å utøve kontroll over kjønne.

Ekteskapet i Bibelen, både hos Moses, Jesus og Paulus, har patriarkatet som ramme. Vi ser det til og med i språket: Kvinnen giftes bort, mens mannen gifter seg. Norske tradisjoner peker også i retning av patriarkatet: Skikken med at kvinnen skal ta mannens familienavn, skikken med at brudens far fører henne til brudgommen ved alteret og skikken med at brudgommen spørres av presten før bruden; vil du ha...?

Et viktig kjennetegn på ekteskapet i Jesu kontekst, var måten en gift kvinne og hennes barn ble helt avhengige av mannen. Han kunne forlate henne, men hun kunne ikke uten videre forlate ham. Jesus sier at mannen har fått lov til å forlate kvinnen fordi menn har så harde hjerter. Omsnudd vil det si at dette for Jesus framsto som en hjerteløs handling. Konsekvensene av å bli forlatt, var store. Familien - både kjernefamilien og storfamilien - var sikkerhetsnettet som kvinner, barn og uføre var avhengige av for å overleve.

Vi trenger ikke å gå så langt tilbake i norgeshistorien for å se hvordan patriarkatet var lovfestet også her. Kvinner og menn fikk lik arverett først i 1854. Fram til 1863 var ikke en kvinne myndig med mindre hun var enke. Fra 1918 hadde kvinner og menn formelt lik mulighet for å ta ut skilsmisse.

Mange steder i verden er kvinners formelle stilling i familien like uselvstendig som den var i Norge på begynnelsen av 1800-tallet - se for eksempel den israelske filmen "Vivianes

kamp” (Israel 2014, regissert av Ronit og Shlomi Elkabetz). Filmen er basert på en sann historie fra nåtiden om hvordan Viviane gjennom årevis med rettssaker forsøker å få lov til å skille seg fra en mann hun ikke bor sammen med, og som heller ikke vil snakke til henne. Hun kan ikke bli et fritt menneske med mindre han går med på å undertegne skilsmissepapirene, for hun som kvinne har ikke mulighet til skilsmisse uten hans tillatelse.

Lovene fariseerne diskuterer i Markus 10, lever altså fortsatt i dag. I stedet for å argumentere for at Jesus forbyr skilsmisse på grunn av en gudommelig skaperordning, går det an å se på hvordan Jesus i sin kontekst problematiserer hvordan menn forvalter sin juridiske makt i ekteskapet. Han henviser til ekteskapslovgivningen hos jødene, men setter dette konflikt med (Mark 10,6) hvordan Gud skapte menneskene (10,8b-9): “Så er de ikke lenger to; de er én kropp. Og det som Gud har sammenføyd, skal mennesker ikke skille.”

Slik jeg leser det, etablerer Jesus her at det finnes et brudd mellom lovgivningen som regulerer ekteskapet og skaperønsket som fantes fra begynnelsen av: Det er ikke godt for mennesket å være alene.

Det som Gud har sammenføyd

All den tid vi *ikke* lærer at de første menneskene Gud skapte, bare representerer heterofile ektepar, blir det snevert å tolke skaperønsket i retning av ekteskapspåbud. De fleste ser nok for seg «Adam» og «Eva» som mennesker helt lik seg selv - se for eksempel på hvilken hudfarge de har i de fleste norske barnebibler. Skal vi ta Gud på alvor som skaper av alle ting, må “Adam” og “Eva” kunne representere alle mennesketyper - enslig og gift, hetero og homo, mørk og lys, døv og hørende, barn og voksen.

Hvis de to første menneskene skal få være representanter for oss alle, blir også Jesu ord om å ikke skille dem mye sterkere. Da handler det ikke lenger om det personlige skilsmissemålet til ett ektepar, men om hele menneskeslekten og hvordan vi er avhengige av hverandre. Gud har sammenføyd oss. Ikke bare to og to, men hele gjengen!

Jesus understreker to ganger på rad (Mark 10, 8) at mannen og kvinnen fra begynnelsen av var en kropp. Hvis vi nå har etablert at meningen med å være skapt ikke nødvendigvis er å gå sammen to og to i par, må det også utvide kroppen Jesus snakker om. Da lages det ikke stadig nye "individuelle" kropp-er etter som nye mennesker parrer seg, men det er snakk om én stor menneskekropp som stadig vokser.

Når Paulus videre bruker det samme bildet - å være én kropp - som bilde på det å være en menighet, er han ikke alltid avhengig av ekteskapsmetaforen for å begrunne dette. Kroppen har i likhet med menigheten mange lemmer (Rom 12,5) og alle hører sammen gjennom Kristi kropp fordi alle bryter det samme brødet (1 Kor 10,17).

På denne måten tror jeg det går an å lese inn større fellesskap enn en bestemt kulturell/juridisk form for ekteskap i tekstene til 20. søndag i treenighetstiden. Matteus har tatt med disiplenes reaksjon på Jesu ord om ekteskapet: "Er det slik mellom mann og kvinne, er det bedre å ikke gifte seg!" (Matt 19,10)

Å leve sammen har aldri kommet av seg selv, og vi feiler gang på gang! Fordi mennesker ikke klarer seg alene, prøver vi likevel igjen og igjen. Men Herren Gud i Edens hage, som formet mennesket av støv og lagde klær av skinn til dem når de må ut av hagen, er den som alltid ønsker det gode for oss og en vi ikke i lengden kan gjemme oss for.

*Sara Elisabeth Moss,
Kapellan, Hamar domkirke,
saraeli.moss@gmail.com*

Det vil alltid være fattige i landet

21. søndag i treenighetstiden – søndag 18. oktober 2015

Lesetekster:

5 Mos 15,7–8.10–11 Lukk opp hånden

1 Joh 3,16–18 Den som lukker sitt hjerte

Evangelietekst:

Luk 16,19–31 Den rike mann og Lasarus

Da velferdsstatsprosjektet ble lansert etter 2. verdenskrig var hovedmålet å trygge folks grunnleggende levekår gjennom universelle ordninger. Det skulle bli slutt på at fattige måtte stå med lua i hånda og be om almisser, når manglene handlet om arbeid, hjem, kost, skolegang, sykdom og arbeidsledighet. Velferdsstaten skulle bygges som "et trygt og godt hjem for alle". Ikke alle i Den norske kirke var overbevist om at en velferdsstat under Arbeiderpartiets ledelse var det riktige svaret på de sosiale utfordringene. I stedet fryktet flere at man da ville få en stat som ekspanderte sin makt og innflytelse på det sosiale feltet og på sekulære premisser, noe som kunne resultere i en sekulær og totalitær stat.

Tydeligst av alle var biskop Eivind Berggrav som ved flere anledninger advarte mot den nye velferdsstaten som en altfor ordnet stat, en som ikke ga rom for frivillighet på frivillighetens premisser, men som søkte å regulere aktivitet og gjøre

privat innsats overflødig. Det han fryktet var ikke minst at det moralske moment i omsorgen for andre skulle bli borte. Som han skrev i et brev til daværende generalsekretær i Det Lutheriske Verdensforbundet, Carl Elof Lund-Quist, i 1952: "Saken er den at det er dukket opp et helt nytt problem: Vil omsorgen for mennesket i den nye velferdsstaten ikke komme til langsomt å drepe menneskets vilkår for å leve et sunt menneskelig? ... Skal mennesker ha en "barneskøterska" (på norsk dadda) hele sitt liv og i alle sine anliggender, da blir de aldri voksne." Berggravs advarsler mot en velferdsstat som på den ene siden ville gjøre frivillig innsats og på den andre siden ville opptre som en barnepike og underminere det selvstendige moralske ansvaret for eget liv, ble ikke uten videre lyttet til i alle miljøer, heller ikke alle kirkelige.

På en konferanse som Norsk Menighetsinstitutt arrangerte i 1954, der representanter for Den norske kirke og Fagbevegelsen deltok, tok flere av prestene i diakonale stillinger avstand fra kritikken. De kjente seg åpenbart forlegne da statsminister Einar Gerhardsen spissformulert kritisk spurte om Berggravs tale var å forstå dithen "at kirken var redd for at dens arbeidsmark skulle ødelegges? Som om kirken trengte syke, fattige og ulykkelige for å arbeide!". Velferdsstaten var et uttrykk for at ikke alle kunne være alt ansvar alene, og at det heller ikke var mulig eller ønskelig å hensette all hjelp til frivillig vurdering og innsats. "Det er grenser for hva det enkelte menneske kan gjøre også overfor seg selv," sa Gerhardsen.

Berggravs bekymring for om staten ville bidra til å oppheve det menneskets ansvar for eget liv og skape et slapt samfunn, har fulgt velferdsstatsutviklingen opp gjennom årene. Gerhardsens litt flåsete spørsmål om kirken trengte de fattige for å arbeide tok oppmerksomheten bort fra et viktig anliggende, nemlig at det trengs rom hvor mennesker kan brukes seg i sammenheng med andre for å hjelpe og bli hjulpet. Det har vært et kjennetegn ved mye av diakonien at den skaper disse rommene og møtestedene. Men Gerhardsens påminnelse om at det er grenser for hva et enkelt menneske kan gjøre for seg selv, er samtidig nesten evangelisk i sin form og griper rett inn i dagens evangelietekst om den rike mann og den fattige Lasarus.

Det er grenser for hva det enkelte menneske kan gjøre over for seg selv

Evangelieteksten og de to lesetekstene kan invitere til en refleksjon rundt diakonale spørsmål knyttet til omsorg for fattige og nødstilte, til globale utfordringer, migrasjon og nød. De kan også invitere til samtale om gode handlinger og deres plass i frelsesøkonomien, men det skal jeg la ligge, nesten, for spørsmålet om ansvaret for den neste er nærmest påtrengende klamt og direkte i Lukasevangeliet. Den fattige Lasarus som får sin belønning i himmelen og den rike mann som straffes for å ha oversett den som trengte ham, er ubehagelig i sin skarpe påminnelse om hvordan liv hører sammen med liv, hvordan den løgstrupske påminnelse om at vi alltid bærer noe av en annens liv i våre hender, ikke bare er å forstå rent symbolsk og metaforisk, men også konkret.

Men hvordan snakke om dette uten å ende opp med en moralsk pekefinger mot en allerede dårlig samvittighet, fordi man ikke gjør nok, ikke gir tilstrekkelig til alle tiggerne man nesten daglig møter på sin vei, ja, som sitter og venter på kirketrappen når man går inn til og ut av gudstjeneste? For hva slags assosiasjoner vekker ikke denne teksten blant de som sitter og hører? Og hvordan oppleve og forkynde teksten som frigjørende, en tekst som gir lyst til å forholde seg til de store livets utfordringer, og ikke først og fremst som nok en formaning, nok et krav, nok en påminnelse om at man aldri gjør nok. For når er nok nok? Jeg tror dette er en tekst som virkelig har potensiale i seg for å bli et eneste stort moralsk marett, for jeg er temmelig sikker på at mange som sitter i benkeradene på denne søndagen, kan kjenne på at man kunne og burde gjort mer for den fattige som sitter ute på kirketrappen og venter med sitt lille pappbeger, og at Lasarus blir dermed veldig, veldig nær. Det kan lett bli slik at Lasarus er romkvinnen på utsiden, mens den rike mannen er oss som er inne, og at det oppstår et 'vi' og 'dem', der 'vi' blir som fariseerne som Jesus adresserer, mens 'de andre' er Lasarus. Det er imidlertid nokså uholdbart på flere måter, men først og fremst fordi det i all sin enkelhet tilslører sammenhengen mellom oss, mellom oss inne og ute, mellom oss i benkeradene, mellom kirke og samfunn. Vi er alle under samme tiltale.

Evangeliet skal forkynnes for å gi liv og livshjelp. Og en preken må henvende seg til oss som er til stede, en brokete masse av mennesker med ulikt forhold til kirken og de bibelske fortellinger. Kanskje er det også dåpsfølge der, som først og fremst er opptatt av det lille barnet som livets gave og feiringen av det. Hvordan forkynne denne teksten på en måte som bidrar til livets fest som dåpen er, og samtidig holder fast alvoret i den relasjonen som tegnes opp i Lukas-teksten, som ikke retusjerer noen bort. Og da tenker jeg at kanskje skal man begynne der hvor alt starter og alt slutter, livets inngang og utgang.

”Memento mori” - husk at du skal dø!

Lukas-teksten minner oss om dødens nærvær i livet. Den sier noe om det som ikke varer evig, om viktigheten av å gi, ta vare på og å skape, om sammenhengen mellom mitt liv og min nestes. Den forteller om det livsødeleggende i å kutte båndene. Lasarus er livsnærværet i den rike mannens liv som han aldri enser, den fremmede som er den daglige påminnelse om livets grense, men som den rike mannen ikke ser, fordi han har blikket vendt mot seg selv og sitt eget. Jeg husker da jeg begynte å studere teologi, var noe av det første jeg lærte at synd, fra gresk, betydde å bomme på målet. Og er det noe den rike mannen gjør, så er det å bomme på målet. Ikke fordi fest og luksus i seg selv må være synd, men fordi han mister livet av synet. Han bommer på det som er målet, nemlig livet selv. Han ser ikke at han holder noen andres liv i sine hender, ser ikke Lasarus, eller han ser bort, fordi Lasarus med sine verkende sår, er både heslig å se til og lukter vondt. Og så bommer han, slik trolig hans brødre også vil komme til å gjøre. Han ser bort, der han skulle sett på.

Dersom det denne søndagen er dåp i kirken, ville jeg minnet om hvordan det lille barnet rydder opp i disse vanskelige kategoriene om liv, synd og frelse, fordi det helt grunnleggende viser hvordan det skapes liv når vi ser liv, at når vi ser det nyfødte livet, så vekkes også vi til live. Men den rike mannen så ikke livet, fordi han vendte seg bort fra det, eller han retusjerte det bort, fordi han ikke likte det han så. Han trodde han vendte seg bort fra døden til livet, men det triste er at det var

det motsatte han gjorde, han vendte seg fra livet til døden. Det er det ikke-moralske, men eksistensielle alvoret i teksten.

*Aud Valborg Tønnesson,
Professor og dekan ved Det teologiske fakultet, Universitet i Oslo.
a.v.tonnesson@teologi.uio.no*

Mangfoldighet og enfoldighet

Bots- og bønnedag – søndag 25.oktober 2015

Lesetekster:

Jes.59, 1-4

1.Johs.1, 8 – 2,2

Evangelietekst: Luk.18, 9-14: Gud, vær meg synder nådig

Bots- og bønnedag, selve betegnelsen er dyster og mørk. Det er som å hente fram en lang, mørk frakk fra skapet og ta den på denne søndagen, og så henge den tilbake igjen. Bots- og bønnedag bryter den lange rekken av treenighetssøndager vi har nå. Den grønne fargen er byttet ut med botens fiolett, og dagens innhold uttrykker et rop om nåde fra Gud. Dagen hører med til de yngre faste kirkedagene, men går i hvert fall tilbake til det 4.århundre. Tradisjonen med å lyse ut bots- og bønnedager kjenner vi både fra Det gamle testamentet og kirkens tidligere historie. Folk ble kalt til bønn og bot som svar på en trussel, naturkatastrofe eller en ulykke. I middelalderen lyste paven ut bots- og bønnedag når pesten herjet som verst, og etter reformasjonen ble hver fredag en dag med samme innhold. I 1916 ble dagen flyttet til fredag før Allehelgensdag, og endelig, i 1950 ble dagen fastsatt til søndag før Allehelgensdag. Dette skjedde etter Stortingsvedtak, og er den ordning som nå gjelder. Vi markerer følgelig Bots-og bønnedag på siste søndag i oktober, og dermed faller den også nøyaktig en uke før Allehelgens dag. - Kalenderen viser at kirkeåret er på hell.

Dette minner oss om kristenlivets dynamikk. Det kaller

til bot og oppgjør, og til et håp om frihet. Til tross for dagens dystre preg har dommen har et positivt sikte. Den skaper menneskeverd. Det er bare én som er rettferdig, Gud, men han løfter alle mot rettferdighet.

Dagens pretekst, sammen med lesetekstene formidler både trøst og håp, til tross for dagens dystre betegnelse og preg. Profeten Jesaja minner om at det ikke er Gud som er problemet, men folket. Hele kapitel 59 er en veksling mellom profetens tale til folket hvor han beskriver deres misgjerninger og en syndsbejelse i vi-form. I den nytestamentlige leseteksten, fra 1.Johs.1 konstaterer forfatteren at vi lever i syndens verden, og at vi alle gjør synd. Men han viser vei ut av uføret. Man skal bekjenne sin synd for ham som er vår talsmann. Men dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og renser oss for all urett. (v.9) – Dette er et velkjent ord om tilgivelse og håp, som brukes i forbindelse med både ved det individuelle og allmenne skriftemål.

Preteksten, Lk.18, 9-14

Dagens pretekst har både den fordel, og den ulempe, at den er velkjent. De to vi møter i lignelsen, kjenner vi godt. Helt fra søndagsskolens dager husker vi dem igjen, fariseeren som var så stolt av seg selv, og den ynkelige tolleren, som sto nederst ved døren i tempelet. Vi ser dem for oss, og det er sistnevnte som – uten tvil – har vår sympati. Dessuten har vi fasiten: vi vet at det var tolleren som gikk hjem, rettferdig for sin Gud, den andre ikke. Dette har vi, og vel de fleste mennesker, hørt så mange ganger, og vi opplever det både rett og rimelig. Man kan da ikke skryte slik av seg selv

Jo, de er gamle, gode kjenninger av oss, disse to. Og, som nevnt, sympatien går umiddelbart til ham som står nederst ved døren. Men vi trenger nok også å ”oppjustere” fariseeren. Han er så visst ingen dårlig mann. Da Jesus fortalte denne lignelsen, sjokkerte han nok sine tilhørere ved å sette disse to opp mot hverandre. – Dette er for øvrig noe vi ellers også ofte finner i Bibelen, at to mennesketyper settes opp mot hverandre, som for eksempel Marta og Maria, den hjemmевæ-

rende og fortapte sønnen.

Til tollerens fordel er nok fariseeren blitt gjenstand for adskillig karikering, og tolleren for tilsvarende idealisering. Derfor kan nok teksten – for dagens tilhørere – oppleves som ”ufarlig”. Vi er da ikke som fariseeren, vi distanserer oss fra ham. Men vi gjør vel i å se nærmere på begge typene, og har noe å lære her.

Fariseeren tilhører Guds utvalgte folk. Han var vel kjent i Skriftene, og holdt Guds bud. Som israelitt av Abrahams ætt kunne han gjøre regning med barnekår hos Gud. Stadig var han til gudstjeneste. Han ventet på oppfyllelsen av Guds løfter til paktsfolket. Han la vekt på Guds vilje og forsøkte på alle måter å innrette livet sitt etter den. Han retter en oppriktig takk til Gud fordi han har gjort ham til den han er. For å presentere seg, nevner han først synder han har holdt seg borte fra. Han brukte ikke vold, gjorde ikke urett, holdt loven til punkt og prikke, og brøt ikke ekteskapet. Og ikke nok med at han holdt Loven: han gjorde mer enn det som der var foreskrevet. De frivillige ytelsene krevde stor forsakelse og betydelig personlig innsats. Én fastedag i året var nok, men fariseeren hadde frivillig pålagt seg å faste over hundre ganger så ofte, to ganger i uken. Det som produsenten allerede hadde betalt tiende av, som for eksempel korn, olje etc., var det ikke nødvendig å betale ny tiende av ved bruk. Men fariseeren betalte tiende av all inntekt. Fariseeren yter med glede. Gud har ledet ham og hjulpet ham så han mestrer sitt selvvalgte, religiøse liv. Han er overbevist om at mennesker har en rangordning innfor Gud, og blant de øverste plasserer han seg selv. Han er – ganske enkelt – et godt menneske som vet hva han står for. Den andre, som besøker tempelet, plasserer han nederst. Etter vanlig vurdering er denne rangeringen korrekt.

Tolleren må vi også si noe om, for å gjøre bildet rett. Han ble ganske enkelt sett på som en hån mot all rettferdighet, ikke bare av fariseeren, men av folk flest. Å være en toller var per definisjon å være en åpenbar synder. Han misbrakte sin stilling på uhederlig vis. Han var lakei for okkupasjonsmakten og utnyttet sine egne. Bestikkelser, utpressing og fiksing av tolltakster hadde gjort ham meget rik. Men han var foraktet av alle. Selve levebrødet hans gjorde det klart at han var en skurk.

Bibelen bruker ofte sammenstillingen "tollere og syndere", og det har en klar historisk grunn. – Tolleren har ikke noe å vise til. Han er bare urolig og redd, og roper til Gud om nåde, og han bruker en gammel bønnefrase fra Salme 51,3: Gud, vær meg synder nådig!

Ettertiden har nok fortegnet bildet av disse to. Fariseerne var i sin alminnelighet adskillig bedre enn den karikatur kristenheten gjennom århundre har kost seg med. Vi glemmer nok lett at Jesu harde ord mot dem ble sagt i en tid og for et publikum som høyaktet dem og så på dem som store idealer. Jesu skarpe blikk går på tvers av gjengs folkemening om dem, og hans harde ord er rettferdige bare når vi husker hensikten. Han maler ikke noe fullstendig, avbalansert portrett av de lovfrommes parti, men han gjør noen raske penselstrøk for å korrigerer det gjengse glansbildet av dem.

Jesus setter fariseeren og tolleren opp mot hverandre. Den ene som en nokså selvfølgelig ting, han har jo sitt Gudsforhold i orden, den andre har ikke noe av dette, og er nærmest som et hån mot Gud og mennesker. Men etter Jesu ord er det – overraskende nok – tolleren som blir frikjent. I sin avmakt og hjelpeløshet har han stilt seg åpen for Guds hjelp. Han er fullstendig klar over hvem han er, også i andres øyne. Han har verken kvaliteter eller kvalifikasjoner å vise for seg. I sin oppriktige bønn lar denne tolleren og synderen Gud være Gud.

Språklige detaljer til teksten

18,9: " – som stolte på at de selv var rettferdige, og så ned på alle andre –" : pepoithótas: perf.part.av peítho: "være overbevist, stole på". - eksouthenountas: partisipp av eksouthenéo: holde for intet, forakte.

18,10: "- gikk opp til tempelet for å be. " : anébesan: aorist av anabaíno: "gå opp". Vanlig form for gangen inn i tempelet. Motsatt: katabaino: gå ned, ut av." Cfr. v.14. proseúksasthai: aorist infinitiv av proseúchomai: "be, tilbe".

18,11: " – eller som den tolleren der." : houtos: "Denne". Her foraktelig ment.

18,12: " Jeg faster to ganger i uken og gir tiende..." nesteúo" : "faste. dis: "to ganger" . "apodekasteúo": "gi tiende".

18, 13: "Tolleren sto langt unna og ville ikke engang løfte

blikket mot himmelen, men slo seg for brystet og sa: Gud, vær meg synder nådig” makróthen: ”fjernt, i det fjerne”. amar-tolós: ”syndig, synder”.

18, 14: ”Tolleren gikk hjem rettferdig for Gud, - ”: katébe: ”gikk ned, hjem”, cfr vers 10, motsatt. Han gikk fra tempelet. – de-dikaioménos: perf.part.pass. ”rettferdiggjort”. Taler om Guds handling.

Sluttord.

For å forstå Jesu budskap, må vi også forstå hans forkynnelse, både med hensyn til språk, valg av bilder og stil. Ordet liknelse, parabolé, har en temmelig vid anvendelse i evangeliene. Når lignessspråket er fullstendig, består det av to tydelig adskilte deler: en bildedel og en saksdel. Bildet er hentet enten fra naturen eller fra menneskelivet, i sin mangfoldighet. Deretter følger tillempningen, dvs. å vise at det bildet forteller, slik forholder det seg også i forholdet til Gud.

Også evangelieteksten for Bots- og bønnedagen, vil fortelle, i likhet med andre liknelser, at frelsetiden er kommet, den har altså et messiansk-eskjalogisk innhold. Beretningen om de to mennene i tempelet vil si og lære oss noe mye mer enn det vi i første omgang oppfatter.

For jødiske tilhørere var det fariseeren som kunne bestå i Guds dom. Tolleren ville bli fordømt. Derfor må slutten ha kommet som et sjokk på dem, både overraskende og uforståelig. Jeg sier dere: Tolleren gikk hjem, rettferdig for Gud, den andre ikke. For hver den som setter seg selv høyt, skal settes lavt, og den som setter seg selv lavt, skal settes høyt. (v.14). Jesus ødelegger det selvfølgelige og opplagte, og han påstår at Gud regner helt annerledes enn mennesker. Det er en utenkt godhet hos Gud overfor syndere han avdekker, og sier med sin myndighet at Gud tar seg av den som menneskene regner for utestengt fra ham.

For noen kan det ha en høyere status å være en aktiv tviler enn en aktiv trosutøver. Kan man knipe en av de fromme i en feil, veier den langt mer enn et lass med egne synder. I vår tid er situasjonen tilsynelatende snudd på hodet. Det kan virke som om det gir langt høyere status å sitte kritisk på bakerste benk enn å delta åpenlyst framme i koret. – Etter at Jesus for-

talte denne liknelsen, er det oppstått andre former for fariseisme. Det kan være å leve på følelsesrusen fra sin omvendelse en gang for lenge siden, men å glemme behovet for den daglige omvendelse og ikke komme videre i helliggjørelsen.

Feilen med den mangfoldige fariseeren, som sto høyt opp i tempelet, var ikke det livet han levde. Feilen var ganske enkelt at han følte seg bedre enn andre mennesker, og hevet seg høyt over den enfoldige tolleren. Men feilen blir ikke mindre om den snus på hodet, slik at den som gjør urett hever seg over den som gjør rett.

Mangfoldighet og enfoldighet – på en Bots- og bønnedag kan liknelsen om fariseeren og tolleren fremdeles gi oss grunn til ettertanke og den kan frigjøre, både i å komme videre i vår tro til Gud og vårt forhold til andre. Alle trenger Guds kraft og den tilgivelse Jesus kom med fra Gud.

*Jorunn Wendel,
pensjonert prest i Metodistkirken.
jorunn.wendel@metodistkirken.no*

Helgemessesundag

Allehelgensdag – søndag 1. november 2015

Lesetekster:

Salme 84,2–8 Salige er de som bor i ditt hus

Hebr 12,1–3 En sky av vitner

Evangelietekst:

Matt 5,13–16 Jordens salt og verdens lys

Historisk bakgrunn

Første søndag i november ber namnet helgemessesundag eller allehelgensdag (på bokmål). Opphavet til helgemesse finn vi i den tidlege kyrkja. Som ein til tider forfølgd minoritet byrja dei kristne å høgtide martyrane sitt minne. I Den norske kyrkja høgtider vi eigentleg berre den første martyren, Stefanus, 26. desember. Dessutan har vi olsok, 29. juli, minnedagen for Olav den heilage, Noreg og Nordens største helgen. Frå martyrkulten utvikla helgenkulten seg. På 300-talet innførte kyrkja ein felles fest for alle helgenar, kjende og ukjende, som ikkje hadde fått ein eigen helgendag. Datoen for feiringa vart sett til 1. november. Dagen etter, 2. november, vart i høg mellomalderen feira som ein minnedag for alle døde og kalla "alle sjelers dag".

Reformasjonen oppheva ikkje helgemessesundagen. Men han fekk eit noko anna innhald enn i katolsk tid. Dette skulle vere ein dag for alle heilage, sæle og truande døde. Dei som hadde gått i førevegen skulle vere førebilete for dei levande på ei rett kristen tru. I den lutherske tradisjonen har dessutan helgemesse hatt karakter av å vere reformasjonsfest, fordi det var kvelden før helgemesse i 1517 at Luther gjorde kjend dei 95

tesane mot avlaten, ei hending som blir rekna som den luther-ske reformasjonens startpunkt.

Til dagen

I vår tid er vi attende til det som var dagens opphavlege motiv-krets: ein minnedag for dei døde. Helgemessesundagen har vorte ein markert tradisjon i Noreg med lystenning på gravene. Dagen blir gjerne forstått som ein minnedag, der ein minnest dei som er gått bort. Dei som har mist ein av sine kjære i året som har gått, får mange stader ei særskilt invitasjon til å kome til kyrkja denne dagen. Det er òg vanleg å lese opp namna på dei som er døde siste året og tenne lys for kvar einskild i kyrkja.

Derfor må ein rekne med at dei som er i kyrkja helgemessesundag har mist eit medmenneske i året som er gått. Dette må naturleg nok gudstenesta og forkynninga ta omsyn til. Det skal vere ein dag for å minnest – og samstundes må det sterkast under at det er ein dag for levande menneske. For menneske som kjenner på sorg og sagn, men som skal leve vidare – utan ho eller han dei har mist.

Til teksten

Evangelieteksten denne dagen (2. teksttrekkje) er Matteus 5,13-16. Perikopen utgjør eit eige tematisk avsnitt om kva som er læresveinane sitt kall og oppgåve i verda; dei skal vere saltet på jorda og lyset i verda. Den større konteksten er bergpreika (kap. 5-7). Direkte før dagens evangelietekst finn vi saligprisingane (v. 3-12), ein tekst som ofte blir lesen i gravferder. Her heiter det mellom anna: "Sæle dei som sørgjer, dei skal bli trøysta" (v. 4).

Jesu tale er retta til læresveinane som tilhøyrarane. Versa rett før vår tekst skildrar situasjonen for kyrkja, med spott og forfølging, lygn og vond tale. Men læresveinane har grunn til å glede seg, for sjølv om dei blir forneakta av menneske, skal dei få si løn av Gud (i himmelen).

Jesus samanliknar med profetane "før dykk". Dei vart òg forfulgte. Som profetane har læresveinane eit guddommeleg oppdrag å fullføre. Salt, lys og ein by som ligg på fjellet, er bilete på oppdraget til læresveinane. Salt-metaforen refererer truleg til saltet sin naudsynte bruk. Viss saltet mister si kraft,

kva kan då vere saltet på jorda? Poenget er å streke under læresveinane si oppgåve: "De er saltet på jorda!" Læresveinane er naudsynte for jorda, dvs. menneska, og "gjør at den som helhet kan behage Gud og bli bevart" (Nils Alstrup Dahl). Denne oppgåva må læresveinane vere tru mot. Dei skal ha den verknaden på jorda som saltet har. Ordet om saltet finst både hos Markus (9,50) og Lukas (14,34-35), men berre hos Matteus er det knytt til dei to likningane om byen på fjellet og lyset som ikkje må setjast under eit kar.

Byen som ligg på fjellet, er ein metafor for Jerusalem på Sion-fjellet. Bakgrunnen her er Jes 2,2-3 som refererer til at alle folkeslag skal strøyme til Herrens tempelberg. Læresveinane er identifisert som det nye "fellesskapet" på Sion, det nye Jerusalem, og set funksjonen deira inn i eit eskjatologisk perspektiv.

"I dei siste dagar skal det skje at Herrens tempelberg skal stå urokkeleg som det høgaste av fjella og raga over høgdene. Dit skal alle folkeslag strøyma. Mange folk skal dra av stad og seia: 'Kom, lat oss gå opp til Herrens fjell, til huset åt Jakobs Gud, så han kan læra oss sine vegar og vi kan ferdast på hans stigar. For lov skal gå ut frå Sion, Herrens ord frå Jerusalem.'"

Som læresveinane er saltet på jorda, er dei òg lyset i verda. "Lyset" er knytt til kva det vil seie å vere Jesu læresveinar, akkurat som med saltet. Tiltalen "De er lyset i verda" føreset at det er nokon andre som var tiltenkt oppgåva med å vere lys. Israel var kalla til å vere lyset for nasjonane i verda. Denne oppgåva har no læresveinane. Å vere lyset i verda, inneber gå dit det er mørke. Å lyse for folk, dvs. gjere gode gjerningar, får folk til å prise Gud, som er kjelda til lyset.

Teksten og helgemessesundag

Kva har evangelieteksten med helgemessesundag å gjere – eigentleg? Biletet med byen som ligg på fjellet kan gje ei påminning om det eskjatologiske håpet, slik vi finn det hos Jesaja.

Eg tenkjer at håpet er ein viktig dimensjon i forkynninga denne dagen. Håp er ikkje det lettaste å forhalde seg til for menneske som sørgjer – og samstundes er håpet det einaste vi

har i møte med forgjengelegdom og død. Håpet er relatert til tradisjonen knytt til Jesus, og opnar opp for ei framtid bortanfor død og grav. Håpet er at den guddommelege kjærleiken skal møte oss i døden.

Sunnmørsdiktaren Anders Hovden har skrive ein salme som byrjar slik:

"Vår Gud vil ingen av oss missa / for evig kjærleik er Hans namn. / Det er vår tru, det er vår vissa: / Han alle tek tilslutt i famn."

Hallgeir Elstad

Professor i norsk kyrkjeehistorie ved Det teologiske fakultet

hallgeir.elstad@teologi.uio.no

Å lide og savne er å være mennesker

Minnedag – søndag 1. november 2015

Lesetekster:

1 Mos 23,1–6 Abraham sørger over Sara

2 Kor 1,3–7 Takk til Gud som trøster

Evangelietekst:

Joh 11,1–5.33–38 Jesus sørger med sine venner

Allehelgenstradisjonene i Norge går langt, langt tilbake, og lever mange steder i landet i beste velgående. Den lutherske posisjonen i forhold til helgener har alltid vært litt tvetydig; kanskje det var nødvendig for Martin Luther å understreke «Solus Christus» da han så hva slags blomstrende handel alle relikviene etter helgenene førte til i Pavens kirke, og som den skarpskodde tenker han var, skar han likegodt inn til beinet.

Samtidig var det jo ikke helgenene pr. se Luther ville til livs, men det at det kunne se ut som om de kom i veien for det enkelte menneskes direkte kontakt med det guddommelige, litt på samme måten som Kirken også stod i veien. Nå feires jo reformasjonsdagen 31.oktober, altså dagen før, i en del kirker, og dette viser hvor sentralt spørsmålet var. Siden har katolske tenkere forsvart seg med at dette ikke handler om avgudsdyrkelse, for når man ber en helgen om hjelp, så er det å be helgenen om å kontakte Kristus på vegne av en selv.

Så er det det at Allehelgen-komplekset er to-delt; det er dels en feiring av de som «har gått foran», og «ut av tiden», og gleden over at de er hellige og er utenfor lidelsen.

Men det som også har fulgt denne dagen er minnet, og savnet etter dem man har mistet, den «triste siden av allehelgen». Minnedagen skal fange opp dette; og stemningen er såpass ulik med disse to perspektivene, at det kan være formålstjenlig å ha to gudstjenester. Noen menigheter har minnegudstjeneste dagen før, og Allehelgen på søndagen, noen velger det ene eller andre.

Det fremgår jo også av de vedtatte teksttrekker, at man ser for seg to ulike innretninger her, og derfor ulike tekster. Det som imidlertid er viktig, er å ikke miste av syne sammenhengen mellom de to.

Minnedagen og den siden av allehelgensfeiringen står fortsatt meget sterkt i vår folkekirke. Salmen «Den store hvite flokk å se», 267, er nærmest obligatorisk mange steder, og den brukes nesten bare denne dagen. Andre gode salmer på dagen kan være Ellingsens «Vi bærer mange med oss», 615, og «Til himlene rekker din miskunnhet», 312.

Så litt om teksten. Bibelens korteste vers, blir det sagt: Joh 11,36: Jesus gråt. Et substantiv og et verb. Bibelens sentrale person, og en handling. Og ikke hvilken som helst handling. En menneskelig handling. Klump i halsen. Salte tårer på kinnet. Følelser koblet på kroppslige funksjoner. Noe av det mest menneskelige av alt. Å gråte. Noe som ikke kan «fakes», som blir avslørt hvis det ikke er ekte. I så måte forteller dette korte verset oss bibelens sentrale budskap: Gud ble menneske. Det er ikke noe juks med det.

I tillegg, og dette er viktig på denne dagen; det er savnet av en han var glad i som frembringer gråten. Det avslører Jesu ekte menneskelighet; - slik som oss, kjenner også han på sorg, vemod, lengsel, kanskje sinne, tap, skuffelse, når han hører at en nær venn har gått bort. Og her er det mennesket Jesus som reagerer; her er det ikke snakk om at Jesus vet at han skal stå opp igjen, og derfor ikke trenger å bry seg så mye. Jesus utfordres som menneske, og han reagerer som menneske. Han «hopper ikke over til Gud» når livet blir vondt og vanskelig. Han lever i det. Han lider, og han gråter. Mange av mytene om Gud i bibelen gjør det klart at Gud er noe helt annet enn menneske. Og samtidig ser vi av skapelsesmytene og Genesis-fortellingene at Gud er ikke uten følelser. Snarere tvert i

mot. Legg da til verset fra Genesis 1,26: La oss skape mennesket i vårt bilde.

Det kunne fylles bok på bok om denne teksten. Her får man en unik sjanse til å både snakke om sentral teologi, og samtidig møte de sørgende, som sitter i savn og med lengsel, i et sjelesørgerisk perspektiv.

«Hvorfor kunne ikke Gud gjort noe?» sier enkelte som har mistet noen, f.eks. i ulykker. Gjennom denne teksten ser vi et annet bilde av Gud. Det menneskelige bildet av Gud. Lidelsens Gud. Sorgens Gud. Trøstens Gud. Skal vi ta på alvor at Gud ble menneske, så skal vi ta denne teksten på alvor. Det er ingenting rart i at noen som har gått bort vekker følelser og savn hos oss. Det er slik det skal være. Det er det det er å være menneske, i et fellesskap med andre mennesker, og med Gud.

Og kanskje gir saligprisningene i Matt 5 noen følelsen av å bli sett og hørt, og tatt imot med sin sorg og sin lengsel. Dét er det allehelgen handler om. La sin ekte menneskelighet få komme til uttrykk, både som sørgende, og som mottaker og trøster. Da blir gudbilledligheten synlig i blandt oss.

*Vidar Brekke,
Prostiprest, Sørøsterdal.
vidar@brekke.dk*

Videreutdanning for prester

Følgende kurs lyses ut i Kompetansekartet med søknadsfrist 15. september 2015:

Ord blir kropp

20 studiepoeng (TP/PTS/PP)

Kurs i hørletetikk inspirert av amerikansk prekenkultur. Prekenen som muntlig formidling og møte mellom mennesker. Samlinger i *New York* og *Oslo*. Faglig ansvarlige: Sivert Angel (PTS) og Carl Peter Oppsal (TF/Bymisjonen).

Samfunnsroller og synlighet: Prest og teologi i nye offentligheter

20 studiepoeng (MF/TR/RF)

Lovendringer, livssynsmangfold og den digitale revolusjonen utfordrer oss. Hvordan utøve nærvar og teologisk dømmekraft i de nye offentlighetene? Faglig ansvarlige: Marianne Bjelland Kartzow (TF) og Gunnar Heiene (MF).

Kasualia og sjelesorg

10 studiepoeng (MF)

Frostbasert kurs som vil øke bevisstheten om de rituellforberedende samtalenes betydning og potensial i menighetens liv. Målet er både å gi impulser til en bedre samtalepraksis og utvikle læringstilgjengelighet i prestet. Faglig ansvarlig: Sjur Skaksen

Pastoralklinisk utdanning

20 studiepoeng (MR/RS,LL)

PKU-kursene vil gjennomføres to steder høsten 2016: På Havnøpluss Diakonale Sykehus i Bergen w/ kulleleder sykehusprest John Kristian G. Roffnes, og på Lovisenberg Diakonale Sykehus i Oslo w/ kulleleder sykehusprest Bergjot Hauglid.

Se Bispemstets nettsider på: www.kirken.no/bis. Statsansatte prester søker permisjon og deltakelse gjennom www.kompetansekartet.no. Spørsmål om kursvurdering og passerd til Kompetansekartet kan rettes til: bispermistet@kirken.no eller telefon 23 08 13 00.

DEN NORSKE KIRKE

Bispermistet

Omtaler

Ny NT-oversettelse

Det nye testamentet. Ny oversettelse. Tekstene slik de opprinnelig ble skrevet. Oversatt og kommentert av Helge K. Fauskanger.

Oslo: Juritzen 2015.
678 sider.

Den norske religionshistorikeren Helge Fauskanger har oversatt hele Det nye testamentet til norsk. Boken inneholder en kort innledning til Det nye testamentet, deretter følger oversettelsen av de nytestamentlige skriftene. Hvert skrift er forsynt med en kort innledning og en kommentar til utvalgte problemer i teksten. Forfatteren har også skrevet en epilog om kanondannelsen og en kommentert bibliografi.

Dette er et svært omfattende arbeid. Forfatteren kommenterer teksten både som filolog, historiker og religionshistoriker. Han har et særlig fokus på steder der de nytestamentlige skriftene vanskelig lar seg harmonisere, og på legededannelser innenfor Jesus-tradisjonen.

På grunn av verkets omfang vil jeg i denne bokomtalen bare gi en prøve fra boken som jeg mener kan gi et inntrykk av boken som helhet. Jeg har valgt forfatterens behandling av Johannesevangeliet og forfatterens oversettelse av Johannesprologen. Fauskanger avviser at dette evangeliet er skrevet som et supplement til synoptikerne, og slutter seg til dem som mener at Johannes representerer en uavhengig tradisjon. Hovedargumentet er at Johannes direkte motsier synoptikerne: «Et godt eksempel er en avvikende kronologi i lidelseshistorien: Jesus blir henrettet på *torsdag*, ikke på 'langfredag'.» (s. 252, uthevet i originalen). Dette er feil, siden den avvikende kronologien

ikke gjelder ukedagen (alle evangelistene er enige om at Jesus døde på en fredag), men hvilken dato denne fredagen falt på i forhold til den jødiske påskefesten. Slike feil svekker hele argumentasjonsrekken, og skulle vært luket ut.

Forfatterens påstand om at prologen «er ganske ulik resten av teksten» (s. 252) blir stående ubegrunnet. Han tenker kanskje på bruken av «Ordet» om Jesus (bare i prologen, men ikke ellers i evangeliet), men i så fall burde han ha sagt dette, slik at en leser som ikke er bibelkyndig kunne forstå hva påstanden er basert på. Leseren sitter igjen med mange ubegrunnede påstander og knappe hentydninger som gjerne kunne vært utdypet (slik som tradisjonene om Johannes' martyrdød). Fauskangers viktigste anliggende er å vise at Jesus-tradisjonen fortsatt var flytende da Johannesevangeliet ble skrevet; *derfor* kan Johannes ha plassert tempelrenselsen først i Jesu virke. De to ulike plasseringene av denne hendelsen fremstiller han utelukkende som et valg mellom to alternative «kronologier» (jf. ordene om Jesu dødsdag ovenfor), og han viser ingen interesse for hva plasseringen i Johannesevangeliet her kan bety for evangeliets struktur og dermed for dets teologi. Dette opplever jeg som en begrensning. Det virker som en dimensjon i tekstene helt er utenfor forfatterens interessefelt. Resultatet er at en teolog har lite å hente i kommentarene til Fauskanger, som stadig vender tilbake til spørsmålet om hendelsene som skildres i evangeliet *virkelig fant sted*. I den grad formhistorien og Rudolf Bultmann nevnes, ligger fokus på det «destruktive» aspektet av formhistorien, med det mener jeg det som formhistorien sier om hendelsenes historisitet.

Når det gjelder oversettelsen av de nytestamentlige tekstene, har boken mange originale løsninger, som det kan være interessant å se på. La oss se på noen eksempler:

En arche en o logos kai o logos en pros ton theon kai theos en o logos (Joh 1:1)

I begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud. Gud var ordet også.

I kommentaren redegjør Fauskanger for hvorfor han har valgt å gjengi den siste setningen med «Gud var ordet også». Han oppgir først de to hovedalternativene: Skal *theos* her

gjengis «Gud» (med stor forbokstav) eller «en gud», en som var «av guddomsart»? Fauskanger har mest sympati for den siste tolkningen, men ønsker likevel å la oversettelsen bevare tvetydigheten i grunnteksten. Løsningen hans er å oversette det siste *kai* med «også», slik at ordet «Gud» blir stående først i setningen: «Dette har den fordel at predikatet plutselig blir setningens første ord og derfor uansett må ha stor bokstav» (s. 253). Med dette grepet får leseren dermed muligheten til å velge! Det problematiske her er at oversetterens behov eksplisitt får forrang fremfor teksten selv: Det innføres et «også» som ikke lar seg begrunne ved hjelp av grunnteksten. Dette grepet utnytter ikke den kunnskapen vi har om prologens stil. Prologens stil er nettopp kjennetegnet ved at setninger forbindes med *kai* (jf. vers 4.10.14).

Oversettelsen har imidlertid også kvaliteter: Fauskanger forsøker i stor grad å bevare den opprinnelige ordstillingen i tekstene, og dette er ofte et vellykket grep, slik som «i verden var han» (vers 10) og «Gud er det ingen som noen gang har sett» (vers 18). Noen steder trekkes dette etter mitt syn for langt, og den norske setningen blir ugrammatisk: «Dette er den som jeg sa om...» (vers 15). Tanken er vel her at den norske setningen skal reflektere den uvanlige greske syntaksen (*eipon* konstruert med akkusativ av personen), men det er ikke godt å vite om den ugrammatiske norske setningen virkelig kan gjengi dette trekket.

Behandlingen av Johannesprologen får her rekke som en presentasjon av Fauskangers bok. Det må sies at Fauskanger har gjort et kjempearbeid. Han har åpenbart arbeidet seg gjennom hver setning i Det nye testamentet, og gjort seg opp en selvstendig mening om mange tolkningsproblemer. Dette er prisverdig, og det kan ikke skade med en ny oversettelse av Det nye testamentet til norsk. Kommentarene som ledsager oversettelsen inneholder imidlertid lite nytt.

Vemund Blomkvist,
Førstelektor, dr.philos.
vemund.blomkvist@teologi.uio.no

Rørths fortelling - en sjelden vare

Charlotte Rørth: *Jeg mødte Jesus. Bekendelser fra en modvilligt troende*
 København: Informations Forlag 2015
 184 sider

Dette er fortellingen om en ganske alminnelig dansk kvinne som overrumples av et møte med Jesus. Hun kaller seg hverken kristen eller religiøs da hun en dag får en visjon av en mann som hun aldri har sett før, men likevel gjenkjenner som Jesus.

Historien begynner en novemberdag i Sør-Spania. Journalisten Charlotte Rørth er på jobbreise og en kveld hun er i byens kirke kommer en sortkledd liten kvinne bort, tar hendene hennes og sier: "Du er udvalgt! Du skal fortælle den viktigste historie i din tid." Seks år etter beslutter Rørth seg for å skrive boken "Jeg mødte Jesus – bekendelser fra en modvilligt troende." Hun vil fortelle om det hun har opplevd.

Og fortellingen har vakt nysjerringhet. To dager etter utgivelsen i februar var boken utsolgt. Den norske utgaven ble også raskt revet bort, og da Charlotte Rørth kom til litteratur-

huset i Oslo i juni møtte hundre mennesker frem. Boken seilet inn på bestselgerlistene i Danmark og er heftig diskutert i aviser, på radio, TV og sosiale medier.

Hva er det så denne journalisten har opplevd som så mange vil høre om? Kort fortalt: Dagen etter møtet med den lille kvinnen, befinner Charlotte Rørth seg i byen Úbedia i kapellet La Sacre Capilla del Salvador. Hun er fortsatt på jobbreise. Mens hun er i sakristiet kjenner hun plutselig at hun ikke kan bevege seg. Turistguiden ser at det skjer noe med henne og bemerker at hun er omgitt av et sterkt lys. Senere, hjemme i Danmark, rammes hun av en lysstråle som fysisk skubber henne til jorden, men som varmer og hun blir «overvældet og glad og fylles af en dyb lykkefølelse». Ikke lenge etter begynner hennes nattlige drømmer å bli skåret over av en dyp stemme. Stemmen kaller på henne fra kapellet i Ubedia og hun skjønner at hun må reise tilbake.

Der, for andre gang i sakristiet, lukker hun øynene og ser en mann. Mannen står «inde i en kuppel, komplet med landskab og himmel. Scenen er tredimensionel og naturlig størrelse. Han står på en grusvej, og samtidig ser jeg klinkerne under hans fødder. Han er ikke genomsigtig, men virkelig.» Hun har aldri sett mannen før, men gjenkjenner ham «da han som et hologram træder frem i naturlig højde halvanden meter foran mig, lidt til venstre.» I sin rasjonalitet prøver hun å ryste dette av seg som ren fantasi, men møtet med mannen berører henne. «Det er et smil der får mig til at føle mig elsket med en anden slags kærlighed end den jeg kender.»

Etter dette møtet skjer det noe med Charlotte Rørth; hun får en voldsom energi og en

kjærlighet til alle mennesker, som hun beskriver som en forelskelse gange hundre. Hun opplever også at det strømmer det gult lys fra fingrene hennes. Tilbake i den lille byen i Spania en tid etter erfarer hun sitt andre møte med Jesus. I samtalen spør hun Jesus om hva hun skal gjøre med denne erfaringen og Jesus svarer på et språk hun ikke forstår, men likevel kjenner i sin bevissthet: «Jeg stoler på deg.» Hva skal man si om denne boken? Først og fremst leser jeg den som en ærlig beskrivelse av en kvinnes religiøse visjoner og mystiske erfaringer. Og om hennes forsøk på å forstå hva dette handler om og hvilken betydning det skal ha i hennes liv.

I sin beskrivelse fremstår Rørth både nøktern og engasjert. Nøktern fordi hun ikke lager sine opplevelser, og særlig den lille spanske kvinnens utsagn om at hun er utvalgt, om til spekulativ teologi om en Guds plan for danskene (noe enkelte kristne i etterkant har hevdet at det er). Ei heller betrakter hun seg om spesiell. Noe av det bærende i opplevelsen av Jesus er, i følge Rørth, nettopp at Jesus ser henne som alminnelig. Hun prøver å fortelle så etterrettelig som mulig om hva hun opplevde i sakristiet i La Sacre Capilla Del Salvador. Men boken er også skrevet med et engasjert driv og den er full av følelser og beskrivelse av kroppslige fenomener.

Som den kritiske journalist hun er går Rørth inn i opplevelsen, eller møtet, som hun kaller det, og prøver å forstå og forklare. Hun leser tidsskriftartikler i psykologi, parapsykologi og nevrologi. Hun besøker prester, retreatsteder, leger og historikere, og hun finner det som flere forskere har visste en stund, nemlig at det finnes ekstraordinære erfaringer som hverken er fremkommet

av en psykiatrisk diagnose, epileptisk anfall, rusmidler, migerene, hypnose eller en stor krise (Wulff, 2000). Det finnes også erfaringer som ikke er frembragt gjennom meditasjon eller ekstatiske religiøse kontekster, men som opptrer "uventet og ubedt" for å bruke tittelen til Henriksen og Pabst sin bok om paranormale erfaringer (Henriksen & Pabst, 2013). Dette er opplevelser vitenskapen (ennå) ikke kan forklare, men som overlegen Rørth konsulterer sier; "der sker sjove ting i hjernen som vi ikke begriper."

Å være åpen for en i fremtiden vitenskapelig forklaring utelukker etter min mening ikke den tolkningen Rørth sitter igjen med; nemlig at dette er et møte med Jesus. Hun finner også gjenklang for sine erfaringer ved å lese tekster fra kirkens historie, først og fremst Terese av Avila og Johannes av Korset. Og hun refererer til nålevende forfattere som Peter Halldorf og Notto Thelle.

Den som ønsker seg en systematisk gjennomgang av ulike forståelsesmodeller for ekstraordnære erfaringer i teologi så vel som i psykologi eller nevrologi må imidlertid lete et annet sted. Her fremkommer tolkningene fragmentarisk, hele tiden styrt av fortellingen om Rørths prosess gjennom flere år med opplevelser og forsøk på å forstå. Boken er heller ikke ment som en vitenskapelig fremstilling, men som en personlig beretning som vinner troverdighet gjennom intellektuell motstand. Charlotter Rørth er likevel kritisert både fra et rasjonalistisk ståsted hvor man mener at slike erfaringer er "nonsens," og fra kristne som ikke liker enkelte av hennes tolkningsreferanser som henspiller på nyreligiøs eller østlig energilære. (noe hun forøvrig i bokens siste del sier at hun har lagt ligge). Men først

og fremst er hun møtt med respekt og nysjerrighet.

Så intense opplevelser som Rørth beskriver er sjelden vare. Et møte med Jesus for en som er ”velskolet i en ateistisk om end akademisk respektfull ånd” forekommer heller ikke så ofte som det gjør i miljøer der religiøse opplevelser er del av kulturen (Austad, 2014). Men å oppleve en eller annen form for ekstraordinær erfaring gjennom et liv er ikke så sjeldent som mange tror (noe som også bekreftes av responsen Rørth har fått etter lanseringen av boka). For eksempel er det studier som kan tyde på at en tredjedel til halvparten av befolkningen i USA og Storbritannia har hatt minst en erfaring som minimum kvalifiserer til å kalles mystisk (Wulff, 2000).

Noen danske prester har fanget opp det store behovet for å dele spirituelle erfaringer, og ønsket om tolkningshjelp i det som er beskrevet som ”googlebuddhismens tidsalder.” I etterkant av denne boklanseringen har de spurt om ikke tiden er moden for å prioritere ressurser til åndelig veiledning. I boken forteller også Rørth om hvordan hun får god veiledning av en prest som ikke minst hjelper henne til å holde fast i hverdagen. Og til å forstå seg som en ”brogængerske” mellom de sterke opplevelsene og det alminnelige livet. I slutten av boken spør hun presten om hun skal fortelle dette til flere. Svaret hun får er ja. Det viser seg å være et klokt råd.

Kilder:

Austad, A. (2014). Ekstraordinære religiøse erfaringer. I.: L. J. Danbolt, L. G. Engedal, H. Stifoss- Hanssen, K. Hestad & L. Lien (Eds.), *Religionspsykologi* (pp. 17–31). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Henriksen, J.-O., & Pabst, K. (2013). Uventet og ubedt. Paranormale erfaringer i møte med tradisjonell tro. Oslo: Universitetsforlaget

Wulff, D. (2000). Mystical experiences. In E. Cardenā, S. J. Lynn & S. Krippner (Eds.), *Varieties of Anomalous Experience* (pp. 397-440). Washington, DC: American Psychological Association.

Anne Austad,
1. amanuensis ved Diakonhjemmets Høgskole,
austad@diakonhjemmet.no

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
norsk kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

46. «Man skal lære de kristne, at de, naar de ikke har overflod, er skyldige til at beholde, hvad der er fornødent for deres hus, og ikke bortødsle noget deraf til aflad.

47. Man skal lære de kristne, at aflads-løsningen er en fri sag og ikke paabudt.

48. Man skal lære de kristne, at ligesom paven mere trenger en andegtig bøn, saa ønsker han ogsaa mere en saadan end penger, som man faar ved at uddele aflad. til fortvilelse og sikkerhet.»